

“FORUMI I
SIGURISË 23”

BASHKËPUNIMI
SHUMËKOMBËSH NË NATO

PROFESIONI
USHTARAK

TANKU GJERMAN
“LEOPARD 1”

MBUROJA

Numri 163
Maj 2023

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

3 vite NATO

**SIGURI – STABILITET –
PROSPERITET**

Shënohet Dita e Brigad

Njësia më e madhe e përbërjes së Armatës – Brigada e Parë Këmbësorike (1bpk), nga përbërja e Komandës së Operacioneve me solemnitët ushtarak në kazermën “Strasho Pinçur” në Petrovec, shënoi 2 Prillin – Ditën e Njesisë. Brigada e Parë Këmbësorike është forca kryesore luftarake e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut e cila siguron forca të gatshme për mbrojtje dhe mbështetje të interesave kombëtare dhe jep mbështetje ndaj popullatës civile gjatë fatkeqësive natyrore, epidemive, si dhe fatkeqësive tjera, ndërsa jashtë territorit të Republikës, me njësitë e deklaruar, merr pjesë në operacione për mbështetjen e paqes, ku i përmbushë obligimet ushtarake ndërkombëtare. Në solemnitetin me rastin e Ditës së Brigadës së Parë Këmbësorike morrën pjesë Zëvendës Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës gjeneral-majori Azim Nuredin, sekretari shtetëror në MM, Vladimir Ançev, këshilltari i veçantë për siguri nga Kabineti i

Presidentit, Blerim Kolalli, gjeneralë të Armatës, ish komandantë të njësisë, udhëheqës ushtarak të SHP dhe MM, përfaqësues të vetëqeverisjes lokale, si dhe përfaqësues të organizatave me të cilën bashkëpunon njësia.

Komandanti i Komandës për Operacione, gjenerali i brigadave Besnik Emiri në fjalën e tij tha se sot kur ballafaqohemi me ruajtjen substanciale të sigurisë globale, si hije e krizës së vazhdueshme me emigrantë, duhet të respektohet integriteti territorial dhe sovraniteti i secilit vend, ndërsa secili opcion tjetër është për t’u dënuar dhe është në kundërshtim me rregullat ndërkombëtare. „Për këtë shkak, në këto kohëra të turbullta dhe sfiduese, uniteti dhe solidariteti në NATO janë gjera kyçe dhe duke u nisur nga kjo, si pjesë e aleancës më të madhe ushtarako-politike në botë, duhet të kontribuojmë për ruajtjen e paqes dhe sigurisë në botë”, theksoi ai. Gjenerali Emiri, i cili njëherit është edhe ish komandant i kësaj brigade, duke e

ës së Parë Këmbësorike

uruar ditën e brigadës të gjithë pjesëtarëve të saj, u uroi atyre që në mënyrë profesionale dhe të përkushtuar të vazhdojnë me ndërtimin e mëtejshëm të njësisë në një kolektiv të fuqishëm që do të mund të ballafaqohet me të gjitha sfidat të cilat i sjell koha e re. Komandanti i bpk 1. gjenerali i brigadave Sashko Lafçiski në fjalën e tij para të pranishmëve theksoi se në vitin që po shënojmë 31 vjetorin e formimit të Armatës dhe tre vjetorin e anëtarimit të plotë në NATO, me krenari konstatojmë se Brigada e Parë Këmbësorike vazhdon të jetë force kryesore luftarake dhe një grusht i fuqishëm i Armatës, gjithmonë e gatshme të jetë mburojë e atdheut dhe të jetë në mbrojtje të interesave kombëtare, integritetit territorial dhe sovranitetit të vendit. „Brigada e cila paraqet kapacitetin primar kur bëhet fjalë për obligimet që dalin nga anëtarimi në NATO, vitin e kaluar gjatë stërvitjes “Shkëlqimi 22” me sukses përfundoi vlerësimin e NATO-s për gatishmërinë ushtarake të Batalionit të Lehtë

Këmbësorik, ku edhe formalisht e përmbushëm qëllimin parësor të NATO-s sa i përket shkathtësisë. Menjëherë pas kësaj, filluam dhe vazhdojmë me ndërtimin e kapaciteteve dhe shkathtësive të nevojshme për Grupin e Lehtë të Batalionit Këmbësorik, obligim ky vijues i yni, si dhe prioritet që duhet përmbushur”, tha Lafçiski. Pas fjalimeve, vijoj shpallja e njësisë më të mirë nga përbërja e brigadës, ndarja e masave stimulative, mirënjohjeve dhe shpërblimeve, defileja solemne e njësisë, si dhe përmbledhje taktiko-teknike e pajisjes dhe armatimit me të cilën disponon brigada. Përpos mirënjohjeve të ndara si dhe masave stimulative të pjesëtarëve të pjesëtarëve të njësisë për rezultatet e arritura, mirënjohje u ndanë edhe për garuesit më të suksesshëm në kuadër të garave të shkathtësive ushtarake, gjegjësisht në kuadër të lojërave këmbësorike të cilat për herë të parë, mbahen në kuadër të brigadës, ndërsa si njësi më e suksesshme e përbërjes së brigadës, u shpall ABHO njësi.

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i Këshillit të Botimtarisë

Toni Janevski, kolonel

Anëtarë të Këshillit të Botimtarisë:

Lidija Jançova-Hristova

Mr. Zdravko Jakovlevski

Nikolla Mitrevski, nënkolonel

Liljana Petreska, nënkolonel

Violeta Kostadinova, nënkolonel

Zoran Dodevski, kolonel i pensionuar

Biljana Bllazheska, kolonel

Biljana Ivanova

Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse

Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:

Umit Redzeqi

(redaktor i artit grafik dhe teknikës),

Kristina Ilievska

(gazetare dhe fotografe),

Bujar Zylfiqari

(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Biljana Ivanova

(redaktor teknik i këtij numri)

Shtyp:

„Evropa 92“ – Koçan

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrit të Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/mburoja>

16

Trendet globale të sigurisë dhe
kërcënimet në mjedisin euroatlantik

24

Gjenerata e katërt dhe e pestë
e operacioneve paqësore

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XV ■ numri 163 ■ Maj 2023

Info Forum i Mbrojtjes 2023	8	Armatim Tanku gjerman „Leopard 1“	32
NATO-aktivitete Bashkëpunimi shumëkombësh në NATO	12	„AJBAN 440A“ – automjeti patrullues mbrojtës me rrota 4x4 - OAE	36
Misionet Nën flamurin e OKB-së Siguria klimatike	14	Raketa kundër anijeve „Harpoon“	42
Edukim ushtarak Profesioni ushtarak	18	E paobligueshme Pantallonet kargo Klasikë moderne me prejardhje ushtarake	44
Global Drejtimi tranzicional: Rasti i Argentinës	21	Aeroditar Radari i harruar	48
Inovacione Rekomandim strategjik i NATO-s për përsheptuesin inovativ për vitin 2023	27	Global Ndryshime në karrierë: Si t'a ndërroni punën që nuk e doni	52
Bashkëpunimi civilo-ushtarak Përfaqësuesit e SEEBRIG-ut përsëri dhanë donacion për Kumanovën	29	Piktorët dhe lufta Osvaldo Guayasamin Mikelanxhelo panamerikan	54

34

Avioni „Lockheed
Martin F-35 Lightning II“

50

Muzeu i Trashëgimisë
Amerikane

Dr. Zhanet

Ristoska
Kryeredaktor
përgjegjës

Në secilin numër të revistës sonë publikojmë artikuj që kanë të bëjnë me NATO aleancën, shkruajmë historiate, rreth aktiviteteve, rreth strategjive të reja dhe rreth doktrinave, si dhe rreth aktiviteteve tona në kuadër të aleancës më të madhe ushtarako-politike në botë. Gjatë muajit të kaluar u zhvilluan një sërë ngjarjesh dhe aktiviteteve të rëndësishme që kishin të bëjnë me shënimin e trevjetorit të anëtarimit tonë në NATO si dhe me 74 vjetorin e formimit të Aleancës. Në këtë kontekst, gjithsesi se më i rëndësishëm është zhvillimi i ngjarjes së parë “Forum i mbrojtjes 23”, ngjarje kjo që u zhvillua në Ministrinë e Mbrojtjes, e në të cilën fjalë rasti dhe përshendetje përmes videlodhjes kishin përfaqësues të lartë të NATO-s dhe përfaqësues të institucioneve tona të mbrojtjes dhe sigurisë, duke mos i harruar edhe përfaqësuesit eminent të sferës akademike, për të cilën edhe jemi duke shkruar në këtë numër të revistës. Atë që dëshiroj të përmend në këtë numër të “Mburojës” ka të bëjë me faktin se sivjet për herë të parë me rastin e Ditës së NATO-s dhe anëtarimit tonë në Aleancë, ministrja e mbrojtjes ndau kohë për t’u takuar drejtpërsëdrejti me studentët e disa universiteteve me renome në vendin tonë dhe për së afërmi, me anë të dialogut akademik me të rinjtë, t’i promovojë përfitimet e vendit tonë, nga anëtarimi në NATO, t’i njoftojë studentët me aktiviteteve e Armatës dhe Ministrisë së Mbrojtjes, t’u përgjigjet shumë pyetjeve dhe t’i inkurajojë të qytetarët e ri akademikë që perspektivën e tyre t’a orientojnë drejt një kontributi personal e profesionist, në drejtim të zhvillimit dhe prosperimit të vendit të tyre.

Dialogu i parë akademik u realizua në Universitetin “Goce Dellçev” në Shtip, me temë: “Ndikimi i ngjarjeve gjeopolitike, paradigme re e sigurisë dhe Koncepti Strategjik i NATO-s 2030 – sfida dhe mundësi”. Në daljen e saj ministrja Petrovska theksoi se përfitim kyç nga anëtarimi ynë në NATO është siguria e përforcuar të cilën e kemi si pjesë e sistemit kolektiv të mbrojtjes së NATO aleancës dhe se gjithmonë do të mund të mbështetemi dhe të kërkojmë ndihmën e aleatëve, ndërsa gjë e rëndësishme është që ata tashmë, që nga momenti kur ne jemi pjesë e NATO-s, na ndihmojnë që t’i fuqizojmë kapacitetet vetanake të mbrojtjes. “Duke e ndërtuar mbrojtjen, ne ndërtojmë të tashmen, por edhe më e rëndësishme është që ne investojmë edhe në të ardhmen e vendit”, tha ministrja Petrovska. Me studentët ministrja Petrovska foli edhe rreth modernizimit të Armatës, luftës në Ukrainë dhe njëherit u përgjigj në pyetjet që kishin të bëjnë me arkitekturën e re të sigurisë europiane.

Në takim me studentët e Universitetit Shtetëror të Tetovës, ministrja e mbrojtjes me studentët diskutoi për Konceptin e Ri Strategjik të NATO-s, për luftën në Ukrainë dhe për llojet e reja të sfidave të sigurisë, sidomos për dezinformatat, me ç’rast u konkludua se detyra jonë si institucion dhe si qytetarë është të jemi të zëshëm, të jemi transparent, të hapim dialog me organizatat joqeveritare dhe me bashkësinë akademike dhe në këtë mënyrë të ballafaqohemi me dezinformatat.

E përshëndesim këtë praktikë të ministres së mbrojtjes dhe shpresojmë se kjo do të vazhdojë edhe në të ardhmen. Informimi i drejt, dialogu i hapur dhe transparencja e Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut janë mjetet më të mira për ngritjen e vetëdijes të popullata e re për angazhim vetanak në zhvillimin dhe përparimin e vendit tonë.

„Orce Nikolov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Maqedonia e Veriut është aleate e dëshmuar e NATO-s

Një delegacion nga Rumania, i kryesuar nga ministri i Mbrojtjes Kombëtare Angel Tilvar, realizoi një vizitë zyrtare njëditore në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Delegacioni u prit me nderime të larta shtetërore dhe ushtarake në Ministrinë e Mbrojtjes nga ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska. Në takimin dypalësh mes dy delegacioneve u theksua se takime të tilla janë shumë të rëndësishme, veçanërisht për shkak të situatës së sigurisë në Evropë, ku ndahen idetë dhe diskutohen hapat e ardhshëm. Ministrja Petrovska theksoi se politika e jashtme rumune është shumë e përgjegjshme dhe e përkushtuar ndaj paqes dhe bashkëpunimit dhe falënderoi homologun për mbështetjen e vazhdueshme të vendit tonë në rrugën drejt BE-së. Duke e informuar për modernizimin e Armatës dhe reformat në mbrojtje, ministrja Petrovska tha se Maqedonia e Veriut do të vazhdojë të kontribuojë me pjesëmarrjen e saj aktive

në promovimin e paqes dhe sigurisë dhe si aleate e NATO-s, veçanërisht në forcimin e kufirit lindor të Aleancës. „Misioni i NATO-s eVA në Rumani dhe Bullgari nuk janë vetëm vendime politike, është shumë e rëndësishme për ne që me operacione reale të tregojmë se jemi pjesë e NATO-s”, theksoi Petrovska. Në këtë kontekst, ministri rumun Tilvar shprehu mirënjohjen për kontributin e Maqedonisë së Veriut në misionin eVA të NATO-s: “Mbështetja juaj në eVA nuk është vetëm një vendim politik, por tregon përkushtimin tuaj për

mbrojtjen e botës së lirë. NATO mori vendimin e duhur me anëtarësimin e Maqedonisë së Veriut në Aleancë, sepse ju e keni dëshmuar veten si miq të mirë.” Ai shtoi se pikërisht në këto kohë krize, BE-ja nuk duhet të lërë anash integrimin e Ballkanit Perëndimor dhe theksoi rëndësinë e rajonit të Detit të Zi dhe rëndësinë për paqen në Ballkanin Perëndimor dhe në Evropë. “Ju keni dëshmuar në NATO se jeni një mik i besueshëm, jeni kontribues për sigurinë dhe stabilitetin e Ballkanit Perëndimor, do të jeni një mik i besueshëm edhe i BE-së”, theksoi ministri Tilvar. Të dy ministrat konfirmuan se Plani i Bashkëpunimit Dypalësh në Mbrojtje, tashmë i nënshkruar, i cili përmban 17 aktivitete të përbashkëta, është një tregues i bashkëpunimit të shkëlqyer. Në kuadër të vizitës, ministri Tilvar realizoi takim me komandantin suprem, presidentin Stevo Pendarovski, si dhe vizitoi Qendrën për Trajnimin e Pilotëve në kazermën “Strasho Pindzur” në Petrovec.

Zhvillimi i kapaciteteve për ballafaqim me dezinformatat

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska u takua me të dërguarin special dhe koordinatorin e Qendrës për Angazhim Global të Departamentit Amerikan të Shtetit, James Rubin, me të cilin bisedoi për ndikimin e dëmshëm të dezinformatave, veçanërisht duke pasur parasysh situatën e sigurisë në rajon dhe agresionin rus kundër Ukrainës, si dhe për mënyrat sesi Ministria e Mbrojtjes po zhvillon kapacitetet e saj për t'u ballafaquar me dezinformatat. “Kërcënimet hibride, duke përfshirë dezinformimin, synojnë të ulin elasticitetin tonë shoqëror dhe të shkaktojnë ndarje të brendshme dhe mosbesim të qytetarëve tek institucionet dhe efikasiteti i tyre. Prandaj duhet të kemi një qasje të përbashkët që bashkon përpjekjet e të gjithë aktorëve të shoqërisë në përbashkëtimin e kësaj sfide”, tha ministrja në takim. Petrovska tha se niveli i shtuar i dezinformatave në lidhje me mbështetjen që Maqedonia e Veriut ofron për mbrojtjen e Ukrainës është qartë i dukshëm, ashtu siç ishte evident

edhe në lidhje me anëtarësimin e plotë në NATO. Lidhur me kapacitetet institucionale të Ministrisë së Mbrojtjes, ministrja theksoi se mbrojtja punon në mënyrë të vazhdueshme dhe sistematike në zhvillimin e kapaciteteve për përbashkëtimin e dezinformatave dhe se ka progres të dukshëm në organizimin e sistemit. “Ministria është lider për sa i përket transparencës aktive, sepse në këtë mënyrë mediat, përmes aksesit në të gjitha informacionet, në mënyrë të pavarur mund të perceptojnë dhe përcjellin të vërtetën. Ne jemi të vetëdijshëm për dëmin e dezinformatave, prandaj jam i kënaqur që me përpjekje të përbashkëta do të gjejmë zgjidhje për këtë sfidë serioze”, nënvizoi ministrja në takimin me James Rubin. I dërguari i posaçëm James Rubin përshëndeti përpjekjet e Maqedonisë së Veriut për të zhvilluar kapacitetet për t'u marrë me dezinformimin dhe shprehu gatishmërinë që Qendra për Angazhim Global të Departamentit Amerikan të Shtetit të

mbështesë vendin tonë me përvojë dhe me ekspertizë teknike. Ai shtoi se revolucioni i informacionit dhe ai dixhital duhet të shërbejë për përhapjen e demokracisë dhe të vërtetës dhe jo të keqpërdoret për të minuar demokracinë dhe sigurinë globale. Në takim u diskutua edhe për zhvillimin e Qendrës Rajonale për Marrëdhëniet me Publikun, e cila është qendër partnere e NATO-s dhe është në proces të akreditimit institucional nga Aleanca dhe do të funksionojë si shkollë e NATO-s për marrëdhënie me publikun.

Eurointegrimi i Ballkanit Perëndimor është çështje e sigurisë me prioritetin më të lartë

Ministrja austriake e mbrojtjes, Claudia Tanner, ka zhvilluar një vizitë zyrtare pune në Maqedoninë e Veriut.

Vizita filloi me një ceremoni me nderimet më të larta shtetërore dhe ushtarake në Ministrinë e Mbrojtjes, më pas vijoi takimi mes dy ministereve, si dhe bisedimet ndërmjet delegacioneve nga Maqedonia e Veriut dhe Austria. Ministrja Petrovska dhe kolegja e saj austriake, Klaudia Taner, në konferencën për shtyp në MM dërguan mesazhe se integrimi evropian i Ballkanit Perëndimor është çështje e sigurisë me prioritet. "Sot është e qartë për të gjithë ne se integrimi evropian është gjithashtu një çështje sigurie e prioritetit më të lartë. Rajoni ka nevojë për shpresë dhe një sinjal se nuk është harruar dhe se është ende një prioritet për BE-në dhe ne e shohim këtë në vizitën tuaj, veçanërisht duke pasur parasysh që Austria është partneri dhe mbështetësi ynë i ngushtë në arritjen e këtij qëllimi. Të mos lejojmë të krijohet një vakum në të cilin vlerat evropiane do të zëvendësohen me agjenda të tjera të cilat kohët e fundit janë veçanërisht të dukshme përmes kërcënimeve hibride,

dezinformative dhe lajmeve të rreme, si dhe sulmeve kibernetike", theksoi Petrovska dhe shtoi se sulme të tilla nuk janë aspak naive, por kanë një qëllim më të lartë, që është bllokimi i negociatave me BE-në, minimi i besimit në BE, në NATO dhe në institucionet demokratike. Lidhur me integrimin e rajonit në BE, ministrja Taner theksoi se për Austrinë prioritet kryesor në politikën e sigurisë dhe mbrojtjes mbetet zgjerimi i BE-së me vendet e Ballkanit Perëndimor dhe se pala austriake dëshiron të vazhdojë të zbatojë anëtarësimin negociatat dhe atë përmes hapave konkretë që do të nënkuptojnë progres të madh. Stabiliteti dhe siguria e vendeve të Ballkanit Perëndimor është diçka që duhet arritur dhe nuk është vetëm një qëllim për ato vende, por edhe një objektiv real për ne. "Nuk duhet të harrojmë një rrethanë. Lufta në Ukrainë nuk ka përfunduar ende. Zgjerimi i luftës në drejtim të Evropës, nga këndvështrimi i ekspertëve tanë, nuk është një mundësi e përjashtuar. Kjo është arsyeja pse është edhe më e rëndësishme të veprohët në mënyrë proaktive për të rritur stabilitetin aty ku është e nevojshme", tha

Tanner. Lidhur me bashkëpunimin dypalësh të mbrojtjes, ministrat Petrovska dhe Taner theksuan se është në nivel jashtëzakonisht të lartë dhe se ka interes dhe përkushtim nga të dyja palët për të vazhduar zhvillimin e këtij bashkëpunimi. Petrovska tha se Maqedonia e Veriut, si anëtare e Aleancës, por edhe një vend që ka filluar procesin e anëtarësimin në BE, shpreh mbështetje dhe ka ambicie për t'iu bashkuar iniciativave mbrojtëse të BE-së, të cilat janë plotësuese me rolin e NATO-s. "Ne besojmë fuqimisht se përfshirja në projektet dhe iniciativat mbrojtëse të BE-së do të jetë me përfitim të dyanshëm, do të forcojë sigurinë dhe stabilitetin në rajon, e me këtë edhe në Evropë", theksoi Petrovska.

Vizitë e komandantit të Korpusit të NATO-s për Reagim të Shpejtë

Komandanti i Korpusit për Reagim të Shpejtë të NATO-s në Itali, gjeneralletjënant Lorenzo di Addario, qëndroi për vizitë pune në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Shtabin e Përgjithshëm të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Gjenerali Di Addario, pas mirëseardhjes, pati takim me ministren e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe shefin e Shtabit të Përgjithshëm, nënkolonelin Vasko Gjurçinovski, më pas bisedime zyrtare në prani të delegacionit të Korpusit të NATO-s dhe stafit të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës. Ministrja Petrovska në takim tha se duke iu bashkuar Maqedonisë së Veriut në Memorandumin e Mirëkuptimit, nënshkrues të të cilit janë vendet kontribuuese në Forcën e Reagimit të Shpejtë, vendi ynë edhe një herë ka treguar se është pjesëmarrës aktiv në forcimin e sigurisë së NATO-s dhe të gjithë vendeve tjera anëtarë. Gjenerali Di Addario falënderoi për rolin që ka Maqedonia e Veriut në forcimin e sigurisë së rajonit dhe Aleancës

dhe shtoi se ekzistenca e Forcave të Reagimit të Shpejtë është një hap tjetër drejt një NATO-je të sigurt dhe se në këto forca është edhe flamuri i Maqedonisë së Veriut tashmë i barabartë me flamujt e 19 anëtarëve të tjerë të cilët janë duke marrë pjesë dhe presin që deri në fillim të verës në Shtabin e Korpusit të dërgohet shtabi i parë i Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, si dhe mundësia e kryerjes së aktiviteteve stërvitore në poligonin ushtarak "Krivollak". Pas takimit me ministren Petrovska, gjenerali Di Addario u takua me zëvendës shefin e Shtabit të Përgjithshëm gjeneralletjënant-kolonel Vasko Gjurçinovskin. Gjatë takimit, gjenerali Gjurçinovski theksoi se do të përmirësohen dhe zhvillohen kapacitetet lidhur me pjesëmarrjen e forcave të NATO-s për një prani të përforcuar në terren ku është përfshirë edhe ky korpus. Gjenerali Di Addario deklaroi gjatë diskutimit se aktivitetet e mëtejshme të përbashkëta do të kontribuojnë më tej në zhvillimin e aftësive tona, trajnimit dhe

ndërveprueshmërisë gjatë përfshirjes në operacionet e NATO-s. Gjatë vizitës, delegacioni i Trupave për Reagim të Shpejtë të NATO-s vizitoi Batalionin e Policisë Ushtarake në kazermën "Ilinden", ku u njohën me kapacitetet dhe aftësitë e kësaj njësie, duke ndjekur një stërvitje demonstruese ushtarake, si dhe më pas, gjenerali Di Addario zhvilloi një takim edhe me komandantin e Komandës së Operacioneve, gjeneralin e brigadave Besnik Eminin.

Forumi i Mbrojtjes 2023

“**F**orumi i Mbrojtjes 2023” u hap me videofjalim nga Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, ministrja e Mbrojtjes, Slavjanka Petrovska dhe ambasadorja e Shteteve të Bashkuara të Amerikës në Maqedoninë e Veriut, Angela Ageler. Fjalë rasti mbajtën edhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjenerallejtënant Vasko Gjurçinovski dhe komandanti i Komandës së Operacioneve, gjenerali i brigadave Besnik Emini. Në Forumin e Mbrojtjes morrën pjesë mbi 250 pjesëmarrës dhe ekspertë të sigurisë nga Maqedonia e Veriut, RF Gjermania, Belgjika, Sllovakia, Bullgaria, Kroacia, Bosnja e Hercegovina dhe nga vende të tjera duke shpalosur edhe prezantimet e tyre në panele. Ministrja Petrovska në fjalën e saj theksoi se ky Forum, si kurorë e shënimit të përvjetorit të anëtarësimit në Aleancë dhe Ditës së NATO-s, ka

Në kuadër të aktiviteteve për shënimin e trevjetorit të anëtarësimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO, më 7 prill u mbajt në Shkup «Forumi i Mbrojtjes 2023», i pari i këtij lloji i organizuar nga Ministria e Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut

për qëllim intensifikimin e dialogut me të gjithë aktorët shoqërorë, sepse zhvillimi i mbrojtjes kërkon një qasje multisektoriale. “Ajo që ne synojmë është një simbiozë e plotë ndërmjet mbrojtjes dhe Armatës nga njëra anë dhe sektorit akademik dhe joqeveritar nga ana tjetër, sepse jemi të ndërruarur dhe pothuajse çdo ditë duhet të bashkëpunojmë, të koordinojmë dhe të koordinojmë bashkarisht të gjejmë zgjidhje për të gjitha sfidat”, theksoi ajo. Ajo vuri në dukje se Ministria e Mbrojtjes është e përkushtuar për reformimin dhe forcimin e sistemit tonë të mbrojtjes, duke përfshirë thelbin e asaj që quhet mbrojtje - strukturën tonë

civile, menaxhimin e krizave, mbrojtjen e infrastrukturës kritike, forcimin e kontrollit demokratik dhe civil mbi sektorin e inteligjencës ushtarake dhe të tjera. Lidhur me sfidat e reja të sigurisë dhe qëndrimin e Maqedonisë së Veriut, Petrovska theksoi se vendi ynë qëndron pa mëdyshje pas vlerave të NATO-s dhe botës moderne dhe se këtë e dëshmoi qëndrimi i shprehur qartë i dënimit të sulmit ndaj sovranitetit dhe integritetit të Ukrainës dhe të drejtës së saj për liri, me përgjigjen e shpejtë, por tërësisht të shqyrtuar ndaj kërkesave të tyre për ndihmë në mbrojtje kundër këtij sulmi, me kujdesin tonë që ai të mos cenohet në asnjë mënyrë aftësinë luftarake të

Armatës. Ministria Petrovska theksoi se një diskutim i rëndësishëm është edhe ai për rolin e shoqërisë civile dhe ndërtimin e qëndrueshmërisë, si mënyrë për t'u përballur me kërcënimet hibride, përfshirë dezinformimin, një kapacitet, i cili sipas saj është në fazën e zhvillimit intensiv në Ministrinë e Mbrojtjes.

“Ministria e Mbrojtjes është lidere në zhvillimin e këtyre kapaciteteve. Ne jemi duke zhvilluar një sistem për trajtimin e dezinformatave, i cili ndër të tjera bazohet në bashkëpunimin me sektorin civil që është i shkathët dhe shpejt i adaptueshëm - dy elementë jashtëzakonisht të rëndësishëm për trajtimin efektiv të këtij fenomeni negativ që ka një potencial të madh shkatërrues. “Dezinformimi dhe sulmet kibernetike synojnë drejtpërdrejt thelbin e shoqërisë – proceset demokratike, besimin e qytetarëve në institucionet dhe qeveritë e zgjedhura në mënyrë demokratike, funksionalitetin e sistemit”, tha ministrja. Në lidhje me përfitimet e anëtarësimit në NATO, Petrovska tha se vendi ynë është një aleat i besueshëm me kontribut të barabartë në Aleancën e përbërë nga 31 shtete demokratike me vlera të njëjta. “Ne jemi pjesë përbërëse e NATO-s dhe nga ne, si dhe nga të gjitha vendet anëtare varet se sa NATO do t'i përgjigjet detyrës së saj për të qenë mbrojtës i vlerave të përbashkëta civilizuese, lirisë, drejtësisë dhe demokracisë”, tha Petrovska.

Në hapje të këtij forumi, ambasadorja amerikane Ageler theksoi se roli i Aleancës në garantimin e sigurisë euroatlantike nuk ka qenë kurrë më i madh dhe se çdo qytetar i Maqedonisë së Veriut duhet të jetë shumë krenar për kontributin në promovimin e stabilitetit rajonal dhe global. “Me pothuajse 200 trupa në misionet e NATO-s, BE-së dhe OKB-së, ju demonstroi përkushtimin tuaj ndaj vlerave tona të përbashkëta dhe Shtetet e Bashkuara janë krenare që qëndrojnë me ju në shumë operacione.” “NATO ka qenë gjithmonë një forcë për stabilitet dhe siguri që ka dëshmuar aftësinë e saj për t'iu përgjigjur shpejt krizave,” tha ambasadorja Ageler. Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Stoltenberg, në fjalimin e tij me video para të pranishmëve, theksoi se Maqedonia e Veriut kontribuon aktivisht në sigurinë kolektive, ka vend dhe votë të barabartë në tryezën e NATO-s dhe gëzon mbrojtjen e plotë të Aleancës. “Sot, Maqedonia e Veriut ka një vend në tryezën e NATO-s, një zë dhe votë të barabartë në diskutimet tona dhe gëzon mbrojtjen e plotë të Aleancës së NATO-s. Kohët e fundit, Maqedonia e Veriut është përballur me sulme hibride të qëllimshme dhe të vazhdueshme, duke përfshirë kërcënime me bomba

dhe sulme kibernetike. Por ju nuk ishit vetëm, ekspertët e NATO-s shkuan në Shkup për të shkëmbyer informacion dhe për të ofruar mbështetje teknike. Ky është një shembull konkret i përfitimeve të NATO-s. Anëtarësimi gjithashtu ndihmon për t'i dhënë Maqedonisë së Veriut stabilitet, i cili është baza e rritjes ekonomike dhe ndihmon në zgjerimin e sigurisë në Ballkanin Perëndimor. Maqedonia e Veriut gjithashtu rrit sigurinë e Aleancës sonë duke kontribuar me trupa në grupet tona luftarake në Bullgari, Letoni dhe Rumania dhe duke mbështetur misionet tona në Kosovë dhe në Irak. Ne jemi një familje e demokracive të përkushtuara për të mbrojtur njëri-tjetrin. Të gjithë për një dhe një për të gjithë”, tha Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Stoltenberg në videofjalimin e tij.

Gjenerali Gjurçinovski, i cili foli në panelin e diskutimit me temën “Vendi dhe roli i Armatës – zhvillimi dhe prioritetet e ardhshme”, theksoi se niveli i arritur sot i zhvillimit të Armatës, i cili tani është i vogël, fleksibël dhe modern, është proces i vazhdueshëm në lidhje me strategjinë, modernizimin, por edhe në të gjitha sferat e tjera

që po përshtaten në vazhdimësi ndaj situatave të reja që prekin sigurinë dhe që përfshijnë të gjitha strukturat e mbrojtjes. Duke folur për ndryshimet dinamike në sferën e sigurisë, veçanërisht të shkaktuara nga lufta në Ukrainë, ai theksoi se në Armatë po bëhen vlerësime dhe analiza për nevojën e rregullimit të pjesës së pajisjeve dhe burimeve, si dhe trajnimin e Armatës sipas pritshmërive, gjendjes së sigurisë dhe ndryshimeve që ndodhin vazhdimisht. “Leadershipi, fleksibiliteti dhe gatishmëria për të reaguar shpejt, në përputhje me sfidat e reja, janë një nga shumë faktorët e rëndësishëm për përballimin e situatave të sigurisë, të cilave Armata i kushton rëndësi të veçantë”, theksoi gjenerali Gjurçinovski. Në këtë pjesë të Forumit, fjalime mbajtën edhe ministri i parë i Mbrojtjes, Trajan Gocevski dhe komandanti i Komandës së Operacioneve, gjeneral brigade Besnik Emiri, i cili në fjalën e tij theksoi nevojën për zhvillim, gatishmëri dhe zbatim në raport me kërkesat.

Përgatiti:
Kristina Ilievska

15 Prilli – Dita e Komandës për Trajnim dhe Doktrina

Më 15 prill 1992, filloi pranimi i regrutëve të parë në Armatën e Maqedonisë. Pançe Jamandiev nga Velesi është regruti i parë i cili u paraqit në garnizonin e Ohrit, ndërsa betimi solemn i regrutëve të parë u mbajt më 9 maj 1992. Pas përfundimit të trajnimit, ushtarët iu drejtuan kufijëve në mënyrë që ti përmbushin njësitë kufitare, njësite të policisë ushtarake si dhe njësite tjera. Lidhshmëria e KTD me 15 prillin qëndron në faktin se në vitin 1992 në kazermën e Velesit u formua Qendra për Trajnim Individual të kufitarëve, të cilët pas përfundimit të trajnimit trejmujor individual dhe kolektiv, vendoseshin nëpër vijat kufitare. Në ato kohëra, kur Ballkanin e morën luftërat e përgjakshme, kufitarët të cilët trajnoheshin në Qendrën e Kufitarëve, përgatiteshin dhe trajnoheshin për të përmbushur detyrimin dhe funksionin kushtetues të Armatës – të mbrojnë dhe të ruajnë sovranitetin dhe integritetin territorial të vendit tonë. Që nga ajo ditë, e deri më sot, KTD i vazhdon traditat dhe i ruan vlerat e Qendrës së Trajnimit të

Me shënimin e 15 prillit – Ditës së Komandës për Trajnim dhe Doktrina (KTD), shënojmë 31 vjetorin e formimit të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut.. Më 15 prill 1992 arritën regrutët e parë në kazermat në Shkup, Shtip dhe në Manastir, në të cilat ishin edhe ushtarët e parë në njësitë e Armatës së posa formuar të shtetit të pavarur dhe sovran të Maqedonisë

Kufitarëve. Në rrugën e saj zhvillimore, KTD ndoqi zhvillimin e Armatës duke u zhvilluar, transformuar dhe duke u përshtatur ndaj nevojave të kohës së re, duke e ruajtur funksionin bazik – trajnimin dhe shkathësimin e pjesëtarëve të Armatës.

Nga rruga zhvillimore e KTD do të përmendim se në vitin 1996 janë formuar disa qendra për trajnim bazik dhe të specializuar individual, ndërsa trajnimi kolektiv është zhvilluar në kuadër të njësite. Janë formuar qendra të trajnimit të këmbëtorisë, artilerisë, logjistikës,

kufitarëve, policisë ushtarake, si dhe qendra zbulimi. Me transformimin e Armatës më 19 mars 2001, në kazermën “Goce Dellçev” në Shkup është formuar Komanda e Trajnimit të ARM-së, me tra qendra të trajnimit: Qendra për Trajnimin e Këmbëtorisë (Manastir), Qendra për Kufitarë (Veles) si dhe Qendra për Shërbime Gjinore (Shkup). Me transformimet vijuese në vitin 2006, KTD arrinë ta ruaj funksionin e saj bazik, por e ndryshon lokacionin, nga Shkup, në Veles. Me transformimin e Armatës në vitin 2012, përveç trajnimit individual KTD i jepet edhe

një funksion i rëndësishëm – përpunimi i doktrinave, rregullave dhe udhëzimeve dhe në bazë të kësaj, ajo transformohet në Komandë për Trajnim dhe Doktrina dhe si e tillë arrinë të mbijetojë dhe të funksionojë në mënyrë të suksesshme deri në ditën e sotme. Në të gjitha këto faza të zhvillimit KTD paraqet një zinxhirë të fuqishëm që nga ndërtimi i kapaciteteve të Armatës, në fokusin e të cilit është fuqizimi i përgatitjes dhe trajnimit të tij individual, deri te ndërtimi i një shpirti luftarak përmes pranimit dhe ruajtjes së vlerave të çmuara ushtarake.

Sivjet në kuadër të shënimit të 15 Prillit – Ditës së KTD, u organizuan edhe një sërë aktivitete tjera, si Dita Sportive dhe Dita e Hapur për qytetarët e Velesit, me qëllim që të mund të shohin se me çfarë disponon njësia jonë, ndërsa njëherit edhe të tërhiqet vëmendja e më të rinjëve dhe në këtë mënyrë të inkurajohen për të qenë edhe ata pjesë e Armatës. U zhvilluan edhe gara në shah, ping-pong si dhe gara në qitje dhe në futboll të vogël. Përveç pjesëtarëve të KTD, në garat sportive morrën pjesë edhe ekipe të vetëqeverisjes lokale të qytetit të Velesit, Sektori për Punë të Brendshme Veles, Njësia Territoriale Zjarrfikse nga Velesi, si dhe ekipe tjera. Me rastin e ditës së njësisë u dhuruan pako me ushqim për persona dhe për familje që jetojnë me ndihma sociale. Më 12.04.2023 në kazermën “Aleksio Demnievski-Bauman” në Veles, u realizua ditë e hapur për nxënësit e shkollave të mesme dhe për këtë qëllim u ekspozua një pjesë e pajisjeve dhe armatimit të Armatës, e gjithashtu u prezantuan edhe një pjesë e aktiviteteve të Qendrës për Trajnim të Qenëve.

Manifestimi qëndror u mbajt në kazermën e Velesit, ndërsa në këtë manifestim fjalë rasti mbajtën shefi i SHP gjenerallejtnant Vasko Gjurçinovski dhe komandanti i KTD, koloneli Vasko Kokollanski. Gjenerali Gjurçinovski duke i uruar ushtarët e njësisë ditën e njësisë, në fjalën e tij theksoi se kjo është një datë nga datat shumë të rëndësishme të historisë, jo vetëm për KTD, por edhe për Armatën, sepse në këtë ditë, shënohet edhe 31 vjetori nga fillimi i mbushjes së kazermave me rekrutë dhe fillimi i punës së përbërjeve të Armatës, ku edhe oficialisht Armata filloi së funksionuari. Me këtë rast, ai theksoi edhe arritjet e kësaj komande, por edhe arritjet e Armatës, që janë edhe rezultat i mundit të dhënë të shumë gjeneratave. Obligimi ynë mbetet në përputhje me mundësitë, që të sigurojmë kushte më të mira për realizimin e detyrave të gjeneratave vijuese të cilët duhet të jenë ngritës të progresit të mëtejshëm.

Para të rreshtuarve foli edhe komandanti i KTD, koloneli Vasko Kokollanski, i cili theksoi se sot Armata jonë si anëtare e NATO-s ka marr për obligim që të realizojë njësi të mirëtrajnuara, funksionale dhe

me kapacitet të plotë, të gjitha këto, të nevojshme për t'u bërë ballë sfidave dhe kërcënimeve të kohës. Për t'u arritur e gjithë kjo në këtë moment historik të zhvillimit të Armatës sonë dhe procesit të implementimit të standardeve të NATO-s, nevojitet një proces i vazhdueshëm i transformimit dhe përshtatjes ndaj sfidave dhe kërkesave së kohës më të re. Ai potencoi se “fuqi për të realizuar transformim ka vetëm dija dhe njohuritë, trajnimi dhe vlerat e larta morale”. Për këtë shkak KTD, e cila në thelbin e saj ka trajnimin e individit, është njëra ndër segmentet më të rëndësishme të Armatës në përgjithësi. Për t'u arritur një nivel i lartë i kapaciteteve dhe shkathtësive, nevojiten rregulla dhe standarde, kapacitete infrastrukturore për mbështetjen e trajnimit parase gjithash, po edhe një kuadër shumë cilësor dhe i motivuar lartë i instruktorëve, me një fjalë është ajo që në fakt e ka vetë KTD. KTD gjatë periudhës së kaluar në teori dhe në praktikë ka trajnuar 500 ushtarë të rinj profesional, 300 nënoficerë të posa prodhuar, ndërsa përmes programeve për trajnim u përfshinë edhe një numër i madh i oficerëve, sidomos në mësimin e gjuhës angleze. Me zhvillimin dhe me

modernizimin e Qendrës për Simulime edhe kapacitetet tjera të KTD ofrohen si një bazë solide për fuqizimin e jo vetëm kapaciteteve ushtarake, por edhe të kapaciteteve ndërvepruese të institucioneve partnered he institucioneve të mbetura në vendin tonë. Njëherit, KTD morri pjesë aktive edhe në mbështetjen e trajnimit gjatë realizimit të operacioneve dhe stërvitjeve më të mëdha ushtarake kombëtare dhe ndërkombëtare. Gjatë solemnitetit u ndanë mirënjohje për pjesëtarët e KTD, si dhe gjashtu u ndanë mirënjohje edhe për bashkëpunëtorët e jashtëm dhe diploma për ekipet fituese në garat sportive. Ky manifestim solemn ishte i pasuruar edhe me leximin letrar të poemës e cila u përzgjedh si krijimtaria më e mirë në kuadër të kursit me temë “Të qenurit ushtar”, i cili u organizuar nga ana e Sh.F. “Bilazhe Koneski” nga Velesi, ndërsa vendin e parë e fitoi nxënësi B. Lutkov nga shkolla gjegjëse. Në fund, mysafirët e pranishëm kishin mundësi t'i shohin krijimtaritë artistike që ishin të përpunuara nga ana e nxënësve të SH.F “Vasil Gllavinov” nga Velesi, ku vendin e parë e fitoi vepra e nxënëse M. Nestorova, klasa e IX nga shkolla gjegjëse.

Cvetanka Vellkovska

Bashkëpunimi shumëkombësh në NATO

Qëllimi i bashkëpunimit shumëkombësh është të zvogëlojë kostot dhe njëkohësisht të përmirësojë vlerat operacionale përmes rritjes së përbashkët të pajisjeve, trajnimeve, doktrinave dhe procedurave. Në të njëjtën kohë, Aleanca bashkëpunon me Bashkimin Evropian për të shmangur dyfishimin e aftësive. Në këtë drejtim, NATO mbështet aleatët në procesin e identifikimit dhe zhvillimit të projekteve të bashkëpunimit shumëkombësh për të siguruar aftësitë kryesore mbrojtëse të nevojshme për sigurinë e Aleancës.

Aleatët po eksplorojnë vazhdimisht iniciativat e reja shumëkombëshe për të zhvilluar me kosto më efektive aftësitë kryesore që i duhen Aleancës për të përballuar sfidat e sotme të sigurisë. Në të njëjtën mënyrë si iniciativa e "Mbrojtjes së Zgjuar" e nisur nga sekretari i atëhershëm i përgjithshëm i NATO-s Anders Fogh Rasmussen në vitin 2012, Bashkëpunimi Shumëkombësh i Kapaciteteve ndihmon Aleancën të zhvillojë, të

Për të kryer me sukses misionet dhe detyrat e NATO-s, aleatët duhet të investojnë në pajisje dhe trajnime të ndërveprueshme dhe moderne. Për këtë qëllim, organizata luan një rol të rëndësishëm për të ndihmuar vendet të vendosin se si dhe ku të investojnë në mbrojtjen e tyre, domethënë, ajo ndihmon aleatët dhe vendet partnere në identifikimin e mundësive për bashkëpunim në nismat dhe programet shumëkombëshe

përvetësojë dhe të mbajë aftësitë në një mënyrë me kosto efektive dhe efikase. Nisma të tilla krijojnë angazhime politike në formën e marrëveshjeve të nënshkruara nga ministrat e mbrojtjes. Dokumenti fillestar, i cili quhet "Letra për Qëllime" është nënshkruar nga ministrat e mbrojtjes të përfshirë në projekt dhe në të shprehet ideja e përgjithshme e bashkëpunimit. Më pas vijon nënshkrimi i një Memorandumi të Mirëkuptimit, një dokument ligjërishi i detyrueshëm që specifikon detajet e bashkëpunimit. Memorandumet e bashkëpunimit ofrojnë

kuadrin ligjor të nevojshëm për ekzekutimin e fazës së zbatimit drejt realizimit të aftësisë specifike.

Projekte të rëndësishme vitale

Në kushtet aktuale, 18 projekte janë duke u zhvilluar, e ato do të sigurojnë efikasitet të përmirësuar operacional, do të forcojnë ekonominë dhe një lidhje më të mirë midis aleatëve dhe partnerëve të NATO-s. Disa nga këto projekte trajtojnë fusha kyçe si: furnizimin me karburant (ajër-ajër), trajnimin, sistemet detare pa pilot, komandimin dhe kontrollin, municionin, e të tjera.

Komandimi dhe kontrolli

Komandimi dhe kontrolli përbëhen nga drejtimi dhe direktivat e qarta që i jepen një organizate ushtarake në përmbushjen e misionit të saj. Ky segment është vendimtar për ekzekutimin e suksesshëm të çdo operacioni të NATO-s.

- Në nivel shumëkombësh të tilla janë Forcat e Operacioneve Speciale me një seli shumëkombëshe për menaxhimin e tyre. Aleatët e NATO-s - Belgjika, Danimarka dhe Holanda kanë rënë dakord të krijojnë një komandë tre-kombëshe që do të marrë pjesë në Forcën e Reagimit të NATO-s, që do të thotë në mbështetje të misioneve dhe operacioneve shumëkombëshe të NATO-s.
- Katër aleatë të NATO-s – Kroacia, Hungaria, Sllovakia dhe Sllovenia, si dhe partneri i NATO-s Austria kanë rënë dakord të formojnë një Shtabi Rajonal të Dislokueshëm për të menaxhuar operacionet speciale. Me aftësinë fillestare operacionale të arritur në maj 2021, këto forca të operacioneve speciale rajonale të NATO-s do të ofrojnë përfitime të qarta në drejtim të shpejtësisë dhe fleksibilitetit për t'iu përgjigjur krizave në zhvillim.
- Tetë aleatët e NATO-s – Danimarka, Franca, Hungaria, Italia, Portugalia, Spanja, Mbretëria e Bashkuar dhe Shtetet e Bashkuara marrin pjesë në një aftësi komandimi dhe kontrolli për mbrojtjen ajrore dhe raketore (projekti SBAMD C2). Nisma synon të lehtësojë blerjen dhe vendosjen e një zgjidhjeje të menaxhimit të mbrojtjes ajrore dhe gjithashtu do të zvogëlojë numrin e sistemeve që përdoren aktualisht nga aleatët e NATO-s.

Strukturat e trajnimit

Të gjitha forcat aleate, qoftë në tokë, në ajër apo në det, kanë nevojë për trajnim të avancuar për të përballuar sfidat e ndryshme të sigurisë në kryerjen e detyrave të tyre. Stërvitja shumëkombëshe lejon forcat e aleatëve të ndryshëm të stërviten së bashku, të përmirësojnë koordinimin dhe bashkëpunimin dhe të rrisin gatishmërinë e tyre.

- Në këtë drejtim u krijua Programi Special Shumëkombësh për Aviacionin. Forcat e operacioneve speciale janë një mjet shumë i vlefshëm për t'iu përgjigjur në mënyrë efektive kërcënimeve të sigurisë në zhvillim. Për të forcuar më tej NATO-n në këtë fushë, katër aleatë - Bullgaria, Kroacia, Hungaria dhe Sllovenia - vendosën të krijojnë Programin Special Shumëkombësh të Aviacionit, kushtuar ekskluzivisht trajnimit të ekuipazheve ajrore për të

kryer infiltrimin dhe nxjerrjen e forcave të operacioneve speciale.

- Nevoja për trajnimin e pilotëve përritet në mënyrë progresive në të gjithë botën. Komponenti i aviacionit, së bashku me komponentët e tjerë të mbrojtjes, është kyç për mbrojtjen e themeleve të integritetit dhe sovranitetit kombëtar. Kryerja e trajnimit cilësor dhe të sigurt të pilotëve ushtarakë është një sfidë komplekse për çdo vend. Sigurimi i trajnimit më të avancuar të pilotëve është një përpjekje gjithnjë e më e shtrenjtë dhe sfiduese. Për shumë aleatë evropianë, kërkesat kombëtare të kërkuara për pilotët çdo vit janë shumë të vogla për të justifikuar krijimin ose mirëmbajtjen e qendrave kombëtare të trajnimit të

pilotëve. Për të kapërcyer këtë sfidë, Nisma e Trajnimit të Fluturimit të NATO-s në Evropë synon të krijojë një rrjet të objekteve stërvitore shumëkombëshe për pilotët e avionëve luftarakë, helikopterëve dhe dronëve në të gjithë Evropën, duke përdorur strukturat tashmë ekzistuese në masën maksimale të mundshme. Në margjinat e Samiit të NATO-s 2021 në Bruksel, 10 aleatë – Maqedonia e Veriut, Belgjika, Republika Çeke, Greqia, Hungaria, Italia, Mali i Zi, Rumania, Spanja dhe Turqia – nënshkruan një Memorandum Mirëkuptimi për këtë iniciativë e cila po zhvillohet pa probleme dhe në drejtim pozitiv me një ritëm të përsheptuar.

Dragan Pavlovski

Nën flamurin e OKB-së Siguria klimatike

Ndryshimet klimatike sot në botë ndikojnë në zvogëlimin e jetëgjatësisë së njerëzve, destabilizojnë kushtet e jetesës në zonat rurale, shtojnë nevojën e shoqërive për burime të reja natyrore dhe në të njëjtën kohë i zvogëlojnë ato, shkakton lëvizje migrimi dhe shpërngulje të njerëzve, ndikon në jetën shoqërore. Ndryshimet klimatike gjithashtu ndikojnë negativisht në përdorimin e mjeteve të jetesës, lëvizjen njerëzore dhe i detyrojnë njerëzit të përballen me situata të tilla në mënyra të paligjshme. Ato gjithashtu ndikojnë në shfaqjen e konkurrencës dhe konflikteve mbi burimet natyrore si toka dhe uji, dhe kontribuojnë në rritje ekstreme të çmimeve të ushqimit dhe pasiguri në prodhimin e ushqimit. Ndryshimet klimatike janë bërë një nga faktorët që ndikojnë drejtpërdrejt dhe tërthorazi në shfaqjen e konflikteve dhe luftërave, si dhe në përpjekjet për parandalimin e tyre. Këshilli i Sigurimit i OKB-së (KS) tashmë i ka përcaktuar ndikimet negative të kësaj natyre dhe i

Ndryshimet klimatike janë bërë një nga faktorët që ndikojnë drejtpërdrejt dhe tërthorazi në shfaqjen e konflikteve dhe luftërave, si dhe në përpjekjet për parandalimin e tyre

ka përfshirë në përmbajtjen e rezolutave për operacionet paqeruajtëse të OKB-së dhe misionet e veçanta politike (MINUSMA, MONUSCO, MINUSCA, UNMISS, UNFICYP, UNAMA, UNAMI, UNITAMS, etj.).

Nga ana tjetër, kjo fushë është ende e pahulumtuar dhe është evidente nevoja për të përmirësuar gatishmërinë e kontingjenteve të paqes për të vepruar në kushte të tilla. Po bëhen përpjekje për të përmirësuar analizat në të gjitha nivelet dhe për të planifikuar veprime për të parandaluar dhe për t'iu përgjigjur rreziqeve që rrjedhin nga ndikimi i klimës në paqen dhe sigurinë në përgjithësi. Rreziqet e lidhura me

klimën për sigurinë e operacioneve paqeruajtëse tashmë janë integruar në analizat e politikave, sistemet e paralajmërimit të hershëm, strategjitë parandaluese dhe ndërmjetësimin brenda UNMISS në Sudanin e Jugut, UNOWAS në Afrikën Perëndimore dhe UNOCA në Afrikën Qendrore. Komanda e Misionit UNSOM në Somali ka integruar tashmë gjetjet mbi ndikimet klimatike në mision në aktivitetet e tyre programore. Shumë komanda tjera të misioneve paqësore orvaten të paktën t'i reduktojnë apo zbusin rreziqet e sigurisë që lidhen me ndryshimet klimatike të cilat do të mund të ndikojnë në realizimin e mandateve të tyre.

Fuqizimi i kapaciteteve vetanake

Pavarësisht veprimeve të ndërmarra, nevojiten përpjekje shtesë për të forcuar kapacitetet e paqeruajtësve në terren, me synim sigurimin më të mirë të lidhjes midis ndryshimeve klimatike dhe paqes dhe sigurisë në vendin pritës, në mënyrë që të zhvillohen strategji

efektive për t'iu përshtatur kushteve të reja. Për të realizuar këtë qëllim, është e nevojshme të mblidhen më shumë të dhëna për natyrën e ndryshimeve në një zonë të caktuar të shkakuar nga ndryshimet klimatike, si dhe të përfshihen metodologji të ndryshme për studimin e ndikimeve. Ai nënkupton edhe trajnimin e nevojshëm të posaçëm të personelit të dislokuar në misione, por zbatimi i masave në fushën e sigurisë klimatike duhet të jetë pjesë e zbatimit të mandateve të misioneve dhe jo një detyrë shtesë apo e pavarur e „helmetave të kaltërta“.

Megjithëse dispozitat që lidhen me sigurinë klimatike dhe mjedisore përfshihen gjithnjë e më shumë në rezolutat e Këshillit të Sigurimit, ka gjithashtu aktivitete të pamjaftueshme të përcaktuara qartë, duke kufizuar forcat paqeruajtëse në identifikimin dhe trajtimin e rreziqeve të sigurisë që lidhen me ndryshimet klimatike. Prandaj, shtrohet pyetja vendimtare: “si të analizohen rreziqet e sigurisë që lidhen me ndryshimet klimatike dhe si të gjenden zgjidhje për zgjidhjen e këtyre sfidave?” Identifikimi i lidhjes midis klimës, paqes dhe sigurisë në një zonë të caktuar është një proces mjaft kompleks, kështu që një qasje multidisiplinare konsiderohet e nevojshme në analizën gjegjëse. Nga ana tjetër, kjo qasje e ndërlikon më tej procesin kompleks analitik dhe paraqet një barrë shtesë në procesin e vendimmarrjes së kontingjenteve të paqes dhe zbatimin e mandatit. Pavarësisht kësaj, konkluzioni mbetet se, për një analizë më të mirë të rreziqeve të sigurisë klimatike dhe mjedisore në kuadër të misionit dhe përcaktimit të përfundimeve të caktuara, është i nevojshëm zgjerimi i kapaciteteve të kontingjenteve

paqeruajtëse, si dhe ekspertiza e jashtme. Përvoja e organizatave të tjera ndërkombëtare dhe rajonale mund të përdoret në mënyrë cilësore dhe të përfshihet në analizat përkatëse në terren. Një shembull i kësaj janë mësimet e nxjerra nga përfshirja e suksesshme e aspekteve gjinore në zbatimin e mandateve. Faktorët klimatikë dhe mjedisorë duhet të përfshihen në analizën e rreziqeve të operacioneve paqësore. Një shembull konkret i marrjes së masave në kuadër të një qasjeje multidisiplinare për analizën e kërcënimeve në misione janë: krijimi i Mekanizmit të Sigurisë Klimatike të OKB-së (CSM4), vendosja e këshilltarit të parë për sigurinë klimatike në misionin UNSOM në Somali, dhe aktivizimin e procesit të prezantimit të sistemit me këshilltarë mjedisorë në operacione të ndryshme paqeruajtëse. Shembulli i misioneve paqeruajtëse në Somali thekson rëndësinë e një qasjeje të tillë Detyrat kryesore të Këshilltarit të Sigurisë Klimatike të UNSOM janë të

përfshijë qasjet mjedisore, të identifikojë dhe menaxhojë rreziqet klimatike që mund të ndikojnë negativisht në zbatimin e mandatit të misionit. Vlerësohet se veprimi i tij është ende në një fazë shumë të hershme, por me mbështetjen e organizatave joqeveritare, është gjithnjë e më i rëndësishëm në lidhjen e qasjeve humanitare dhe zhvillimore rreth menaxhimit të ujit dhe në përmirësimin e gatishmërisë së shoqërisë ndaj përmbytjeve dhe thatësisë, dhe me dhe rezistencë më e madhe ndaj ndikimeve klimatike, zhvendosjes dhe konflikteve. Ai përballon me sukses ciklin vjetor të përmbytjeve dhe thatësisë në pellgun e lumit Juba-Shabelle në Somali, në bashkëpunim me komunitetet lokale, agjencitë humanitare dhe zhvillimore të angazhuara atje, me mbështetje të plotë për kategoritë e cënueshme të njerëzve në zonë. Ai koordinon me sukses aktivitetet e organizatave humanitare, të cilat ofrojnë thasë me rërë, agjenci zhvillimi që forcojnë shtretërit e lumenjve dhe diga natyrore, dhe organizata të tjera ndërkombëtare (UNDP dhe Organizata Ndërkombëtare për Migracion), që synojnë gjetjen e një zgjidhjeje gjithëpërfshirëse për problemin e përmbytjeve dhe mbrojtjen e popullatës. Një shembull tjetër i suksesshëm është qasja gjithëpërfshirëse e misionit UNSOM në zonën Mataban të Somalisë, ku komunitetet lokale kanë qenë në konflikt gjatë 10 viteve të fundit. Arsyeja kryesore e konfliktit ishte konkurrenca në përdorimin e kullotave dhe aksesin apo qasjen në ujë. Në zgjidhjen e konfliktit, pikëpamjet e banorëve vendas, veçanërisht të grave dhe të rinjve, u morën parasysh dhe u përdorën në dialogun e ndërsjellë dhe vendosjen e paqes mes dy komuniteteve kundërshtare.

M.S.

Trendet globale të sigurisë dhe kërcënimet në mjedisin euroatlantik

Terrorizmi, lufta hibride, kërcënimet kibernetike, ndryshimet klimatike, zhvillimi dhe teknologjitë me përdorim të dyfishtë, mungesa e energjisë, kërcënimet nga Rusia, sfida konkurruese nga Kina, si dhe sfidat energjetike dhe ekonomike të BE-së, të përmirësuara me partneritetin gjeostrategjik të BE-së, kërcënimet aktual nga prania gjithnjë e më e shpeshtë periodike e pandemisë, konkurrenca për kontrollin e hapësirës si sferë e mundshme lufte, hapja e rrugëve detare në veriun e largët janë vetëm një pjesë e tendencave, sfidave dhe kërcënimeve me të cilat përballen vendet në zonën euroatlantike. Një tipar i përbashkët i tendencave, sfidave dhe kërcënimeve moderne të sigurisë është ndryshueshmëria dhe natyra e tyre në zhvillim të shpejtë. Përballja me tendencat dhe kërcënimet e treguara kërkon ndryshime thelbësore në të kuptuarit e sigurisë duke ripërcaktuar konceptet e sigurisë dhe duke

Shtetet gjithnjë e më shumë përballen me kërcënimet plotësuese, konvencionale dhe jokonvencionale ndaj paqes dhe sigurisë globale. Nëse dikush mendonte deri dje se një konflikt konvencional në Evropë nuk ishte i mundur, sot duhet të mendojë ndryshe. Kërcënimet bashkëkohore janë në simbiozë me tendencat globale të sigurisë që ndikojnë ndjeshëm në elasticitetin dhe drejtojnë sigurinë e shteteve

riorganizuar arkitekturën globale të sigurisë. Shtetet shpesh përballen me një kundërshtar të padukshëm, i cili është njëkohësisht aleat dhe armik i tyre. Lufta hibride dhe kërcënimet kibernetike janë specifika e luftës në hapësirën alternative, ku bëhen “betejat” në hapësirën kibernetike, përmes dezinformimit në media, shpërbërjes dhe abuzimit të internetit përmes operacioneve dashakeqe në rrjetet sociale. Këto përplasje gjithnjë e më shumë i ngjajnë një lufte narrativash në

hapësirën virtuale sesa betejat në kohë reale në fushën e betejës. Informacioni i shumtë, pra dezinformata që po tregtohet, mashtron opinionin, askush nuk e di më se ku dhe cila është e vërteta. Sfida e një lufte të tillë ndikon në sigurinë e shteteve të shprehura përmes implikimeve në mbrojtjen e tyre, duke shumëfishuar paqëndrueshmërinë që çon në shfaqjen e dobësive dhe krizave të reja. Inteligjenca artificiale, zhvillimi dhe teknologjitë me përdorim të dyfishtë përfaqësojnë një mundësi të re

dhe një rrezik, dhe së bashku ato janë një element kyç në ruajtjen e avantazhit ushtarak dhe teknologjik të shteteve. Kontrolli i hapësirës po bëhet gjithnjë e më i rëndësishëm për sigurinë si dhe për ekonominë, energjinë dhe prosperitetin e shteteve me pasoja të gjera që mund të kenë një ndikim shkatërrues të ngjashëm me luftën konvencionale. Për këtë shkak, shtetet në bashkëpunim me sektorin privat janë të detyruar të krijojnë mjete dhe mekanizma të përshtatshëm politik për trajtimin e përbashkët dhe të përbashkët të tyre. Për rrjedhojë, çdo organizatë dhe institucion ndërkombëtar ndërton konceptin e vet, strategjinë e vet të përballimit. NATO njoftoi vizionin e saj për t'u përballur me tendencat e tilla të sigurisë globale, sfidat dhe kërcënimet në dekadën e ardhshme dhe më gjerë përmes Raportit të Grupit të Reflektimit "NATO 2030: Të bashkuar për një epokë të re" (NATO 2030: United for a New Era, 2020). Ky dokument ofron udhëzime se si të përshtatet Aleanca me tendencat, sfidat dhe kërcënimet e reja të sigurisë globale. Operacionalizimi praktik i mekanizmave për trajtimin e tyre pritet të zyrtarizohet me konceptin e ri strategjik të Aleancës, i cili u miratua në mesin e vitit 2022. BE-ja, nga ana e saj, ka zhvilluar një busull strategjik. Vetëm OKB-ja duket rezistente ndaj ndryshimeve. Megjithatë, efikasiteti dhe efektiviteti i koncepteve dhe strategjive të reja për t'u përballur me sfidat moderne mbetet për t'u verifikuar në praktikë. Ekzistojnë sfida dhe kërcënime të shumta për sigurinë e shteteve, të cilat për nga natyra e tyre janë asimetrike dhe manifestimi i tyre është i vështirë për t'u njohur. Kërcënimet po bëhen më të shpeshta, komplekse, shkatërruese dhe shtrënguese. Në interes të një fokusimi më të mirë në tendencat, sfidat dhe kërcënimet moderne, në këtë punim do të fokusohemi vetëm në kërcënimet hibride dhe kibernetike, evolucionin dhe tendencat e ndryshimeve klimatike dhe sfidat imanente për implikimet energjetike-ekonomike. Për t'i trajtuar në mënyrë adekuate, është e nevojshme të bëhet një analizë dhe vlerësim i thellë i të gjitha veçorive specifike të konkretitetit dhe paparashikueshmërisë së një situatë sigurie. Një nga hapat është ndryshimi i konceptit të sigurisë dhe mjedisit ndërkombëtar të sigurisë, i cili është shumë më kompleks dhe i paparashikueshëm se kurrë më parë. Duhet pasur parasysh se "tipari kryesor i mjedisit aktual të sigurisë është riaktivizimi i konkurrencës gjeopolitike" mes Lindjes dhe Perëndimit. Lista e kërcënimeve dhe sfidave është më e gjatë se në të kaluarën. Një kërcënim

nuk i përjashton të tjerët për shkak të ndërlidhjes së tyre. Rritja e kërcënimeve kibernetike dhe hibride, zhvillimet e reja dhe teknologjitë përçarëse, pandemitë, ndryshimet klimatike, terrorizmi, migrimet masive, përhapja e armëve të shkatërrimit në masë, kërcënimet ndaj sigurisë energjetike, si dhe sfidat mjedisore janë vetëm disa prej tyre. Gama e gjerë e kërcënimeve i detyroi shtetet dhe aleancat, secila në mënyrën e vet, të ndërtonin strategjinë e vet të zhvillimit të veprimit. Në përgjithësi, kërcënimet e treguara janë shumë komplekse për secilin vend për t'u marrë me to individualisht, prandaj është e nevojshme një përgjigje kolektive për të luftuar kundër tyre, e shprehur përmes forcimit të dialogut politik dhe bashkëpunimit midis vendeve. Në kontekst të lartëshkruarës, bashkëpunimi i Maqedonisë së Veriut është i lidhur ngushtë me vendet anëtare të NATO-s dhe vendet partnere. Përgjigja e përbashkët në trajtimin e tendencave, sfidave dhe kërcënimeve lidhet me "forcimin e parandalimit dhe

qëndrueshmërisë së mbrojtjes, si dhe mbështetjen e përpjekjeve ndërkombëtare për të projektuar stabilitetin dhe forcimin e sigurisë brenda kufijve të Aleancës". Është me rëndësi të madhe që efektet parandaluese dhe mbrojtëse të përmirësohen dhe shfrytëzohen vazhdimisht. Që nga 24 shkurti i 2022, ne jemi dëshmitarë të krizës më të madhe të sigurisë në tokën evropiane që nga fundi i Luftës së Ftohtë. Edhe skeptikët më të mëdhenj, të cilët besonin se një luftë në tokën e Evropës në shekullin XXI ishte e paimagjinueshme, u vërtetuan se kishin gabuar. Rusia na ka dëshmuar se paqja nuk është e garantuar dhe se rendi i bazuar në rregulla mund të sfidohet. Duhet të kihet parasysh se përkundër faktit se ekzistojnë mekanizma dhe mjete të shumta, si dhe kanale të hapura komunikimi, dialogu dhe diplomacie, vendimet e njëanshme për dhunën dhe shkatërrimin nuk mund të parandalohen mjaftueshëm.

Dr. Igor Gjoreski

Profesioni ushtarak

Përgjatë historisë, por edhe sot, në funksionimin e forcave të armatosura në shoqërinë civile të kombit shfaqen disa pengesa. Në situata të tilla, mbetet detyrë e pjesëtarëve të forcave të armatosura apo profesionistëve ushtarakë të ruajnë një nivel të lartë profesionalizmi dhe etike ushtarake. Në pjesën më të madhe të shoqërisë civile të sotme, duke përfshirë edhe tonën, profesionistët ushtarakë vlerësohen shumë sepse atyre u kërkohet të mbajnë standarde të larta të ligjshmërisë, moralit dhe etikës, dhe ata e bëjnë këtë. Etika e profesionistëve ushtarakë është e vështirë për t'u përcaktuar, por ajo ndikohet nga dokumentet ligjore kombëtare dhe rregullat e pashkruara të shoqërisë dhe kulturës, të cilat janë subjekt i ndryshimeve të vazhdueshme. Një nga teoricienët më të njohur të luftës dhe të profesionit ushtarak, të kohëve të fundit, gjenerali britanik Sir John Hackett, jep ndoshta vlerësimin më të mirë për shfaqjen e profesionit ushtarak. Hackett pohon se profesioni ushtarak, i ndërtuar

Vendosja apo krijimi i profesionit ushtarak brenda forcave të armatosura shfaqet si nevojë për vendosjen dhe ruajtjen e disiplinës ushtarake, trajnimit ushtarak dhe edukimit ushtarak. Me profesionalizimin e forcave të armatosura po ndërtohet bërthama e njësive ushtarake të stërvitura dhe kuadrove komanduese ushtarake të shkolluara. Nga ky proces profesionalizimi përfitojnë si forcat e armatosura ashtu edhe kombi që i krijon të njëjtat

mbi parimet e një shteti kombëtar dhe me rregullimin e shërbimit ushtarak, u shfaq në fillim të shekullit të XIX në Prusi. Mbreti i atëhershëm i Prusisë, Frederick William III, përmes gjenit ushtarak në radhët e ushtrisë prusiane, Gerhard von Scharnhorst, dhe si rezultat i disfatave të rënda që ushtria prusiane përjeton nga ushtria e Napoleonit në betejat e Jenës dhe Auerstadt, fillon një reformë dhe profesionalizim i plotë i ushtrisë prusiane. Pretendimi i Hackett-it se funksioni i profesionit ushtarak është të zbatojë përdorimin e rregulluar të forcës për të zgjidhur problemet sociale dhe politike është i mirënjohur. Në

kuadër të funksionalitetit të vendosur të profesionit ushtarak, shoqëria civile pret që profesionistët ushtarakë t'i kryejnë veprimtaritë gjithmonë të vështira, zakonisht të rrezikshme dhe të përgjakshme në mënyrë të pranueshme për civilët dhe është në mbështetje të synimeve specifike të autoriteteve shtetërore. Edhe Clausewitz e nxjerr teorizimin e tij nga praktika e mentorit të tij Scharnhorst. Teoria e Clausewitz-it se lufta ka një natyrë konstante, por një karakter vazhdimisht në ndryshim, pasqyron dualitetin e saj në profesionin ushtarak. Profesionin ushtarak është një profesion që ndryshon

vazhdimisht në përputhje me zhvillimin e shoqërisë civile dhe teknologjive, por megjithatë funksionaliteti bazë mbetet i pandryshuar. Njohuritë për shoqëritë në ndryshim, marrëdhëniet gjeopolitike dhe teknologjitë ndihmojnë në sigurimin e modernitetit dhe orientimit të ardhshëm të profesionit ushtarak përmes përdorimit të edukimit të vazhdueshëm ushtarak dhe trajnimit ushtarak. Clausewitz përshkruan dy karakteristika që duhet të kenë profesionistët ushtarakë: (1) një intelekt që përpiqet vazhdimisht të gjejë të vërtetën dhe (2) një guxim që lejon intelektin të ndjekë rrugën e tij. Përzierja e këtyre karakteristikave i lejon profesionistit ushtarak të zhvillojë aftësi të zgjeruara për t'u marrë me ngjarje të papritura.

Samuel Huntington njihet gjithashtu qasjen e Scharnhorst, si ndoshta shefi i parë funksional i Shtabit, ndaj reformës dhe profesionalizimit të ushtrisë prusiane si fillimi i profesionit ushtarak. Futja e profesionit ushtarak në Prusi njihet nga themelimi i Akademisë Ushtarake në Berlin në 1810. dhe duke vendosur kushte për ngritjen në gradën e gjeneralit, provimet për promovim, një sistem të avancimit në karrierë sipas meritës, një staf efikas dhe një ndjenjë komuniteti dhe përgjegjësie. Këto reforma përcaktuan profesionin ushtarak në Prusi dhe mundësuan zhvillimin e mëtejshëm të komandantëve dhe shtabit të tyre, gjë që mundësoi suksesin në fushat e betejës. Huntington parashtron elementet kryesore të profesionit ushtarak. Ky përkufizim i

profesionit ushtarak lejon që përkufizimi të ndryshohet dhe të përshtatet me nevojat kombëtare, strategjinë dhe kulturën ushtarake të çdo kombi. Tri karakteristikat kryesore të profesionit ushtarak janë: ekspertiza, përgjegjësia dhe përkatësia. Një fushë e mirëpërcaktuar e ekspertizës duhet të jetë e përbashkët për të gjithë oficerët. Kjo ekspertizë i bën profesionistët ushtarakë të ndryshëm nga civilët. Aftësitë specifike që duhet të dinë të gjithë oficerët janë: drejtimi, funksionimi dhe kontrolli i organizatave qëllimi kryesor i të cilave është përdorimi i dhunës. Ndërsa, menaxhimi i dhunës duhet të jetë një funksion thelbësor për të gjithë profesionistët ushtarakë. Karakteristika e dytë për të cilën Huntington mendon se është thelbësore për profesionin ushtarak është përgjegjësia. Ekspertiza që zotërojnë profesionistët ushtarakë imponon përgjegjësi të veçanta mbi shoqërinë civile. Shoqëria civile dikton që administrimi i dhunës të përdoret vetëm për të përmbushur qëllimet që miratohen nga ajo shoqëri, gjë që është konfirmim i mëtejshëm i pretendimit të famshëm të Clausewitz se lufta fillon si një zgjatim i politikës dhe vazhdon nën kontrollin e politikës. Për më tepër, ndërsa shumica e profesioneve janë deri diku të kontrolluara nga shteti, profesioni i ushtarakut është i monopolizuar nga shteti. Sipas Huntington, karakteristika e fundit kryesore e profesionit ushtarak është përkatësia. Përkatësia shprehet me përkatësinë në një strukturë të caktuar. Profesionin e ushtarakut duhet të kishte zhvilluar në kuadrin e tij një burokraci zyrtare, grupe shoqërore, shoqata, shkolla, gazeta, zakone dhe tradita. Ky duhet të jetë mjedisi profesional i një profesionisti ushtarak. Dallimi midis

oficerit ushtarak dhe civilit duhet të jetë qartë i dukshëm dhe simbolizohet në shoqëritë moderne me veshjen e uniformës dhe gradën. Maurice Janowitz e gjen arsyen e shfaqjes së profesionit ushtarak në kompleksitetin në rritje teknologjik të operacioneve ushtarake, të cilat kërkojnë ekzekutimin e profesionistëve ushtarakë të trajnuar dhe të arsimuar. Zhvillimi teknologjik do të vazhdojë të kërkojë profesionistë ushtarakë me arsim të lartë në të ardhmen, gjë që do të kërkojë shumë kohë për trajnim dhe përmirësim të aftësive. Këto ndryshime kërkojnë që shteti të braktisë modelet e vjetra të mobilizimit të shpejtë të ndjekur nga çmobilizimi i shpejtë në favor të formacioneve ushtarake më të përhershme dhe profesionale. Këtu duhet theksuar detyrimi i profesionistëve ushtarakë të përgatitur dhe të specializuar për të këshilluar shoqërinë civile, gjegjësisht autoritetet shtetërore për nevojat e ruajtjes dhe rritjes së profesionalizimit ushtarak. Profesionin ushtarak është një profesion me natyrë të përhershme dhe me ekspertizë të ndryshueshme. Forcat e armatosura moderne duhet të vlerësojnë të dyja karakteristikat për të siguruar që arsimimi dhe trajnimi i profesionistëve ushtarakë të mbetet i përshtatshëm dhe i përshtatshëm për nevojat në ndryshim. Mick Ryan, duke u mbështetur në themelet e hedhura nga teorizimi dhe praktika e Scharnhorst, Clausewitz, Hackett, Huntington dhe Janowitz, propozon një modernizim të karakteristikave kryesore të profesionit ushtarak që do të përbëjë natyrën e pandryshueshme të profesionit ushtarak. Katër karakteristikat kryesore, të propozuara nga Ryan, janë: ekspertiza,

qeverisja, përkatësia dhe shërbimi ndaj shtetit. Shkathtësia ushtarake e oficerit nuk është as zanat, as art. Ai përfaqëson një aftësi intelektuale jashtëzakonisht komplekse që kërkon edukim dhe trajnim gjithëpërfshirës. Të jesh i aftë në profesionin ushtarak do të thotë të kesh një përkushtim për arritjen e vazhdueshme të suksesit individual dhe kolektiv përmes zotërimit të aftësive dhe njohurive teorike të rolit të caktuar. Ai gjithashtu përfshin një kuptim të aktivitetëve shtesë që lidhen me rolin e caktuar, duke përfshirë marrjen përsipër afatshkurtër të detyrave menjëherë më të larta. Profesionistët ushtarakë drejtojnë një profesion ushtarak. Menaxhimi nënkupton lënien e gjërave në një gjendje më të mirë sesa gjendja në të cilën gjenden. Është detyrë e profesionistëve ushtarakë që të kërkojnë vazhdimisht përmirësim në individë dhe ekipe. Menaxhimi duhet të drejtohet nga dëshira për të udhëhequr dhe për të përparuar, në vend që të largohet nga praktikatat më të mira për shkak të sfidave që duhet të jenë të largëta nga profesioni ushtarak. Oficerët kanë detyrimin të kujdesen, përmirësojnë dhe avancojnë personelin dhe asetet e besuara. Profesioni ushtarak ruan një karakter përkatësie. Ajo ka burokracinë dhe organizimin e saj zyrtar ushtarak dhe ka ngritur shoqatat, shkollat, qendrat e trajnimit, gazetatat, zakonet dhe traditat e veta. Kjo qasje përfshin si njohjen e misionit të profesionit ushtarak, ashtu edhe njohjen e kulturës, politikave dhe strukturave që mbështesin profesionin ushtarak. Një pjesë e rëndësishme e përkatësisë është vetëidentifikimi, i cili siguron siguri për anëtarët dhe në këtë mënyrë institucioni mund t'i formojë anëtarët në një grup të

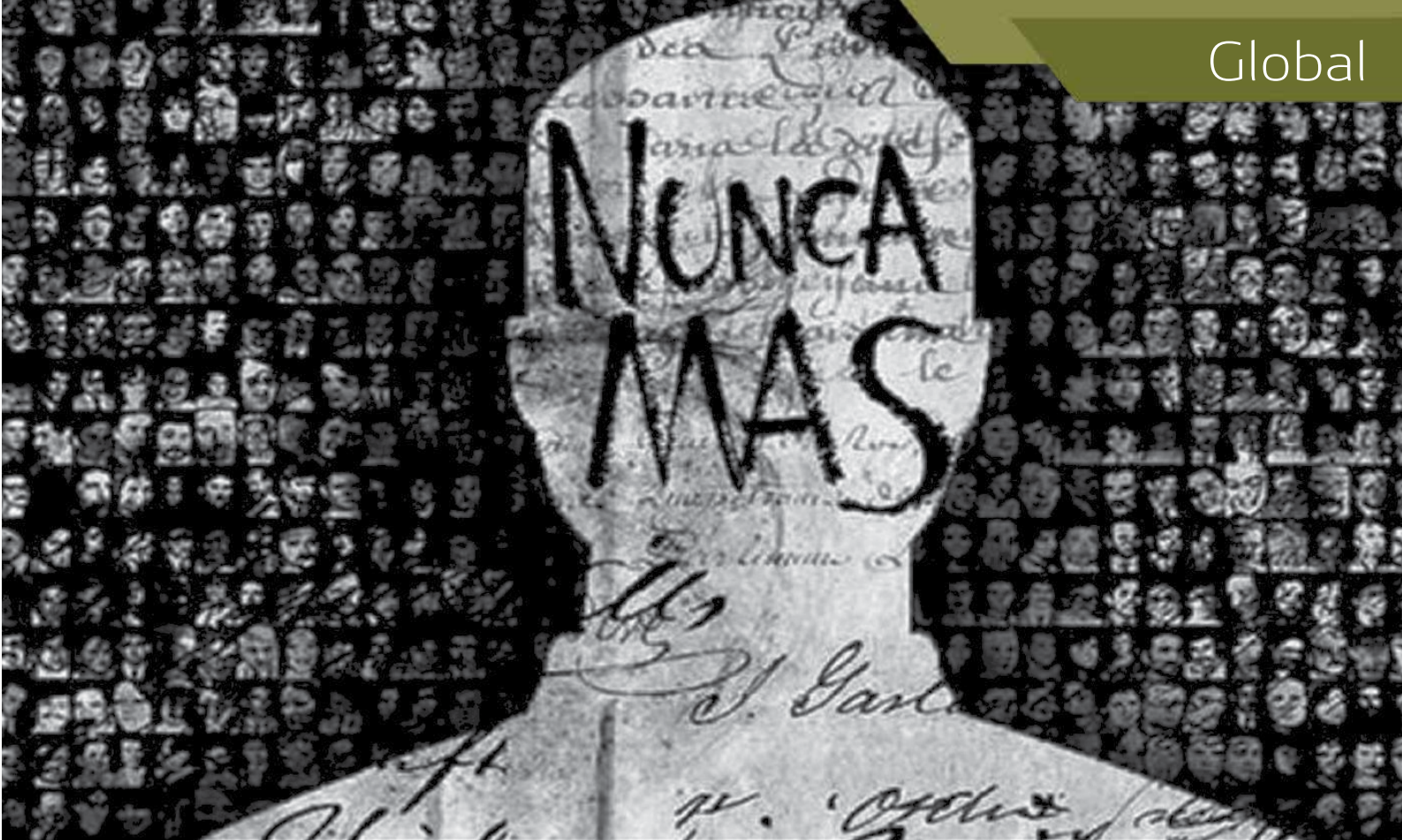
veçantë shoqëror. Besnikëria personale duhet t'i dorëzohet shtetit, institucionit ushtarak dhe organeve të qeverisjes shtetërore. Veprimtaritë ushtarake kryhen për avancimin e interesave të gjera kombëtare, jo për realizimin e interesave të ngushta personale. Ekspertiza e zhvilluar në menaxhimin e dhunës brenda profesionit ushtarak shton gjithashtu një përgjegjësi specifike për profesionistët ushtarakë. Thelbi i profesionit ushtarak nënkupton zotërimin e vullnetit për t'u ekspozuar ndaj rrezikut të lëndimit ose vdekjes për të përmbushur misionet legjitime të caktuara nga shteti. Williamson Murray argumenton se lufta është një ndërmarrje shumë komplekse që kërkon angazhim të madh intelektual dhe moral të lartë. Edhe gabimet më të vogla në luftë mund të rezultojnë në vdekjen e një numri të madh civilësh

të pafajshëm. Prandaj nevoja për profesionistë ushtarakë për të përsosur profesionin më kompleks dhe më të vështirë intelektual. Teknologjia vazhdon të përparojë, shoqëritë vazhdojnë të ndryshojnë dhe konkurrenca e fuqive të mëdha po rishfaqet në skenën botërore. Me këtë, lind nevoja e nevojshme për evolucionin e të kuptuarit tonë për profesionin ushtarak, të ndryshimeve në ekspertizën e nevojshme dhe të mënyrës sesi profesioni i ushtarakut duhet të ruajë profesionalizmin e tij. Profesionisti ushtarak duhet t'i kushtojë vëmendje ndërtimit të karakterit duke ndërtuar profesionalizmin e tij. Karakteri strehon parimet themelore të funksionimit të njeriut brenda kornizës së shoqërisë. Profesioni ushtarak, për shkak të kompleksitetit të tij dhe barrës intelektuale e morale që mbart me vete, mund të shkaktojë ndryshime të paparashikueshme te profesionistët ushtarakë si të rinj, në fillimet e karrierës së tyre. Kjo dilemë është ilustruar më së miri nga John Boyd me pyetjen e tij: "A dëshiron të jesh dikush apo dëshiron të bësh diçka?" Shtrohet pyetja, të jesh apo të veprosh.

Sipas George Washington, disiplina është shpirti i një ushtrie. Disiplina i bën numrat e vegjël të mëdhenj, siguron sukses për të dobëtit dhe respekt për të gjithë. Por as disiplina nuk mund të heqë dotësinë e profesionit të ushtarakut. Profesioni ushtarak duhet të ruajë natyrën e tij, por duhet të ndryshojë karakteristikat e tij në përputhje me ndryshimet e shoqërisë dhe teknologjisë. Shkollimi ushtarak dhe trajnimi ushtarak janë shtyllat mbi të cilat duhet të vendoset profesioni ushtarak për të siguruar stabilitet dhe mbështetje për zhvillim të mëtejshëm.

Tomica Ristoski

Drejtësi tranzicionale: Rasti i Argjentinës

Duke iu rikthyer çështjes së Argjentinës dhe përballjes së saj me të kaluarën kriminale, ky konstatim tregon se detyra është më se serioze, me pak performancë të garantuar dhe përqindje realizimi. Vendimi për krijimin e një Komisioni të së Vërtetës erdhi si rezultat i dhimbjes së pamasë me të cilën po përballej shoqëria argjentinase. Ishte një mënyrë për të mbledhur informacion që, të paktën në atë kohë, konsiderohej e panjohur. Krijimi i Komisionit ishte përpjekja e parë për të mbledhur informacionin që ekziston dhe për t'u dhënë njerëzve të drejtën e ankimit. Kallëzimet e viteve të '80-ta përdoren sot në procese gjyqësore, edhe pse kujtimet e viktimave janë dyzetvjeçare, por si të tilla mbeten të gdhendura në kujtimet e tyre dhe rrjedhimisht në sistemin gjyqësor. Edhe pse rasti i Argjentinës është ende konfuz sipas shumë teoricienëve, nuk mund të mohohet se vendi ka krijuar një mënyrë specifike për t'u marrë me të kaluarën e saj kriminale që ka ndikuar në proceset në vende të tjera. Kombinimi i gjyqeve dhe komisioneve që luftuan për të

Nëse bota ka mësuar diçka nga rasti i Argjentinës, ajo është që familjet e viktimave të mos harrojnë. Duhet të respektohen shpresat dhe përpjekjet e familjeve për drejtësi. Përvoja e treguar nga kohëzgjatja e gjyqeve dhe përpjekjet e mëdha të bëra tregojnë se drejtësia duhet kërkuar dhe gjithnjë duhet kërkuar në mënyrën e duhur

vërtetën – madje edhe vendosja e një gjyqi të së vërtetës si koncept. Një risi e tillë krijoi një mekanizëm që dënoi shpalljen e amnistisë si të pavlefshme dhe lejoi aktivizimin e proceseve të bllokuara që kërkesat e drejtësisë të familjeve të viktimave të shohin dritën e ditës. Gjenerallejtnanti Jorge Rafael Videla ka pohuar gjithmonë se ai po bënte vetëm detyrën e tij. Ai jo vetëm që shpëtoi Argjentinën nga kaosi politik, por mbrojti edhe “qytetërimin e krishterë perëndimor” në luftën kundër komunizmit. Ai nuk u pendua deri në ditën e gjyqimit të tij (17 maj 2013), duke deklaruar në vitin 1998 se ai “hedh poshtë akuzat kundër tij dhe thërret kombin argjentinase dhe forcat e

tij të armatosura për nder dhe fitore”. Ai njihet me pseudonimin Pink Panther, për shkak të fytyrës së tij të veçantë në arkivol. Ai lindi në një familje ushtarake në provincën e Buenos Aires në vitin 1925; babai i tij luajti një rol aktiv në grushtin e parë ushtarak të Argjentinës të shekullit të XX, kur u përmbys qeveria e Hipolito Yrigón. Pas vdekjes së Juan Peron në 1974, e veja e tij Isabel u bë presidente e Argjentinës. Pasi u bë e qartë se qeveria e saj ishte e dënuar, e ndarë nga rivalitetet e brendshme dhe kërcënimi në rritje i grupeve të armatosura guerile, Videla u bë Shef i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës dhe në tetor 1975 urdhëron forcat e saj të përqendrohen në eliminimin e “kërcënimit subversiv ndaj Argjentinës”.

Më 24 mars 1976, Isabel Peron u arrestua me gjithë kabinetin e saj dhe qindra politikanë, sindikalistë dhe drejtues të tjerë. Grushtshteti kaloi pa derdhur gjak, sepse askush nuk ngriti gishtin në kundërshtim me atë që Videla dhe kolegët e saj e quajtën "Procesi i Riorganizimit Kombëtar", do të thotë një fushatë e përbashkët rrëmbimi, torture dhe vrasjeje. Çdo ditë po zhdukeshin fëmijë, gra, studentë, artistë, shkrimtarë, mjekë, intelektualë, pra kushdo që konsiderohej pjesë ose mbështetës i grupeve guerile të majta. Videla u bë president më 29 mars 1976. me anëtarët e tjerë të juntës (më të shquar Admirali Emilio Eduardo Massera dhe gjeneral brigade Orlando Ramon Agosti) pretenduan se ishin në luftë me subversivët, megjithëse në atë kohë autoritetet posedonin prova të shumta se grupet guerile tashmë kryesisht ishin mundur.

Raportet thonë se midis viteve 1976 dhe 1978 gjithsej 364 qendra sekrete paraburgimi u përdorën për të mbajtur mijëra "të zhdukur", të cilët u torturuan dhe vriteshin në mënyrë rutinore, trupat e tyre u hodhën në varre masive ose me aeroplanë gjatë natës mbi River Platte. Kur u pyet nga shtypi, junta përdori thënie se "të zhdukurit me siguri po i bashkoheshin lëvizjeve të tjera guerile jashtë vendit". 20 vjet më vonë, në 1998, Videla më në fund pranon se kishte një plan për të hequr qafe grupet e majta në këtë mënyrë. "Ne nuk mund t'i vendosnim të gjithë 5000 para një skuadre pushkatimi, shoqëria argentinase nuk do ta pranonte këtë." Në një moment menduar për publikimin e listave, por më pas pati vend për një kundërshtim: nëse themi se u vranë, atëherë do të fillojnë pyetjet e pakëndshme: kush i vrau, ku, si dhe ne nuk mund ta lejonim këtë" "Lufta e pistë" u zhvillua në disa fronte. Junta i ka quajtur aktivistët e majtë "terroristë" dhe sipas vlerësimeve të deritanishme, ka rrëmbyer dhe vranë mbi 30,000 njerëz. Viktimat vdiqën të torturuar, të hedhur në gropa të mëdha ose të droguar nga avionët në det. Këta individë u bënë të njohur si "të zhdukurit", domethënë "Los desaparecidos." Qeveria nuk bëri asnjë përpjekje për të identifikuar apo dokumentuar të zhdukurit. Duke asgjësuar trupat e tyre, junta mund të pretendonte në mënyrë efektive se këta njerëz nuk ekzistonin kurrë. Por familjarët dhe miqtë e të zhdukurve e dinë se ata ekzistonin. Ata dinin për "fluturimet e vdekjes", dëgjuan për kampet e përqendrimit ku njerëzit përdhunoheshin dhe torturoheshin. Dhe ata kërkuan me dëshpërim për gjurmët e të dashurve të tyre. Në mesin e të zhdukurve kishte fëmijë të lindur nga gra shtatzëna, të cilët u mbajtën mjaftueshëm për të lindur foshnjat e tyre dhe më pas u vranë. Pesëqind nga këta fëmijë vlerësohet se u janë dhënë familjeve të tjera, i janë

hequr identiteti: lënë në jetimore ose janë shitur në tregun e zi. Në vitin 1977 një grup nënash të dëshpëruara të veshura me shalle të bardha filluan të protestojnë çdo javë në Plaza de Mayo dhe të marshojnë. Përfaqësuesit e qeverisë fillimisht u përpoqën t'i marginalizojnë, duke i quajtur "las locas" - të çmendurit. Qeveria, duke dashur të shtypë këtë grup nga frika e reagimit të popullatës, u kthye kundër nënave me të njëjtën lloj dhune që përjetuan fëmijët e tyre: ato u gjetën të dhunuara, të hedhura, të vrara. Duke përfituar nga momenti që rrethonte Kupën e Botës (gjithashtu ndeshja më e diskutueshme e futbollit në historinë e Kupës së Botës), ata filluan të mblihdeshin gjithnjë e më rregullisht. Në vitin 1981, ata u mblodhën për "Marshin e tyre të Rezistencës", në një protestë 24-orëshe që u kthye në një ngjarje të

përvitshme. Aktivizimi i tyre ndihmoi në kthimin e publikut kundër juntës dhe ndërgjegjësimin për politikën e heshtjes dhe frikësimit deri atëherë. Më 1 gusht 1978 pasi supozohet se "subversivët" u mundën, Videla ua la postin pasardhësve të juntës, duke bërë plane për një kalim gradual drejt sundimit demokratik me veten si kandidat kryesor presidencial. Në të njëjtën kohë, planet e tij u shembën pas debaklit të Ishujve Falkland (të cilin ai nuk e mbështeti) dhe kthimit të partive politike në pushtet në fund të vitit 1983. Paraqitja e tij e radhës në gjykatë ishte në prill të 1985 kur Qeveria e Presidentit Alfonsin nxjerr në gjyq anëtarët e juntës për krime kundër njerëzimit. Këtu vlen të përmendet kontributi i jashtëzakonshëm i prokurorëve dhe ekipit të avokatëve të rinj të Julio Cesar Stracera dhe Luis Moreno Ocampo. Kur peronisti Carlos

Menem fitoi zgjedhjet në vitin 1989 dhe fali udhëheqësit ushtarakë dhe guerilë që ishin ende në burg. Mes tyre ishte edhe Videla, i cili me një letër publike këmbënguli se nuk kërkoi asnjëherë të lirohej, duke i bërë thirrje presidentit të ri që t'i kthejë reputacionin forcave të armatosura. Në vitin 1996 ndaj Videlës u hap një procedurë e re, për rrëmbimin e pesë fëmijëve nga nënat e tyre të zhdukura pas grushtit të shtetit të vitit 1976. Menjëherë pas lindjes, fëmijët e tyre u morën prej tyre dhe u dhanë familjeve të veteranëve ushtarakë ose çiftëve të tjera pa fëmijë. Ndonëse Videla u fal për krime të kryera mes viteve 1976-1983, grupet e të drejtave të njeriut argumentuan me sukses se rrëmbimet e fëmijëve ende vazhdonin dhe për këtë arsye nuk mbuloheshin nga falja e presidentit Menem. Më 22 dhjetor 2010 Videla u dënua me burgim të përjetshëm për vdekjen e 31 të burgosurve pas grushtit të shtetit të tij dhe më pas, pas një gjyqi 16-vjeçar, në vitin 2012 u dënua me 50 vjet për rrëmbim foshnjash. Për të gjitha veprat e tij, ai u dënua si përgjegjës i drejtpërdrejtë për 66 vrasje, 306 rrëmbime, 93 raste torturash dhe katër vjedhje. Videla u dënua me burgim të përjetshëm dhe iu hoq grada e përgjithshme dhe të drejtat civile. Duke refuzuar të përballlet me drejtësinë e mëtejshme, ai pranoi një burg të rehatshëm në një kamp ushtarak jashtë Buenos Aires. Regjimi i Reinaldo Benito Bignone u detyrua të lejonte zgjedhjet e përgjithshme në vitin 1983 për shkak të efektit të kombinuar të presionit të brendshëm dhe atij ndërkombëtar për të sqaruar fatin e të zhdukurve, krizës ekonomike dhe disfatës ushtarake me Britaninë e Madhe mbi Ishujt Falklande. Raúl Alfonsín u zgjodh president dhe

në javën e parë themeloi CONADEP (16 dhjetor 1983) duke hequr amnistinë ushtarake që mbronte autoritetet e larta ushtarake nga hetimi. Mandati i CONADEP (Komisioni Kombëtar për të Zhdukurit e Argjentinë/ Comisión Nacional Sobre la Desaparición de Personas) ishte themeluar që të hetohej zhdukjen e personave midis viteve 1976 dhe 1983, shkaqet, si dhe vendndodhjen e atyre që u varrosën për ekshumacion të ardhshëm. Komisioni përbëhej nga trembëdhjetë persona: дванаесет мажи и една жена. Nga këta, dhjetë ishin anëtarë jo legjislativ të emëruar nga presidenti Alfonsín, ndërsa tre u zgjodhën nga Kongresi. Komisioni punoi për një periudhë nëntëmuajore, nga 16 dhjetor 1983 deri më 20 shtator 1984. Sipas raportit të saj, në periudhën nga viti 1976 deri në vitin 1983 janë dokumentuar rreth 9 mijë zhdukje, por për shkak të frikës së familjeve të viktimave, Komisioni vlerëson se shifra reale është nga 10 mijë deri në 30 mijë persona. Komisioni raportoi 8,960 zhdukje gjatë ditëve kryesore të juntës në Argjentinë. Zhdukjet, ndalimet e fshehta dhe asgjësimi i trupave në vende të panjohura ishte një praktikë e vendosur sistematikisht. Të gjithë të zhdukurit u vranë dhe mungesa e informacionit ishte një veprim i qëllimshëm i qeverisë për të parandaluar kohezionin mes viktimave. Për praktikat represive, të cilat ishin nën komandën e autoriteteve më të larta ushtarake, gjenerali Reinaldo urdhëroi asgjësimin e të gjitha provave fizike dhe dokumentacionit ushtarak që mund të çonte në vërtetimin e përgjegjësisë në hierarkinë ushtarake në fjalë. Në përputhje me raportin, Komisioni rekomandoi krijimin e një programi për dëmshpërblimet e familjeve të të

zhdukurve dhe vazhdimin e padive dhe hetimeve shtesë për personat që janë ende të zhdukur. Komisioni gjithashtu rekomandoi reformën në drejtësi, si dhe përmirësimin e edukimit për të drejtat e njeriut. Presidenti Alfonsín miratoi zyrtarisht gjetjet e Komisionit, si dhe transmetimin e një dokumentari dyorësh mbi punën e Komisionit. Armata i mohoi raportet përderisa në vitin 1992 u krijua Komisioni Kombëtar për të Drejtën e Identitetit, i cili centralizoi kërkimin e fëmijëve të humbur në luftën e pistë të Argjentinë. Dy vjet më vonë, Argjentina reformoi Kushtetutën e saj për të promovuar demokracinë dhe për të ngritur marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Kongresi në nivelin e ligjit kushtetues. Kushtetuta e reformuar e detyron shtetin të miratojë një sërë masash pozitive që synojnë një nivel më të lartë të respektimit të të drejtave të njeriut. Informacioni i mbledhur nga Komisioni ishte vendimtar në gjyqet kundër juntës ushtarake që përfundimisht çuan në dënimin e pesë gjeneralëve, megjithëse legjislacioni në fund të viteve të '80 ndaloi ndjekjet penale të autorëve të tjerë. Ligji i amnistisë, i cili u miratua nga regjimi ushtarak në vitin 1983, u shfuqizua në vitin 2003. Shfuqizimi rezultoi në gjyqe kundër mbi 700 të pandehurve. Në vitin 2004, 3 miliardë dollarë u caktuan për dëmshpërblimet për viktimat e paraburgimit të paligjshëm. Për t'u kualifikuar për kompensim, viktimat duhej të provonin se ishin ndaluar pa gjyq ndërmjet viteve 1976 dhe 1979. Nga ana tjetër, ushtria nuk tregoi interes apo synim për të bashkëpunuar dhe në këtë mënyrë nuk e dha as dokumentacionin e kërkuar nga ana e autoriteteve.

Tamara Llazarevska

Gjenerata e katërt dhe e pestë e operacioneve paqësore

Përkufizimi i ndërtimit të paqes është marrë nga dokumenti i OKB-së me titull Axhenda për Paqe, ky koncept paraqet: veprim për identifikimin dhe mbështetjen e strukturave që tentojnë të forcojnë dhe konsolidojnë paqen, për të shmangur fillimin e konfliktit; ndërmarrjen e përpjekjeve serioze për të identifikuar dhe mbështetur strukturat që tentojnë të konsolidojnë paqen dhe të promovojnë një ndjenjë besimi dhe mirëqenie midis njerëzve; lidhja e marrëveshjeve për ndërprerjen e konfliktit të armatosur mes qytetarëve, çarmatimin e palëve ndërluftuese, rivendosjen e rendit, ligjit, shkatërrimin e armëve, kthimin e refugjatëve dhe personave të zhvendosur në shtëpitë e tyre, këshillimi dhe trajnimi i shërbimeve të sigurisë, monitorimi i zgjedhjeve, promovimi i mekanizmave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, reformimi

Operacionet paqeruajtëse të gjeneratës së katërt dhe të pestë përfaqësojnë një përdorim të kombinuar të forcës me një shtrirje të shtuar të detyrave civile, me një efekt më ndërhyrës dhe ndërhyrës në autonominë lokale sesa misionet e gjeneratës së dytë. Në doktrinat kombëtare këto misione përshkruhen edhe si operacione të mbështetjes së paqes

dhe forcimi i institucioneve qeveritare dhe promovimi i proceseve formale dhe joformale të pjesëmarrjes politike. Këto operacione u morën seriozisht në fund të Luftës së Ftohtë. Gjetjet e kërkimit në fillim të viteve 1990 që lidhin formën e brendshme të shteteve me politikat e tyre të jashtme, veçanërisht hipotezën e "paqes demokratike" dhe pretendimet se demokracitë liberale nuk nisën luftën kundër njëra-tjetrës, fituan ndikim në rritje në qeveritë perëndimore dhe institucionet shumëpalëshe. Përdorimi i plotë i

burimeve të disponueshme në misionet e ndërtimit të paqes përfaqëson një ndryshim të rëndësishëm nga logjika e mëparshme e operacioneve paqeruajtëse si një mjet për menaxhimin e konfliktit. Ndërtimi i paqes është një detyrë më ambicioze sesa administrimi i paqes së arritur menjëherë. Operacionet paqësore për ndërtimin e paqes i dedikohen krijimit të mekanizmave ku konfliktet mund të menaxhohen në mënyrë paqësore dhe jo përmes dhunës. Kjo nënkupton lehtësimin e procesit të mbajtjes së zgjedhjeve, riadhesimin e

refugjatëve dhe forcimin e institucioneve qeveritare. Ky model i ndërtimit të paqes realizohet me një administrim kalimtar, ku ushtrimi i sovranitetit mbi një territor të caktuar është përkohësisht nën juridiksionin e misionit paqeruajtës të OKB-së dhe të gjitha organet ekzekutive, legjislativë dhe gjyqësore emërohen përkohësisht nga menaxherët e OKB-së. Një shembull i kësaj forme të udhëheqjes së një misioni për ndërtimin e paqes është Misioni Administrativ i Përkohshëm i OKB-së në Kosovë (UNMIK) dhe në Timorin Lindor (UNTAET). Misioni i Stabilizimit i OKB-së në Haiti 2004 – 2017 (MINUSTAH) ka detyra tipike të gjeneratës së katërt. Në janar të vitit 2004 protestat kundër presidentit të Haitit çuan në përlëshje të dhunshme. Kryengritja u përhap dhe brenda një kohe të shkurtër disa qytete në Haiti u vunë nën kontrollin e rebelëve. Një ekip diplomatësh paraqiti një plan për t'i hequr presidentit Aristide kompetencat e tij presidenciale, duke e lejuar atë të qëndrojë në detyrë deri në fund të mandatit të tij kushtetues. Megjithatë Aristide e pranoi planin, ai më vonë dezertoi në shtetin e Afrikës Qendrore. Funkcionin e presidentit e merr kryetari i Gjykatës së Lartë, Aleksandër Bonifaci. Ai i paraqet një kërkesë Këshillit të Sigurimit të OKB-së për ndërhyrjen e forcave paqeruajtëse ndërkombëtare në Haiti. MINUSTAH duhet të përqendrohet në përdorimin e burimeve të veta, duke përfshirë policinë civile, për të arritur siguri dhe mbrojtje më të madhe gjatë periudhës zgjedhore dhe për të ndihmuar në rivendosjen dhe ruajtjen e sundimit të ligjit, sigurisë publike dhe rendit publik në Haiti.

Operacionet e ndërtimit të paqes realizohen kryesisht përmes proceseve të institucionalizimit politik dhe liberalizimit ekonomik. Institucionalizimi politik kushtëzohet nga pjesëmarrja e jashtme e drejtpërdrejtë në formësimin e institucioneve qeveritare dhe është një nënkategori e ndërtimit të paqes e njohur si shtetndërtimi ose state-building. Në mungesë të traditave të gjera historike të stilit westfalian, OKB-ja u angazhua gjithashtu në "ndërtimin e kombit". Këto janë forma ndërhyrëse të angazhimit ndërkombëtar dhe shënojnë një ndryshim të rëndësishëm në qëllimet e ndërhyrjes ndërkombëtare. Ndërtimi i shtetit i referohet proceseve politike dhe historike të krijimit, konsolidimit institucional, stabilizimit dhe zhvillimit të qëndrueshëm të shteteve, që nga shfaqja më e hershme e shtetësisë deri në kohët moderne. Qasja e shtetndërtimit është një nga strategjitë e preferuara për ndërtimin e paqes në një numër konfliktesh të profilit të lartë, duke përfshirë konfliktin izraelito-palestinez dhe konfliktet që lidhen me luftërat në Bosnje e Hercegovinë, Irak dhe Afganistan. Ndërtimi i shtetit mbështetet në tre baza: sigurinë, politike dhe ekonomike, ku

siguria konsiderohet si më prioritare. Kur shtetndërtimi përdoret në shoqëritë konfliktuale dhe pas konfliktit, prioritet është krijimi i një mjedisi të sigurt për të arritur një zhvillim më të gjerë politik dhe ekonomik.

Oliver Richmond, një nga ekspertët më të shquar të formës konkrete të ndërtimit të paqes në praktikë, vë në dukje, midis çështjeve të tjera kryesore, ndryshimet në rezultatit e dëshiruar të ndërhyrjes. Në vend të fokusit tradicional të ndërtimit të paqes në menaxhimin e konfliktit dhe arritjen e një marrëveshjeje të bazuar në vullnetin e mirë të palëve në konflikt, ndërtimi i paqes kërkon në mënyrë aktive të adresojë shkaqet rrënjësore të konfliktit dhe, nëse është e nevojshme, me forcë të krijojë kushtet për paqe të qëndrueshme. Komplexiteti i mandatit të ndërtimit të paqes dhe detyrat e tij gjithnjë e më ambicioze kanë çuar në një rritje të konsiderueshme të numrit të organizatave dhe faktorëve të tjerë të përfshirë në këto operacione. Organizatat rajonale si NATO, OSBE, agjencitë e specializuara

të OKB-së, organizatat ndërkombëtare joqeveritare dhe institucionet financiare ndërkombëtare janë përfshirë këtu. Përpjekja për të koordinuar të gjithë këta aktorë të ndryshëm dhe axhendat e tyre të ndryshme është një sfidë kryesore e mbuluar në një dokument të OKB-së të vitit 2008. Ekziston një doktrinë që paraqet dokument kyç që ofron parimet udhëzuese dhe objektivat bazë të operacioneve paqësore të OKB-së. Ai identifikon faktorët thelbësorë që kontribuojnë në operacionet efektive në terren dhe sqaron përgjegjësitë e paqeruajtësve pothuajse në çdo nivel, si dhe pritsshmëritë e OKB-së.

Zhvillimi i gjeneratës së pestë: misionet hibride paqeruajtëse, është vendosja e personelit ushtarak dhe policor nën komandën e përzier të OKB-së dhe organizatave të ndryshme rajonale. Këto misione përfaqësojnë një ndryshim të qartë në ndarjen e përgjegjësisë në sistemin global të operacioneve paqeruajtëse. Çelësi në këto ndryshime është ndryshimi gradual i qëndrimit të fuqive perëndimore në lidhje me operacionet paqësore, në

periudhën nga mesi i viteve 1990 e deri më sot. Të mposhtur nga dështimet e misioneve paqeruajtëse të OKB-së në Ruandë, Somali dhe Bosnje, fuqitë perëndimore u tërhoqën gjithnjë e më shumë nga "Helmetat e Kaltërta". Pas sulmeve të 11 shtatorit 2001, forcat e NATO-s u përqendruan në misionet në Irak dhe Afganistan dhe forcat e OKB-së dominoheshin nga trupat nga hemisfera jugore. Për shembull, përqindja e trupave skandinave në radhët e OKB-së ra nga 25% në 5%, dhe me kalimin e kohës, më shumë se 40% e trupave të OKB-së erdhën nga nënkontinenti indian ose i Azisë Jugore. Ndryshimet në qëndrimet ndaj ndërhyrjes në paqe, veçanërisht në lidhje me zbatimin e paqes dhe interpretimin e sovranitetit, çuan në ndarjen e angazhimeve brenda operacioneve të paqes. Ky trend është i dukshëm tek anëtarët e NATO-s, ku ideja e përdorimit të forcës për të mbrojtur civilët dhe për të mbrojtur të drejtat e njeriut është ndërkombëtarizuar në masë të madhe. Një shembull i operacioneve të tilla janë

pushtimi i Irakut, jashtë OKB-së, Forca Ndërkombëtare e Asistencës për Sigurinë në Afganistan, miratuar me Rezolutën 1973 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së në vitin 2011 për kryerjen e një ndërhyrjeje ushtarake në luftën civile në Libi. Në vitin 2009 OKB-ja iu përgjigj kësaj tendence me një dokument të njohur si "Horizontet e Reja" të lëshuar nga Departamenti i Operacioneve Paqeruajtëse, i cili kërkonte krijimin e një sistemi paqeruajtës global të koordinuar që përfshinte një bazë më të gjerë për kontributin e shteteve dhe organizatave. Kjo ndarje detyrash ndodh edhe brenda misioneve hibride. Disa organizata rajonale, veçanërisht në Evropë dhe Afrikë, janë angazhuar në misione hibride. NATO, përmes Trupave Mbrojtëse të Kosovës (KFOR), ishte nën komandë speciale nga aspekti i sigurisë së këtij misioni, ndërsa OSBE-ja merrej me ndërtimin e institucioneve. Disa vende perëndimore kanë mbështetur individualisht operacionet paqeruajtëse të OKB-së me kontingjente të forta ushtarake, si Britania e Madhe në Sierra Leone në 1999. dhe

Franca në Bregun e Fildishtë në vitin 2010. Në përputhje me angazhimin e OKB-së për të kërkuar "zgjidhje afrikane për problemet afrikane", Bashkimi Afrikan ka marrë gjithashtu një rol të shtuar ushtarak në zgjidhjen e konflikteve, duke vendosur kontingjente për të kryer operacione hibride të udhëhequra nga AU-OKB në Darfur (UNAMID), gjithashtu. si në mënyrë të pavarur, megjithëse si pjesë e një përpjekjeje të koordinuar ndërkombëtarisht, në Somali përmes Misionit të AU në Sudan (AMIS).

Një shembull i efektit të përzgjedhjes midis misioneve, një fenomen që lidhet me hibridizimin tipik të gjeneratës së pestë, është misioni MINUSTAH, gjenerata e katërt e operacionit paqeruajtës të OKB-së në Haiti, ku shumica e trupave vijnë nga Amerika e Jugut dhe pjesa kryesore. fokusi i misionit është zhvillimi ekonomik dhe stabiliteti social. Kjo ndarje detyrash është veçanërisht e përshtatshme për krijimin e një centrali të ri në operacionet paqësore si Brazili, i cili ka integruar në mënyrë të vendosur angazhimin e tij të fortë në Haiti në aspiratat e tij për një pozitë më të madhe ndërkombëtare. Kjo ndarje detyrash është veçanërisht e përshtatshme për krijimin e një centrali të ri në operacionet paqeruajtëse si Brazili, i cili ka integruar në mënyrë të vendosur angazhimin e tij të fortë në Haiti në aspiratat e tij për një pozitë më të madhe ndërkombëtare. Operacionet paqësore kanë qenë tradicionalisht një mjet kyç i politikës së jashtme për fuqitë e mesme, dhe kjo është edhe më e rëndësishme për fuqitë në zhvillim si Brazili, India dhe shtetet e Afrikës së Jugut. Ndërsa ato kanë evoluar gjatë gjashtë dekadave të fundit, operacionet paqeruajtëse janë bërë një mjet i pashmangshëm dhe kyç i menaxhimit të konflikteve të komunitetit ndërkombëtar. Ndryshime të rëndësishme janë arritur në çështjet me rëndësi qendrore për politikën ndërkombëtare, si ndërhyrja ushtarake dhe sovraniteti, përparimi në mbrojtjen e të drejtave civile dhe të njeriut, globalizimi i normave perëndimore si paqja liberale dhe zhvillimi i shteteve postkoloniale. e ardhmja e sigurisë kolektive dhe efektiviteti dhe përfaqësimi i institucioneve shumëpalëshe përballë ndryshimeve në fuqinë globale. Operacionet paqësore do të mbeten një temë qendrore në sigurinë ndërkombëtare në të ardhmen, pasi ato bëhen më ambicioze dhe efektive dhe me një efekt më të fortë në popullatën e synuar. Këto misione meritojnë vëmendjen dhe studimin e tyre në të ardhmen në të dyja rastet, d.m.th kur nuk i përmbushin plotësisht misionet e tyre dhe gjithashtu kur shpesh në të kaluarën, në heshtje parandalojnë dhe parandalojnë shfaqjen e shumë konflikteve ushtarake dhe fatkeqësive humanitare që mund të ndodhin në mungesë të tyre.

Dr. Nenad Taneski

Rekomandim strategjik i NATO-s për përshpejtuesin inovativ për vitin 2023

Në dhjetor të vitit 2022, Këshilli Drejtues të Përshpejtuesit Inovativ të Mbrojtjes së NATO-s për Atlantikun Verior (NATO's Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic – DIANA) u pajtua se qëndrueshmëria energjetike, shpërndarja e sigurt e informacioneve si dhe mbikqyrja, do të jenë fushat prioritare në të cilat do të fokusohet puna e këtij këshilli, në pjesën e teknologjive të reja për vitin 2023. Tre fushat, janë shytlla e Orientimit Strategjik të Këshillit Drejtues për vitin 2023. Orientimi strategjik do të inkurajojë identifikimin e sfidave të para të këshillit në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë, sfida për të cilat duhet të gjenden zgjidhje teknologjike me përdorim të dyfishtë.

„Ky orientim strategjik jep rekomandime të qarta për punën e krealizuar të pilot-programeve të cilat do të jenë të lansuara në pranverë dhe në verë në vitin 2023. Këto programe do të jenë të dobishme si për civilët, ashtu edhe për bashkësitë ushtarake”, komenton David Van Vhel, drejtor i përkohshëm i këshillit drejtues të përshpejtuesit inovativ të mbrojtjes së NATO-s për Atlantikun e Veriut. Qëndrueshmëria energjetike

do të orvatet të sigurojë energji në çdo kohë, të jetë në dispozicion dhe të jetë e mjaftueshme për realizimin e misioneve dhe operacioneve të NATO-s. Zgjidhjet teknologjike në këtë fushë duhet të ndihmojnë aleatët që të përgatiten më mirë, të përshtaten, t'i minimizojnë pasojat dhe të rehabilitohen nga dëmet eventuale të pritura dhe të papritura energjetike.

Shpërndarja e sigurt e informacioneve ka të bëjë me garantimin e grumbullimit dhe përpunimit të të dhënave konfidenciale. Njohja dhe mbikqyrja ka të bëjë me zbulimin dhe me sistematizimin të domenëve fizik dhe digjital, me qëllim që të mundësohet, për shembull, njohja e një situatë të caktuar, si dhe parashikimi i situatave të paparashikueshme të mundshme në këtë segment.

Në këtë mbledhje, që u mbajt në dhjetor të vitit 2022. Këshilli Drejtues, zgjodhi përfaqësuesin e tij të parë, Barbara K. Mac. Këinston, zëvendës drejtor kryesor teknologjik për shkencë dhe teknologji të Departamentit Amerikan të Mbrojtjes, si dhe zëvendës presidentin Imre Porklab, komesarin ministror për inovacione në mbrojtje, nga Ministria e Mbrojtjes së Hungarisë.

Aleatët e NATO-s në Samitin e Brukselit në vitin 2021, u pajtuan të formojnë Këshillin ejtuesve të Përshpejtuesit Inovativ të Mbrojtjes për Atlantikun Verior

Këshilli duhet të sigurojë inovatorë të thellë teknologjik, me përdorim të dyfishtë në vendet anëtare të NATO-s me anë të mjeteve dhe me anë të një rruge të përshpejtuar për përshtatjen e zgjidhjeve të tyre teknologjike, nevojave të mbrojtjes dhe të sigurisë. Kjo gjithashtu, do të ndihmojë që të sigurohet se Aleanca do të ruaj kapacitetin e saj teknologjik në fushat prioritare, duke përfshirë edhe përpunimin e të dhënave masive, inteligjencën artificiale (IA), bioteknologjinë kuantitative dhe avancimin njerëzor, energjinë dhe prodhimtarinë e avancuar, hipersonikën dhe hapësirën.

Mr. Zorica Stojkova

Oficeri maqedonas pjesë e Qendrës së kombinuar të NATO-s për Operacione Ajrore në Torehon

Aderimi i vendit tonë në aleancën më të madhe ushtarako-politike të sigurisë, aleancën e NATO-s, ishte realizimi i një prej dy synimeve strategjike që ne si vend vendosëm në drejtim të ruajtjes së sigurisë, paqes dhe rritjes e zhvillimit ekonomik. Me anëtarësimin tonë në Aleancën e Atlantikut të Veriut, ne siguroam paqen, stabilitetin dhe sigurinë afatgjatë për qytetarët tanë, por gjithashtu kontribuam edhe në forcimin dhe stabilizimin e sigurisë në rajon dhe më gjerë. Republika e Maqedonisë së Veriut, si më parë, edhe pas anëtarësimit në NATO, vazhdoi kontributin e saj aktiv në misionet që janë në kompetencë të Aleancës, por kësaj radhe si anëtare e barabartë, që do të thotë se tani jemi pjesë e mbrojtjes kolektive. Në të cilin gjithsej 31 vende anëtare (më 4 prill 2023, Finlanda u bë anëtarja e 31-të e NATO-s), të cilat garantojnë sigurinë e secilit vend veç e veç, sipas parimit «një për të gjithë dhe të gjithë për një», sipas Neni 5 i Traktatit të Uashingtonit. Deri në momentin e anëtarësimit tonë në Aleancë, oficerët maqedonas patën mundësinë të jenë pjesë e strukturave komanduese të NATO-s vetëm si elementë shtabi partnerë. Por edhe nga ky pozicion, përveç që kanë nxjerrë përvojën dhe njohuritë që me vetëmohim i kanë ndarë me kolegët maqedonas, kanë dhënë edhe kontributin e tyre. Oficerët maqedonas sot janë pjesë e strukturave komanduese aleate si pjesë e shtabit ushtarak ndërkombëtar në Shtabin në Bruksel, në Shtabin Suprem të Fuqive

Për herë të parë, Republika e Maqedonisë së Veriut dërgoi përfaqësuesin e saj në Shtabin e Qendrës së Operacioneve Ajrore në Torehon, Spanjë. Inkuadrimi i majorit Robert Mitrovski nga Forcat Ajrore të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut në ekipin CAOC nënkupton kompletimin e këtij ekipi ndërkombëtar të përbërë nga më shumë se 180 pjesëtarë nga 18 vende anëtare

Aleate në Evropë - SHAPE, në Belgjikë dhe për herë të parë, nga 21 mars 2023. , në Qendrën e Kombinuar të NATO-s për Operacionet Ajrore (Combined Air Operations Center – CAOC) në Torehon, Spanjë, e cila është një nga dy qendrat e NATO-s. Inkuadrimi i majorit Robert Mitrovski nga Forcat Ajrore të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut në ekipin CAOC nënkupton kompletimin e këtij ekipi ndërkombëtar të përbërë nga më shumë se 180 pjesëtarë nga 18 vende anëtare. Në ditën e anëtarësimit, në Qendër u mbajt ceremonia e pritjes së përfaqësuesit maqedonas nga komandanti i njësitit, gjeneralletjënant-koloneli Fernando de la Cruz dhe poashtu u zhvillua edhe ceremonia e ngritjes së flamurit maqedonas. Me këtë rast, gjenerali Fernando de la Cruz mbajti fjalimin e tij para të pranishmëve ku shprehu mirënjohje për kontributin e Maqedonisë së Veriut në këtë Qendër për Vëzhgimin e Përherëshëm Ajror në Krahun Jugor të NATO-s dhe për kontributin e përgjithshëm të RMV-së në strukturat e Aleancës.

Qendrat e Kombinuar të Operacioneve Ajrore në Uedem, Gjermani dhe Torrejón, Spanjë janë përgjegjëse për planifikimin, koordinimin, mbikëqyrjen, caktimin e detyrave dhe mbështetjen e operacioneve ajrore të aseteve të caktuara në paqe, krizë dhe konflikt dhe kanë për detyrë në koordinim të ngushtë me kontrollin dhe raportimin kombëtar. Qendra për të kryer misionin e patrullimit ajror të NATO-s, Air Policing. Përmes kësaj qendre, Aleanca kryen misionin e saj në hapësirën tonë ajrore për të ruajtur dhe mbrojtur qiellin e Maqedonisë. Me aderimin e majorit Mitrovski në Qendrën e Kombinuar Operative Ajrore, vendi ynë ka përfaqësuesin e vet në kryerjen e misionit të kësaj qendre. Mitrovski me njohuritë dhe përvojën e tij të fituar në radhët e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut tashmë po kontribuon në pozitën e kontrollit/mbikëqyrjes së fluturakeve e avionëve luftarakë në hapësirën ajrore të Aleancës.

Mr. Dushko Avramovski

Përfaqësuesit e SEEBRIG-ut përsëri dhanë donacion për Kumanovën

Përfaqësuesit e Komunës së Kumanovës dhe të Komandës së SEEBRIG-ut përsëri u takuan në një atmosferë miqësore në Komunën e Kumanovës. Arsye për këtë takim ishte edhe një donacion nga ana e komandës, që kësaj radhe i dedikohet nevojave të komunës. – Sot zhvillova takim me përfaqësuesit më të lartë të SEEBRIG-ut nga të gjitha vendet anëtare: Shqipërisë, Bullgarisë, Greqisë, Rumanisë, Turqisë dhe të vendit tonë në Komunën e Kumanovës. Në të takim nënshkruam marrëveshje me ç'rast gjenerali i brigadave Evangelos Mitrucikos dorëzoi donacion, një videoprojektor për nevojat e komunës. Ky donacion paraqet frytin e bashkëpunimit të deritanishëm, i cili arriti nivelin e kënaqshëm përmes aktiviteteve dhe dialogut real, me qëllim të implementimit të projekteve në të gjitha sferat shoqërore, tha kryetari i Komunës së Kumanovës, Maksim Dimitrievski.

Ky nuk është donacioni i parë nga ana e Komandës SEEBRIG. Paraprakisht, gjatë pandemisë së COVID-19, kjo komandë dha donacion kompjuterorë dhe fjalorë për nevojat e nxënësve në shkollën fillore qëndrore “Krstë Misirkov”. Për shkak të pandemisë COVID-19, në atë kohë mësimi zhvillohej online dhe kompjuterët ishin mjeti kryesor në zbatimin dhe zhvillimin e procesit mësimor. Profesorët atëbotë thanë se ky donacion për ta është shumë i rëndësishëm, për shkak të ballafaqimit më të lehtë me sfidat të cilat dolën si rezultat i gjendjes shëndetësore dhe

gjendjes me pandeminë. Në këtë mënyrë, përfaqësuesit e komandës shprehin respektin ndaj tashmë, bashkëqytetarëve të tyre kumanovarë. Dimitrievski dëshmoi se komanda është pjesë e bashkësisë lokale, gjithmonë e pranishme kur e do nevoja. Ai shprehet se forcat shumëkombëshe paqësore janë pjesë përbërëse e qytetit dhe gjithmonë dalin në ndihmë ndaj nevojave të bashkësisë lokale. Në valën e pandemisë Komanda e Brigadës së Europës Juglindore (South-Eastern Europe Brigade-SEEBRIG) me seli në Kumanovë, në dy raste dha donacion në pajisje për spitalin e Kumanovës. Në atë kohë, përfaqësuesit e komandës përmes gjestit, theksuan se këtë ë bëjnë për nder të punonjësve shëndetësorë të cilët pa kursyer asgjë nga vetja e tyre, ndihmuan në ballafaqimin me pandeminë. Kumanova ishte njëri ndër qytetet me numrin më të madh të rasteve me COVID-19. SEEBRIG në Kumanovë është pjesë e bashkësisë, në të mirë dhe në të keqe, së bashku ata ndajnë momentet e lumtura dhe sfidat e përditshmërisë, thonë qytetarët e Kumanovës. Kumanovarët nuk i harrojnë as aktivitetet e mbjelljes së fidaneve, si pjesë e masave për ballafaqimin me ndotjen e ajrit. Përfaqësuesit e komandës si dhe të punësuarit në ndërmarrjet komunale, së bashku mbollën fidane në vendin e quajtur “Studena Voda”. Brigada është e vendosur në qytetin tonë, pjesëtarët e saj ne i njohim tashmë si

bashkëqytetarë tanë, thonë kumanovarët, të cilët janë të hapur për nisma të përbashkëta dhe për bashkëpunim edhe në të ardhmen, SEEBRIG është mision maqësor shumëkombësh, në të cilën marrin pjesë: Shqipëria, Bullgaria, Greqia, Maqedonia e Veriut, Rumania dhe Turqia. Parimisht marrëveshja u nënshkrua në vitin 1998 në Shkup, ku më pas, një vit më vonë ka filluar edhe misioni me rotacion në vendet nikoqire, në vendet pjesëmarrëse. Misioni i kësaj brigade është të promovojë siguri dhe stabilitet rajonal përmes misionit paqësor, asistencës humanitare dhe ndihmë ndaj fatkeqësive të ndryshme. Kumanova u shëndrrua në selinë e njëres ndër nismave më të rëndësishme rajonale, e cila fillimet e saj i ka pasur pikërisht në vendin tonë. Brigada e Europës Juglindore është formuar në vitin 1999, në bazë të marrëveshjes të bashkëpunimit rajonal në fushën e mbrojtjes, e njohur ndryshe edhe si marrëveshja e forcave paqësore shumëkombëshe e Europës Juglindore (MMFEJL), që në vitin 1998 në Shkup e nënshkruan ministrat e mbrojtjes të: Shqipërisë, Bullgarisë, Greqisë, Italisë, Maqedonisë së Veriut, Rumanisë dhe Turqisë. Sipas kësaj marrëveshje për formimin e brigadës, lokacioni i Komandës së SEEBRIG-ut është në bazë rotacioni, ndërsa nikoqir të deritanishëm të saj ishin: Plovdivi, Konstanca, Stambolli dhe Larisa.

Aleksandra Maksimovska

NeJemiNAT

#BashkëMëTëFortë

Tanku gjerman „Leopard 1“

Tanku „Leopard 1“ ishte tanku i parë i Gjermanisë Perëndimore i zhvilluar pas Luftës së Dytë Botërore dhe dizajni i tij u fokusua në fuqinë efektive të zjarrit dhe lëvizshmëri të lartë në vend të mbrojtjes së armaturës së rëndë. Konstruksioni bazë i rezervuarit „Leopard 1“ është bërë nga pllaka çeliku të salduara, trashësia aktuale e të cilave varion nga 10 mm në 70 mm. Ky armaturë supozohej të siguronte mbrojtje nga një top me një kalibër 20 mm. Frëngjia e versioneve të para deri dhe duke përfshirë „Leopard 1 A2“ është e derdhur, ndërsa versionet „Leopard 1 A3“ dhe „A4“ kanë një frëngji të bërë nga pllaka çeliku të salduara. Përndryshe, tanku është me konstrukcion klasik, gjegjësisht në pjesën e përparme djathtas ndodhet shoferi, kurse në të majtë të tij është karikator për granata. Në qendër është frëngji luftarake, në të cilën pozicioni i gjuajtësit ndodhet në anën e djathtë përpara, dhe pozicioni i komandantit të tankut është i vendosur pas tij, ndërsa në anën e majtë është pjesëtari i ngarkimit të topave, i cili është edhe operatori i radios. Ndarja e drejtimit me transmisionin ndodhet në pjesën e pasme të rezervuarit. Për nevojat e drejtuesit janë instaluar 3 periskopë, nga të cilët ai qendror mund të zëvendësohet me një periskop pasiv me intensifikues imazhi për drejtimin në kushte nate. Kapaku i shoferit ndodhet prapa periskopëve. Për ushtarin, ngarkuesi i armës në çatinë e frëngjisë ka 2 periskopë dhe një hapje unaze në të cilën ka një pedestal për të pranuar një mitraloz „MG3“. Kulmi i frëngjisë mbi komandant ka edhe një hapje unaze në të cilën vendoset një pedestal për të pranuar automatikun „MG3“. Rreth kapakut të komandantit janë instaluar 8 periskopë, nga të cilët pjesa e përparme mund të zëvendësohet me një periskop pasiv me një intensifikues imazhi të destinuar për kushtet e natës. Për nevojat e komandantit, fillimisht u instalua periskopi i shikimit „TRP-1A“ (më vonë „TRP - 2A“) përpara hapjes së çatisë, ndërsa gjueti kishte një distancues

optik shikimi „TEM-1A“ (më vonë „TEM-2A“), një teleskop „TZF 1A“ i montuar në mënyrë koaksiale me topin që ka një shkallë rrëshqitëse për rregullimin e lartësisë sipas llojeve të ndryshme të predhave dhe 1 periskop. Për komunikim në versionet e para janë përdorur radio pajisjet „SEM-25“ dhe „SEM-35“. Versioni modern i tankut Leopard 1 A5 është modernizuar për të rritur aftësitë luftarake dhe mbijetesën. Për gjuajtësin dhe komandantin, është instaluar një sistem modern i kontrollit të zjarrit në kombinim me sistemin e synimit „EMES 18“, i cili ka vizion termik dhe një zbulues rreze lazer. Gjithashtu janë instaluar një kompjuter balistik, një sistem i ri i kontrollit të frëngjisë servo-hidraulike, radio të reja komunikimi dixhitale VHF dhe më shumë. Arma kryesore e tankut është topi „L7A3“, me kalibër 105 mm, i cili nga jashtë është i veshur me një shtresë termike dhe në mes të të cilit është vendosur një shkarkues gazrash baruti. Topi është i stabilizuar vertikalisht dhe horizontalisht. Nga lartësia, topi mund të lëvizë nga -9° në +20°, ndërsa me azimut, me rrotullimin e frëngjisë së betejës 360°. Komplet i luftarak është 55 granata, 13 prej të cilave ndodhen në frëngji dhe 42 në karikator, në të majtë të shoferit. Arma mund të përdoret raundet e mëposhtme HEAT, APDS dhe APFSDS të drejtpërdrejta. Në të majtë të topit është një mitraloz koaksial 7,62 mm „MG3“, dhe një mitraloz MG3 mund të montohet gjithashtu në çati. Për nevojën e mitralozëve, tanku mban si parazgjedhje 5500 plumba. Rezervuari është i pajisur edhe me granatahedhëse tymi 2x4 „Wegmann“, me kalibër 76 mm. Këta lëshues mund të lëshojnë granata tymuese „DM35“ ose granata fragmentuese „M-DN21“ ose „M-DN31“. Sa i përket fuqisë dhe motorit, „Leopard 1“ është i pajisur me një motor me shumë karburant MTU MB 838 CaM500 819 kf, i lidhur me një transmision ZF4 HP250, me 4 marsha përpara dhe 2 mbrapa. Një pjesë e rezervuarit përbëhet nga 7 rrota mbështetëse të dyfishta, 4 mbajtëse binarësh, rrotat lëvizëse janë të vendosura në pjesën e pasme dhe boshetë janë vendosur në pjesën e përparme. Rrotat mbështetëse përdorin boshte të pavarur rrotullimi, dhe rrotat mbështetëse të parë, të dytë, të tretë, të gjashtë dhe të shtatë janë të pajisura me amortizues hidraulikë. Gjurmët janë të pajisura me këpuçë gome me gjerësi 548 mm. Rezervuari është i pajisur me një sistem mbrojtjeje ABHO, një sistem automatik të shuarjes

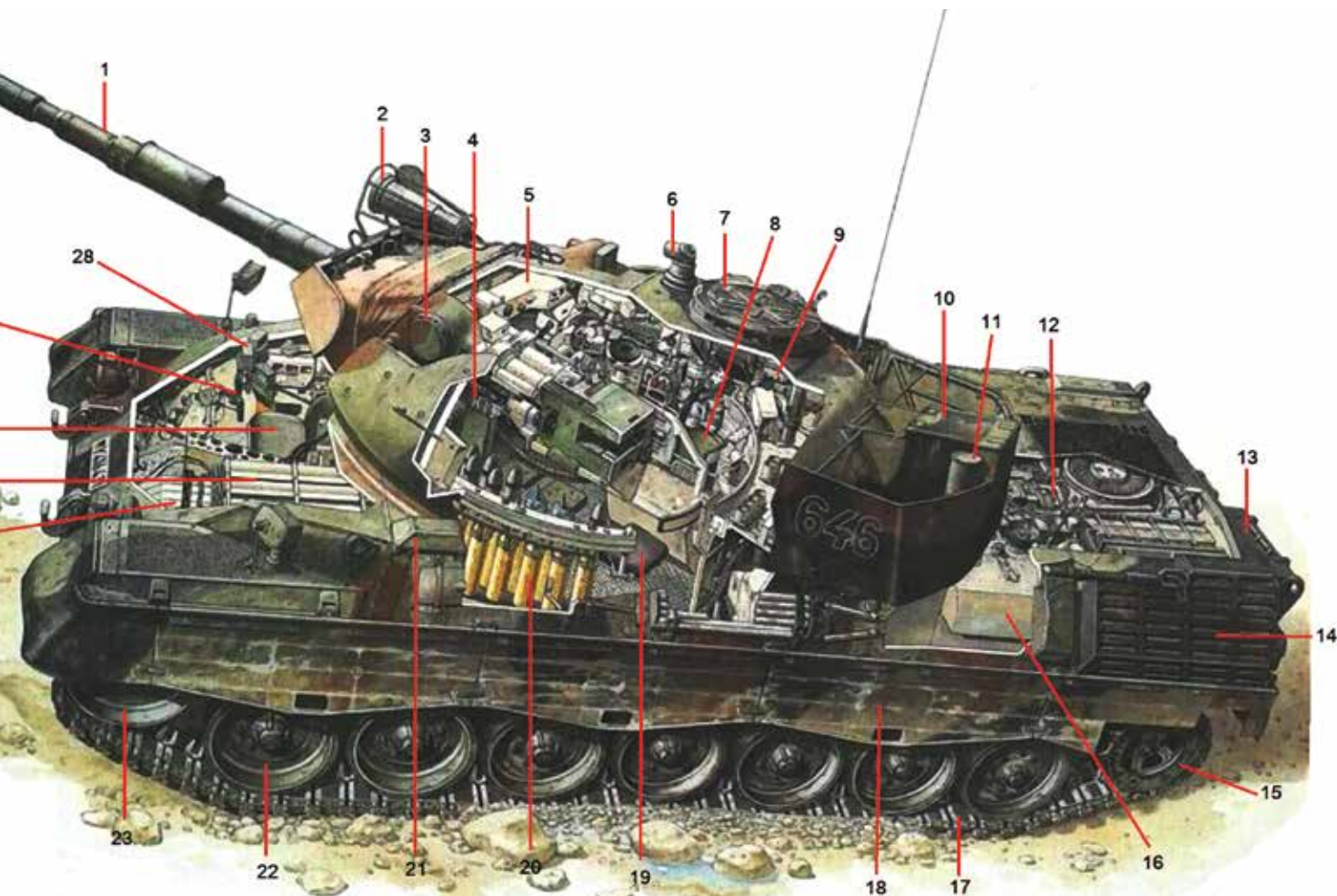
së zjarrit, ngrohës kabine, radio komunikimi, prozhektor infra të kuqe/bardhë model „XSW-30-U“, kamera „LLLTV“ nga sistemi „PZB 200“ për kushtet e natës, 2 pompa për shkarkimin e ujit gjatë lëvizjes amfibe dhe nga pajisje shtesë mund të vendosen. forca të blinduara modulare. Një „thikë“ mund të vendoset në pjesën e përparme për pastrimin e pengesave ose pajisjeve të pastrimit të minave, etj. U prodhuan 4744 pjesë të rezervuarit Leopard 1, dhe mbi bazën e tij u zhvillua një familje e tërë versionesh, si: „Leopard 1 A1“, „Leopard 1 A2“, „Leopard 1 A3“, „Leopard 1 A4“, „Leopard 1 A5“ dhe „Leopard 1 A6“ (vetëm prototip), por edhe më shumë përmbysje sipas nevojave të përdoruesve. Tanku në versione të ndryshme përdoret ose është përdorur në gjithsej 13 shtete, e fundit prej të cilave është Ukraina, e cila i ka marrë si donacion nga aleatët evropianë.

Ivica Dameski

Sqarimi i fotografisë

Fotografia e „Leopard 1 A2“

- 1.Top „L7A3“ me kalibër prej 105 mm
2. „LLLTV“ kamera e sistemit „PZB 200“
- 3.Ana e majtë e kokës optike të „TEM 1A“
- 4.Mitralozi koaksial „MG3“, me kalibër 7,62 mm
- 5.Komanda optike mbikqyrëse e sistemit „TEM 1A“
- 6.Shënjetra e pavarur e komandantit „TRP 1A“
- 7.Kapaku i hapësit për komandantin rreth të cilit është e vendosur unaza me bazament me pushkomitraloznin „MG3“, me kalibër 7,62 mm
- 8.Pozicioni i komandantit
- 9.Radio pajisje „SEM 25“
- 10.Hapësira për ruajtjen e reflektorit infra të kuq / të bardhë mbikqyrës „XSW-30-U“

- 11.Hapësirë për ruajtjen e pajisjes për pastrimin e tubit
- 12.Motori „MTU MB 838 CaM500“
- 13.Kutia e mjeteve
- 14.Rrjeti i përçuesit të majtë
- 15.Rrota e motorit
- 16.Rezervoari i majtë i karburantit
- 17.Vemje metalike të llojit „Diehel“ me mbajtëse gome me gjerësi prej 548 mm
- 18.Perde mbrojtëse prej metali
- 19.Pozicioni mbushësit të topit
- 20.Depoja e predhave të topit të gatshme për veprim
- 21.Thithësi i ajrit për sistemin mbrojtës ABHO
- 22.Rrota rezistuese
- 23.Pjesëza
- 24.Sistemi mbrojtës ABHO
- 25.Depoja e predhave të topit
- 26.Pozicioni i shoferit
- 27.Timoni
- 28.3 periskopë për shoferin

Karakteristikat taktiko-taktike të tankut “Leopard 1“A2	
Ekuipazhi	4
Gjatësia me top	9.543 mm
Gjatësia e trupit	7.090 mm
Lartësia deri në kulm / lartësia maksimale	2.613 mm / 2.764 mm
Gjerësia / me blindues anësor	3.250 mm / 3.370 mm
Klirensi	44 sm
Pesha luftarake	42,2 ton
Motori	Motor shumëkarburantësh MTU MB CaM500 , me fuqi prej 819 ks
Shpejtësia maksimale në rrugë	62 km/h
Shpejtësia maksimale me ngasje prapa	24 km/h
Kapaciteti i karburantit	985 litra
Autonomia e lëvizjes	560 km në rrugë, 325 km në tokë
Kalim mbi hendek	2,5 m
Pengesa vertikale Вертикална препрека	1,15 m
Mbështetësi i përparëm	60%
Mbështetësi anësor	30%
Pengesa ujore	1,2 m (pa përgatitje), 4 m (me përgatitje)

Avioni „Lockheed Martin F-35 Lightning II“

Ky avion është i destinuar për arritjen e epërsisë ajrore dhe për realizimin e misioneve të tipit: sulm tokësor, misionë zbulimi, si dhe për kryerjen e detyrave të mbrojtjes ajrore, por përdoret edhe për luftë elektronike dhe për operacione të inteligjencës, vëzhgimit dhe vëzhgimit dhe zbulimi. Ai do të zëvendësojë flotën e vjetër të Forcave Ajrore të SHBA me “F-16 Fighting Falcons” dhe “A-10 Thunderbolt II”, të cilët kanë qenë avionët kryesorë luftarakë për më shumë se 20 vjet. Komplet i avancuar i sensorëve të “F-35A” është krijuar për të mbledhur, bashkuar dhe shpërndarë më shumë informacion se çdo luftëtar në histori, duke u dhënë operatorëve një avantazh vendimtar mbi të gjithë kundërshtarët. Kontraktori kryesor i këtij avioni është kompania “Lockheed Martin” me partnerë kryesorë “Northrop Grumman” dhe “BAE Systems”. Emri “F-35”, domethënë emërtimi “Lightning II” është përdorimi i dytë i emrit pas emrit të avionit “Lockheed P-38 Lightning” të Luftës së Dytë Botërore. Avioni luftarak shumëdimensional i gjeneratës së pestë prodhohet në tre variante kryesore: për ngritje dhe ulje konvencionale

Avioni „Lockheed Martin F-35 Lightning II“ është avion me një ulëse, fluturake shumëdimensionale i cili përdor stlet-teknologji për realizimin e më shumë misioneve në të gjitha kushtet

(F-35A/CTOL), për ngritje të shkurtër dhe ulje vertikale (F-35B/STOVL) dhe një variant i bazuar për përdorim nga një aeroplanmbajtëse (F-35C/CV/CATOBAR). Ai fluturoi për herë të parë në vitin 2006 dhe u përdor për herë të parë në operacionet e armatosura pas 12 vjetësh nga forcat ajrore izraelite. Ai hyri në shërbim me trupat detare të SHBA (varianti “F-35B”) në vitin 2015, i ndjekur nga forcat ajrore të SHBA (varianti “F-35A”) në 2016 dhe marina e SHBA (varianti “F-35C”) në vitin 2019. SHBA planifikon të porosisë rreth 2500 copë nga tre variantet e avionit deri në vitin 2044. Ata do të përfaqësojnë (brenda disa dekadave të ardhshme) pjesën më të madhe të aviacionit taktik të drejtuar për forcën ajrore, marinën dhe

trupat detare, të parashikuara të jenë operacionale deri në vitin 2070.

Zhvillimi i avionit

Avioni „F-35“ u prodhua nga kompania „Lockheed Martin“ dhe programi „X-35“ si prodhim i „Joint Strike Fighter“ (JSF). Më 26 tetor 2001 kompania „Lockheed Martin“ ja mundi konkurrentin kompanija „Boeing“ i programi „X-32“. „Lockheed Martin“ e shpalli si fitues me anë të ndarjes së kontratës për zhvillim dhe demonstrim të sistemit, ndërsa kompanisë „Pratt & Whitney“iu dha veçmas një kontratë për zhvillimin e motorit. Ky është një nga programet më të shtrenjta dhe zhvillimi i tij financohet kryesisht nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës, me fonde shtesë nga vendet partnere të programit, anëtarët e NATO-s dhe aleatët e ngushtë të SHBA-së, duke përfshirë: Mbretëria e Bashkuar, Australi, Kanada, Itali, Norvegji, Danimarkë, Holandë. Turkiye u hoq nga programi pasi zyrtarët e saj të mbrojtjes u sanksionuan pas blerjes nga Turqia të sistemit rus të mbrojtjes ajrore S-400 dhe kundërshtimit të fortë të SHBA ndaj përdorimit të sistemit rus nga anëtarët e NATO-s, duke thënë se përbën një

kërcënim sigurie për këtë avion. Disa vende të tjera gjithashtu kanë porositur ose po mendojnë të porosisin avionin. Së bashku me vendet partnere të programit, Izraeli dhe Singapori janë bashkuar si pjesëmarrës të bashkëpunimit të sigurisë, dhe shitjet në vendet partnere joprogramore, duke përfshirë Belgjikën, Japoninë dhe Korenë e Jugut, bëhen përmes Programit të Shitjeve Ushtarake të Jashtme nga Pentagoni. Programi ka tërhequr shumë shqyrtime dhe kritika për madhësinë e tij të paprecedentë, kompleksitetin, koston, ndryshimet dhe përmirësimet e shtrenjta të dizajnit dhe shumë dërgesa të vonuara. Megjithatë, programi JSF pritet të zëvendësojë një numër avionësh me shumë funksione në SHBA dhe inventarët aleatë, duke përfshirë: „Harrier“, „F-16“, „F/A-18“, „A-10“ dhe „F-117“.

Testimi i avionit zbuloi disa probleme të mëdha: plasaritja e kornizës së avionit në variantin F-35B, rezervuarët e karburantit ishin shumë të prekshëm ndaj goditjeve nga rrufeja, shfaqja e helmetës kishte probleme dhe më shumë. Softueri vonohet vazhdimisht për shkak të shkallës dhe kompleksitetit të tij të paparë. Në vitin 2009, ekipi i vlerësimit vuri në dukje se programi ishte 30 muaj prapa planit, me aftësi fillestare nga viti 2010 i planifikuar i planifikuar

për vitin 2015. Vendimi për të testuar njëkohësisht, rregulluar defektet dhe fillimin e prodhimit u kritikua si joefikas. Të tre variantet ndanin vetëm 25% të pjesëve të tyre, që ishte shumë më e ulët se e përbashkëta e parashikuar prej 70%. Në përgjithësi, programi ka marrë kritika të konsiderueshme për tejkalimet masive të kostove.

Karaktersistikat e avionit

Disa përmirësime për këtë gjeneratë të avionëve luftarakë lidhen me një kornizë avioni të integruar me sensorë për të rritur vigjilencën e pilotit dhe për të përmirësuar identifikimin e objektivit dhe shpërndarjen e armëve. Sistemi i luftës elektronike është i aftë të zbulojë dhe blloktojë radarët e armikut. Sistemet e misioneve të „F-35“ janë ndër aspektet më komplekse të avionit (Active Electronically Scanned Array Radar, Electronic Warfare System, Electro-Optical Distributed Aperture System, Electro-Optical Targeting System, Communications, Navigation and Identification Suite). Avionika dhe shkrija e sensorëve janë krijuar për të përmirësuar ndërgjegjësimin e situatës së pilotit dhe aftësitë e komandës dhe kontrollit për ta bërë më të lehtë luftën. Këto ishin edhe një nga elementët më të vështirë të programit, përgjegjës edhe

për vonesat e konsiderueshme të tij. Zhurma e avionit është një shqetësim në zonat e banuara që ndodhen pranë bazave të mundshme të avionit. Ata kërkuan një studim të ndikimit në mjedis në 2008 dhe 2009. Megjithëse niveli i zhurmës në decibel ishte i krahasueshëm me atë të luftëtarëve të mëparshëm si „F-16“, fuqia e zërit e „F-35“ është më e fortë, veçanërisht në frekuenca më të ulëta. Hulumtimet dhe studimet e mëvonshme treguan se zhurma e „F-35“ nuk ishte dukshëm e ndryshme nga „F-16“ dhe „F/A-18E/F“.

Kabina prej xhami është projektuar për t'i dhënë pilotit vetëdije dhe kontroll të mirë të situatës. Ekranin kryesor është një ekran panoramik me prekje me përmasa 50 cm 20 cm, me mundësi që piloti të rregullojë paraqitjen e informacionit. Kabina ka një sistem të njohjes së të folurit. Nuk ka „Head-Up“ displej, në vend të kësaj, informacioni i fluturimit dhe luftimit shfaqet në vizorin e kaskës së pilotit, duke i lejuar pilotit ta shohë atë pavarësisht se në cilën anë është përballur. Sistemi i ekranit të helmetave të „F-35“ është më i avancuari i këtij lloji. Të gjitha informacionet e inteligjencës dhe të synimeve që i nevojiten pilotit për të përfunduar misionin shfaqen në maskën e helmetës. Trajnimi simulues është një zgjidhje me kosto efektive për trajnimin dhe trajnimin e pilotëve për të kryer misione me avionë të gjeneratës së 5-të. Aktualisht, simulatori i plotë i misionit F-35 mban një shkallë suksesi të misionit mbi 90%.

Avioni „F-35“ në Maqedoninë e Veriut

Avionët luftarakë të llojit „F-35A Joint Strike“ nga gjenerata e 5-të e avionëve që i përkasin Gardës Kombëtare Ajrore të Vermontit (SHBA), gjatë vitit 2022 bënë një mbikalim dhe u ulën në pjesën ushtarake të aeroportit të Petrovecit. Aktiviteti u realizua si një demonstrim të aleancës dhe unitetit të fortë në Aleancë, si dhe të partneritetit gati tre dekadash në mes të Armatës së Maqedonisë së Veriut dhe Gardës Kombëtare të Vermontit. Avionët ishin pjesë e një kontigjenti të vendosur në bazën ajrore „Spangdahlem“ në Gjermani për të mbështetur misionin e patrullës ajrore të NATO-s si rezultat i luftës në Ukrainë. Kjo është hera e parë që ky lloj avioni po qëndron në vendin tonë apo në ndonjë vend tjetër të Ballkanit. „Operimi i avionit „F-35A“ nga aeroportet në Maqedoninë e Veriut është shembulli më i dukshëm i partneritetit strategjik dhe besimit të ndërsjellë midis Shteteve të Bashkuara dhe vendit tonë“, theksoi ministria Sllavjanka Petrovska, dhe shtoi se kjo e dëshmon përkushtimin dhe gatishmërinë tone për t'u ballafaquar me kërkesat e paparashikueshme operative në mjedisin tejet kompleks ndërkombëtar.

Dragan Pavlovski

„AJBAN 440A“ - automjeti patrullues mbrojtës me rrota 4x4 - OAE

Falë dizajnit të tij modular, automjeti „AJBAN 440A“ mund të konfigurohet për misione të ndryshme taktike si zbulim, vëzhgim, patrullë, mjet luftarak, mjet mbrojtës ABH, mjet komandimi dhe kontrolli dhe mjet transporti. Forcat e Armatosura të Emirateve të Bashkuara Arabe planifikojnë të porosisin 115 automjete „AJBAN 440A“ të armatosura me raketa të drejtuara antitank. Aftësitë e automjetit u demonstruan në Ministrinë e Mbrojtjes së Republikës Çeke në Viskov në shkurt të 2017. Kompania „NIMR“ nënshkroi një marrëveshje me VOP CZ në të njëjtin muaj për të tregtuar, shpërndarë dhe prodhuar automjetet e saj, duke përfshirë edhe automjetin „AJBAN 440A“, në Poloni, Sllovaki, Hungari dhe në Republikën Çeke.

„AJBAN 440A“ është një automjet patrullimi mbrojtës shumëdimensional, një variant i automjeteve taktike të klasës «AJBAN 4x4», i projektuar dhe zhvilluar nga kompania «NIMR Automotive», një prodhues i automjeteve ushtarake me bazë në Emiratet e Bashkuara Arabe

Karakteristikat dhe dizajni i „AJBAN 440A“

I bazuar në një shasi 4x4, automjeti i blinduar „AJBAN 440A“ përmban një kabinë me ekuipazh të dyfishtë dhe një zonë ngarkese të hapur. Ai ka një gjatësi prej 5.6 metrash dhe një bazë rrote 3.3 metra, ndërsa lartësia dhe gjerësia e tij janë 2.35 metra. Me një peshë bruto prej 10,750 kg, automjeti mund të mbajë një ngarkesë deri në 1,200 kg. Kabina e ekuipazhit të

blinduar mund të strehojë deri në katër persona, duke përfshirë një shofer dhe komandant automjeti. Personeli hyn dhe del nga automjeti përmes dy dyerve të vendosura në të dyja anët. Një dritare xhami antiplumb është siguruar në çdo derë për të siguruar vëzhgim (ndërgjegjësim të situatës) si dhe mbrojtje balistike për anëtarët e ekuipazhit. Konfigurimi standard i automjetit është i pajisur me një çikrik vetë-nxjerrës, një rezervuar karburanti mbrojtës vetë-

mbyllës dhe një sistem të menaxhimit të baterisë (battery management system). Për shkak të natyrës modulare të automjetit, ai mund të konfigurohet për t'iu përshtatur roleve dhe përdorimeve të ndryshme operacionale për sisteme të ndryshme misioni. Kjo i lejon përdoruesit të ketë një flotë të vetme automjeteve për kërkesa të shumta, ndërkohë që ofron mbështetje të përbashkët logjistike dhe në këtë mënyrë redukton kostot e ciklit jetësor.

Automjeti i blinduar "AJBAN 440A" ka një frëngji të drejtuar të montuar në një montim unazor në çatinë e kabinës në ndarjen e ekuipazhit. Frëngjia mund të armatoset me një sërë armësh bazuar në misionin dhe kërkesat e klientit. Konfigurimi standard përdor një mitraloz të rëndë 12,7 mm HMG M2 për vetëmbrojtje kundër automjeteve të blinduara të lehta, personelit dhe instalimeve ushtarake. Mbijetesë e ekuipazhit mund të përmirësohet më tej duke shtuar deri në tetë granatahedhës tymi, dy brinjë me nga katër lëshues secila që mund të vendosen në pjesën e përparme të çatisë majtas dhe djathtas për të lejuar që automjeti të lëvizë shpejt si dhe të mbrohet nga video rrethi i armiqve.

Automjeti taktik „AJBAN 440A“ vjen me aftësi të avancuara mbrojtëse për t'u mbrojtur nga kërcënimet balistike, pajisjet shpërthyesë të improvizuara (IED) dhe shpërthimet

e minave. Ndarjet e ekuipazhit dhe të pasagjerëve mund të pajisen me një sistem mbrojtjeje nga presioni i tepërt për të mbrojtur ekuipazhin dhe pasagjerët nga kërcënimet kimike,

biologjike, radiologjike dhe bërthamore (CBRN). Mbrojtja kundër granatave me raketa (RPG) mund të arrihet duke instaluar një rrjetë mbrojtëse për (RPG). Përveç kësaj, një sistem për

Specifikimet e automjetit „ AJBAN 440A “	
Prodhuesi	NIMR Automotive - UAE
Lloji	Automjeti i blinduar patrullues i mbrojtjes
Gjatësia	5,6 metra
Gjerësia	2,35 metra
Lartësia	2,35 metra
Peshaa	10,75 kg
Ngarkesa	1200 kg
Ekuipazhi	2+2 persona
Motori	dizel 221 kw
Armatimi	mitraloz 12,7 mm
Shpejtësia maksimale në rrugë	110 km/h
Autonomia e vargut	700 km
Tejkalimi i pengesës	nga 60%
Tejkalimi i pengesës anësore	40 %
Tejkalimi i pengesave vertikale	0,4 m
Tejkalimi i pengesës ujore	1 m

zbulimin dhe shuarjen automatike të zjarrit mund të instalohet në automjet. Mbrojtja balistike sigurohet në ndarjen e motorit për të mbrojtur motorin nga fragmentet dhe zjarri i armëve të vogla. Automjeti mund të pajiset opsionalisht me një çantë dimërimi për të përmbushur kërkesat e automjetit për ngrohje në kushtet e motit të ftohtë. Një sistem opsional i vëzhgimit termik ditë/natë, i përbërë nga kamera elektro-optike dhe termike, mund të montohet në frëngji për t'i siguruar komandantit dhe gjuajtësit aftësinë për të përfshirë objektivat natën ose ditën. Automjeti gjithashtu mund të integrohet me një sistem C4I (komandë, kontroll, komunikim, kompjuterë dhe inteligjencë) për misionet zbulimi dhe vëzhgimi.

I drejtuar nga një motor naftë 221 kW, transportuesi i blinduar i

personelit "AJBAN 440A" mund të arrijë një shpejtësi maksimale prej 110 km/h dhe një distancë prej 700 km kur udhëton me një shpejtësi prej 100 km/h. Një sistem transmetimi automatik me gjashtë shpejtësi lejon motorin të funksionojë me një shpejtësi rrotulluese prej 1500 rpm për të zhvilluar një çift rrotullues prej 1100 Nm. Motori dhe sistemi i transmisionit vendosen në pjesën e përparme të automjetit dhe ofrojnë ekonomi të përmirësuar të karburantit. Automjeti është i pajisur me dy frenat rrethore hidraulike ajri, të cilat synojnë të ofrojnë siguri më të madhe duke kontrolluar dy rrotat secila.

Performancat e „AJBAN 440A“

Automjeti taktik ka aftësinë për të kapërcyer një pjerrësi prej 60% dhe

pengesa vertikale prej 0.4 metrash. Mund të kalojë nëpër ujëra 1 metër të thellë dhe ka një rreze kthese prej 15500 mm. Është i pajisur me „run flat“ futje dhe një sistem qendror i fryrjes së gomave që lejon shoferin të rregullojë presionin e gomave sipas kushteve të ndryshme të terrenit, automjeti ofron lëvizshmëri dhe besueshmëri superiore jashtë rrugës në temperaturat e punës që variojnë nga -19°C deri në 49°C. I pajisur me jastëkë dhe sisteme qendrore të fryrjes së gomave, automjeti ofron lëvizshmëri dhe besueshmëri superiore jashtë rrugës. Një automjet shumë i lëvizshëm i mbrojtur 4x4, „AJBAN 440A“ inkorporon teknologjitë më të fundit në mbrojtjen balistike dhe kundër minave. I dizajnuar për operime në mjediset më të vështira, automjeti ofron aftësi të jashtëzakonshme jashtë rrugës, besueshmëri të pakrahueshme dhe performancë të lartë.

Pajisjet standarde të përfshira në këto automjete janë: (Central tyre inflation system -CTIS); run-flat futje (Run flat inserts -RFI); rezervuar mbrojtës që mbyllet vetvetiu (Self-sealing protected fuel tank).

Pajisje opsionale që mund të instalohet në kuadër të automjetit: sisteme të ndryshme të armëve; granatahedhës tymi; mbrojtje balistike kritike e motorit; sistemi i shuarjes së zjarrit; Rrjetë mbrojtëse RPG; sistemi i mbrojtjes nga presioni i tepërt (Overpressure protection system) kundër ABHO kërcënime; komplet për kushte dimërore si dhe C4I (command & control).

Automjeti „AJBAN 440A“ mund të transportohet me anë të transportit hekurudhor, përmes transportit detar dhe me avionë (transportues -130 dhe me avionë më të mëdhenj).

Në mungesë të informacionit për operatorët e këtij automjeti, mund të konfirmohet se operatori i vetëm është Turkmenistani me 8 automjete, ndërsa pavarësisht informacioneve për porosinë e 115 automjeteve nga Emiratet e Bashkuara Arabe, ende nuk është konfirmuar se kanë automjete të tilla. Sipas informacioneve të pakonfirmuara nga burime të hapura dhe sipas mediave lokale në Sudan, Afrikë, automjeti i blinduar i lehtë NIMR Ajban 440A, 4x4 i projektuar nga Emiratet e Bashkuara Arabe, është parë në Khartoum, kryeqyteti i Sudanit, gjatë protestave kundër diktatori Omar Al Bashir, i cili ishte në pushtet për 3 dekada.

„Petlyakov Pe-2“

Në fillim të ofensivës gjermane, forcat ajrore sovjetike kishin avionë të vjetëruar dhe shumë inferiorë. Megjithatë, askush nuk e priste që në një periudhë të shkurtër kohe, Bashkimi Sovjetik do të zhvillonte një doktrinë të re të luftës ajrore që përfshinte avionë modernë dhe modernë sovjetikë. „Blitzkrieg“ gjerman u pengua shpejt nga valët e pandalshme të bombarduesit taktik të ri dhe të shkëlqyer sovjetik “Petlyakov Pe-2”. Avioni ishte aq i suksesshëm sa që përbënte 75 për qind të të gjithë bombarduesve sovjetikë me dy motorë. U prodhuan mbi 11,000 monstra. Konstruksioni i avionit ishte aq i suksesshëm sa “Pe-2” u përdor me sukses në pothuajse çdo rol aviacioni. Performanca e tij si një luftëtar nate, bombardues dhe luftëtar i rëndë ishte i shkëlqyer. Megjithatë, ideja origjinale dhe gjithashtu efekti më i madh i saj ishte në rolin e një bombarduesi taktik. Gjegjesisht, fillimet e këtij avioni datojnë në vitin 1938 me draftet e para të prototipit

Pas sulmit gjerman ndaj Bashkimit Sovjetik në vitin 1941, shumë nga ekspertët e asaj kohe vunë në pikëpyetje nëse Armata e Kuqe kishte edhe aftësinë për t’iu kundërvënë „blitzkrigut“ gjerman. Si në tokë ashtu edhe në ajër, Bashkimi Sovjetik ishte i befasar dhe i papërgatitur për t’iu kundërvënë makinës gjermane të luftës, e cila ishte moderne dhe teknologjikisht shumë më superiore

të quajtur “VI-100”. Avioni fillimisht ishte menduar për përdorim në rolin e interceptorit në lartësi të madhe. Si i tillë, projektuesi Vladimir Petlyakov inkorporoi ide inovative ndërtimi që ishin të paimagjinueshme në atë kohë. Në vitet para fillimit të Luftës së Dytë Botërore, aviacioni i fuqive të mëdha, si Britania e Madhe dhe Shtetet e Bashkuara, bazohej ende në metoda të vjetruara dhe mënyra primitive ndërtimi. Prototipi “Pe-2”, “VI-100”, ishte shumë përpara modeleve të aleatëve të ardhshëm ushtarakë të Bashkimit Sovjetik. Konkretisht, avioni ishte një avion me krahë të ulët i fuqizuar nga dy motorë “Klimov

M-105R”, të cilët, nga ana tjetër, lëviznin helikë “VISH-42” me tre tehe. Avioni gjithashtu kishte një kabinë nën presion, duke lejuar oksigjen për pilotin në lartësi të mëdha. Armatimi përbëhej nga dy topa “ShVAK” 20 mm dhe dy mitralozë 7.62 mm “ShKAS”. Përveç kësaj, avioni kishte një kapacitet ngarkese bombë prej 1000 kg. Bombat dhe raketat me një peshë totale prej 1000 kg ishin të destinuara për t’u ngjitur në transportuesit e jashtëm të avionit, ndërsa bombat dhe raketat me peshë totale deri në 600 kg synoheshin të ruheshin në brendësi të avionit, pikërisht poshtë kabinës. Inovacioni i Vladimir Petlyakov u

vlërësua për shfaqjen e një avioni prototip me karakteristika të tilla. Edhe pse synohej si një interceptues në lartësi të madhe, avioni mund të përmbushte pothuajse çdo rol të caktuar nga gama e detyrave ushtarake të forcave ajrore. Deri në atë periudhë, bota perëndimore nuk kishte një avion që të kishte këto karakteristika. Sidoqoftë, roli kryesor

si bombardues taktik u fitua nga një sërë rrethanash pak para pushtimit gjerman të Bashkimit Sovjetik në vitin 1940. Në atë kohë, Gjermania dhe Bashkimi Sovjetik ishin ende nën kushtet e Paktit të Mos-Agresionit. Ekspertët, industrialistët dhe projektuesit sovjetikë ishin në gjendje të vizitonin fabrikat gjermane për prodhimin e avionëve ushtarakë. Le

të përmendim se Gjermania në vitin 1940 ishte në luftë me pothuajse të gjithë Evropën dhe pati mundësinë të testonte dhe të perceptonte aftësitë e saj të aviacionit. Pas vizitës në fabrikat gjermane, ekspertët sovjetikë vunë re se në fakt forcat ajrore gjermane nuk kanë bombardues të rëndë me rreze të madhe operacionale. Ky ishte një moment kyç për ricaktimin përfundimtar të rolit parësor në zhvillimin e mëtejshëm të prototipit „VI-100“. Edhe pse ende në marrëdhënie „miqësore“, Gjermania shihej si një kundërshtar serioz në të ardhmen nga udhëheqja shtetërore e Bashkimit Sovjetik. Për këtë qëllim, prototipi i ri, i cili supozohej të shërbente si bazë për prodhimin serik të bombarduesve taktikë, u emërua PB-100. Prototipi i ri u konceptua për të përmbushur nevojat e dhëna nga udhëheqja e Forcave Ajrore Sovjetike për një bombardues taktik. Prototipi ishte menduar të zhvillonte një shpejtësi maksimale prej 535 km në orë në një lartësi prej mbi 4500 m. Avioni ishte menduar të kishte një rreze operative prej 1600 km duke fluturuar në një lartësi prej 5000 m dhe një lartësi maksimale fluturimi prej 8000 m. Gjithashtu, konfigurimi i përhershëm me dy vende u ridizajnuua për një ekuipazh prej tre personash. Të gjitha këto, Vladimir Petlyakov duhej t'i arrinte në një periudhë prej 45 ditësh. Për të plotësuar karakteristikat e nevojshme për një bombardues taktik efektiv, u bënë modifikime në pjesën e poshtme të nacelave të motorit, do të thotë u bënë hapje që ishin të destinuara për ngjitjen shtesë të bombave me peshë 100 kilogramë secila. Kabina e pilotit u ridizajnuua, për të mos qenë nën presionin e oksigjenit, sepse nuk kishte nevojë, nuk pritej që avioni të arrinte lartësi mbi 8000 m, pikërisht për shkak të rolit të tij parësor. Dizajni i prototipit të ri përfshinte gjithashtu hedhjen e kompresorëve në motorë pasi nuk kishte nevojë, duke ulur kështu peshën e përgjithshme dhe duke rritur shpejtësinë maksimale të avionit. Prototipi i ri u prodhua me një dizajn të ri krahu që përfshinte frenat automatike të ajrit që aktivizoheshin me shpejtësi të lartë “zhytjeje”. Dizajni i modifikuar përfshinte gjithashtu një mitraloz shtesë në zonën prapa kabinës. Ky mitraloz ishte për qëllime mbrojtëse dhe drejtohej nga njeriu i tretë në ekuipazh. Të gjitha këto modifikime

Karakteristikat kryesore të „Petlyakov Pe-2“	
Ekuipazhi	3
Gjatësia	12,66 metra
Hapja e krahëve	17,16 metra
Motori	Dy motorë klipi „vijorë“ „Klimov M-105PF“ me nga 12 cilindra dhe me aftësi të zhvillimit të 1200 kuaj fuqi. Motori ftohej me anë të fluidit.
Shpejtësia maksimale	580 kilometra në orë
Vargu i fluturimit operativ	1160 kilometra
Lartësia maksimale gjatë fluturimit	8800 metra
Armatimi	Dy mitralozë „ShKAS“ me kalibër prej 7,62 milimetrash të vendosura në pjesën ngarkuese të avionit, një mitraloz “ShKAS” me kalibër prej 7,62 milimetra i vendosur pas pilotit për detyra mbrojtëse, si dhe një mitraloz tjetër „ShKAS“ me kalibër 7,62 milimetrash i vendosur te konstruksioni pas kabinës së pilotit Kapaciteti i ngarkesës deri në 1000 kilogramë bomba dhe mjete tjera shpërthyesë

ishin të kënaqshme dhe nuk kishte nevojë për veprime të mëtejshme. Avioni gjithashtu mori emrin e tij të veçantë "Pe-2" me procesin e fillimit të prodhimit serik. Varianti i prodhimit të "Pe-2" ishte pothuajse i njëjtë me prototipin e draftit PB-100 me disa modifikime të vogla që përmirësonin karakteristikat e përgjithshme të avionit. Pas pushtimit gjerman të Bashkimit Sovjetik me kundërofensivë sovjetike pas Betejës së Moskës, "Pe-2" ishte bombarduesi më i mirë në front me një përqindje të shkëlqyer të efektivitetit në sulmet e tij sulmuese. Avioni demonstroi karakteristika të shkëlqyera fluturimi me një efekt shkatërrues në njësitë e blinduara të armikut, bunkerët dhe përqendrimet e këmbësorisë. Megjithatë, përveç të gjitha veçorive pozitive, avioni kishte disa të meta. Gjatë ngritjes, kontrollet e avionit ishin jashtëzakonisht të vështira për ta ngritur avionin në ajër. Zakonisht në operacionet ushtarake të natës, sovjetikët emëronin pilot femra, kështu që gjatë ngritjes ndonjëherë navigatori ndihmonte pilotin për të aplikuar fuqi shtesë. Mangësia e dytë e avionit ishte amortizatorët e papërshtatshëm në rrota, kështu që kur u ul në mungesë të aftësisë së duhur, piloti mund të ishte lënduar për vdekje. Por pavarësisht këtyre segmenteve, avioni vërtet tregoi karakteristika të shkëlqyera. Gjëja më e habitshme ishte shpejtësia e madhe, manovrimi gjatë operacioneve të tij taktike-bombarduese. Veçanërisht, kapaciteti i ngarkesës së bombave dhe armatimit ishte gjithashtu mbresëlënë, nëse jo më i miri për kategorinë dhe kohën e tij. „Pe-2“ kishte një hapësirë të brendshme me kapacitet ngarkesë prej gjashtë bombash me peshë 100 kg secila. Ai kishte gjithashtu katër transportues të jashtëm të cilat ishin të destinuara për katër bomba nga 100 ose 250 kg secila ose dy bomba nga 500 kg secila. Variantet e mëvonshme u ekspozuan gjithashtu ndaj modifikimeve në terren duke montuar shina në të cilat mund të ngjiteshin 10 raketa raketash të tipit "RS-132" ose "RS-82". Armatimi i avionit përbëhej nga dy mitralozë ShKAS të kalibrit 7.62 mm të vendosura në hundë të avionit, një mitraloz "ShKAS" i kalibrit 7.62 mm i vendosur pas pilotit për detyra mbrojtëse, si dhe një mitraloz "ShKAS" 7.62. Kalibri mm i vendosur në pjesën e poshtme të strukturës qendrore të ajrit pas

kabinës. Shënjestrimi dhe përdorimi i këtij mitraloz ishte me anë të një periskopi. Variantet e mëvonshme i zëvendësuan mitralozat e tyre "ShKAS" me mitralozë UBT që kishin një kalibër më të madh, pra 12.7 mm. Vetëm me këtë modifikim, jetëgjatësia e avionit u rrit me dy herë.

Variantet

Krahas variantit bazë, i cili u emërtua vetëm "Pe-2", kishte edhe variante të modifikuara me konfigurime të ndryshme armatimi dhe rrjedhimisht performanca të ndryshme.

„Pe-2FT“

Ky variant ishte një nga më domethënësit në prodhimin serik të avionit. Shpejtësia e avionit u rrit shumë pasi u hoqën frenat e ajrit.

„Pe-2MV“

Ky variant kishte një armatim të modifikuar të vendosur në kornizën qendrore të ajrit nën kabinë. Në fakt, armatimi ishte i përqendruar në një gondolë, në të cilën ndodheshin topa "ShVAK" me kalibër 20 mm dhe dy mitralozë me kalibër 12.7 mm.

Dimitar Danevski

„Harpoon“ (Harpoon) është një nga raketat më të njohura dhe më të fuqishme kundër anijeve në botë.

Fakti që këto raketa përdoren nga më shumë se 600 anije sipërfaqësore, 180 nëndetëse, 12 lloje avionësh reaktivë dhe një numër i madh i sistemeve të mbrojtjes bregdetare me bazë tokësore vetëm se e vërteton këtë

Raketa kundër anijeve „Harpoon“

„Harpoon“ është një raketë lundrimi anti-anije nënsonike e zhvilluar nga SHBA, e cila ka qenë në shërbim me Pentagonin që nga viti 1977. Që nga krijimi i tij, janë zhvilluar versione ajrore, anije dhe nëndetëse dhe shumë përmirësime, të cilat lejuan të përmirësonin gamën dhe saktësinë e udhëzimit. Lloje të ndryshme të kësaj rakete të fuqishme kundër anijeve janë eksportuar në 32 vende. Në vitin 1965, marina amerikane filloi zhvillimin e një rakete anti-nëndetëse me një rreze veprimi deri në 45 km. Meqenëse raketa do të synonte „balenat“ (siç quhen nëndetëset në zhargonin detar), projektit iu dha emri „Harpoon“. Fundosja e destroyerit izraelit „Eilat“ nga Egjipti në vitin 1967. me dy raketa kundër anijeve të prodhimit sovjetik tronditi oficerët e lartë të marinës amerikane, të cilët deri atëherë nuk ishin në dijeni të kërcënimit të raketave kundër anijeve. Kështu, në vitin 1970, shefi i operacioneve detare, admirali Elmo Zumwalt përshpejtoi zhvillimin e „Harpoon“ si pjesë e iniciativës së projektit „Sixty“, e cila synonte të rriste fuqinë goditëse të anijeve luftarake të tilla si kryqëzorët me raketa të drejtuara të klasit „Ticonderoga“. Aktualisht, „Harpoon“ është ndoshta arma më e zakonshme e këtij lloji në Perëndim. Që nga fillimi i prodhimit në 1975, kompania „McDonnell Douglas“ (tani pjesë e

„Boeing“) ka prodhuar më shumë se 7 raketa të modifikuara, të cilat bënë të mundur pajisjen e qindra anijeve. Ky sistem armësh është universal, mund të lëshohet nga avionët, anijet sipërfaqësore dhe nënujore, si dhe nga toka. Që nga viti 1977, Marina e SHBA ka miratuar „Harpoon“ si raketën e saj kryesore kundër anijeve. Në vitin 1979, u shfaq një version i aviacionit, duke pajisur fillimisht avionin e patrullimit detar „P-3 Orion“ të marinës dhe më vonë avionë të tjerë. Versioni ajror i „Block 1E“, i njohur si raketa e sulmit tokësor (SLAM), ishte në gjendje të godiste objektivat tokësore. SLAM me aftësi të përmirësuara u shfaq në vitin 1997, me diapazonin e dyfishtë dhe teknologjinë automatike të shënjestrimit (ATA). „Harpoon Block 2“, versioni më i avancuar i raketës, i pajisur me një

kompjuter të ri dhe sistem navigimi GPS/INS, u prezantua në vitin 2009 dhe ka rreze autonome mbi horizont dhe mund të sulmojë objektivat e detit dhe të tokës. Aktualisht është duke u zhvilluar dhe prodhuar një version i „Block II + ER“ i prezantuar në vitin 2015 nga „Boeing“, si një gjeneratë e re që synon të rrisë rrezen e paklasifikuar të „Bllokut 2“ me 124 km. Për shkak të kësaj, raketa përdor një kokë më të lehtë, por më efektive, si dhe një motor të përmirësuar turbo jet që dyfishon rrezen e raketës në 248 km. Blloku II+ ka një vendosje të kufizuar të avionëve patrullues „F/A-18“ dhe „P-8 Increment III“ të marinës, që do të thotë se ky opcion është më shumë eksperimental sesa operacional.

Zoran Kostoski

Karakteristikat e raketës kryëzuese „Harpoon“	
Pesha:	540-691 kg
Gjatësia:	3,8-4,6 m
Diametri:	34,3 cm
Hapja e krahëve:	91,4 cm
Vargu operativ:	140-280 km
Shpejtësia maksimale e fluturimit:	915 m
Shpejtësia:	850 km/h (0,85 max)
Sistemi i zbulimit:	Sistem intern për udhëheqje me anë të radio lartësisë dhe me radar aktiv në fund të fluturimit

Obusi vetëlëvizës „RCH“ 155 mm (Remote-Controlled Howitzer) është njëri ndër mjetet më bashkëkohore vetëlëvizëse dhe duket se është trashëgimtar i denjë i obusit vetëlëvizës „PzH 2000“

Obusi vetëlëvizës „RCH“ 155 mm

Projekti inovativ i kompanive gjermane „Krauss-Maffei Wegmann“ dhe „Rheinmetall Military Vehicles“, për të thjeshtuar dhe racionalizuar të gjithë elementët e obusit dhe një mënyrë më të thjeshtë dhe më të shpejtë të trajtimit. Një nga avantazhet kryesore është lëvizshmëria dhe praktika. Avantazhi kryesor është shërbimi i vogël, vetëm dy serverë. Mund të transportohet përmes rrugës ajrore, detare dhe asaj hekurudhore. Koncepti revolucionar i këtij obusi është se ai mund të përdoret nga një stacion me telekomandë. Ka një sistem navigimi dhe kontroll zjarri plotësisht të automatizuar. Sistemi ka ngarkim plotësisht të automatizuar të predhave dhe ngarkesave, të cilat mund të ngarkohen në çdo pozicion të tytës, në azimut dhe në lartësi. Në atë pjesë, sistemi është i sofistikuar dhe i avancuar, por nga ana tjetër, sistemi i mirëmbajtjes dhe pjesa tjetër e mbështetjes logjistike janë më të komplikuar. Obusi ka një nivel të lartë mbrojtjeje të shërbimit: balistik deri në kalibrin 14.5 mm, nga minat antitanke dhe kundër personelit dhe një sistem mbrojtjeje ABH. Disa nga sistemet dhe nënsistemet e obusit janë trashëguar nga teknologjia tashmë e provuar e obusit vetëlëvizës „PzH 2000“. Sistemi balistik bazohet në një tube apo gyp L52 me efikasitet të lartë 155 mm. Ka një nivel të lartë lëvizshmërie me një shpejtësi maksimale prej 80 deri në 100 km në orë në rrugë të mira dhe deri në 25 km në orë në makadam. Automjeti ka rregullim automatik të presionit të gomave në varësi të terrenit. Lëvizshmëria e madhe lejon zotërimin e shpejtë të pozicioneve të qitjes. Sistemi i menaxhimit dhe pjesa e softuerit janë në përputhje me mjetet moderne të artilerisë të ushtrive të tjera të NATO-s. Shënjestrimi dhe navigimi janë plotësisht të automatizuar. Për sa i përket

stabilizimit gjatë xhirimit, sistemi siguron stabilitet të plotë gjatë xhirimit. Arma përdor të gjitha llojet e municioneve standarde dhe speciale të prodhuara sipas standardeve të NATO-s. Një nga karakteristikat kryesore të sistemit është “lufta e centralizuar në rrjet” ose „network centric warfare“. Ky koncept bazohet në rrjetëzimin e plotë të informacionit të të gjitha llojeve dhe varianteve të ushtrive. Rrjeti përfshin të gjitha objektet e zbulimit dhe logjistikës, gjë që krijon një pamje unike të fushëbetejës. Nga tubi i „RCH“ 155 mm do të mund të

hidhen edhe predha të cilat janë në zhvillim dhe me gjatësi prej 1000 mm, dhe janë në përputhje me BMOU (Joint Ballistic Memorandum of Understanding). Nga tubi mund të hidhen edhe „M982 Excalibur“ gjithashtu edhe „Volcano GLR“. Nga burime të besueshme dihet tashmë se Gjermania do t’u furnizojë Ukrainën me 18 obuse „RCH“ 155 mm. Këto praktikisht do të ishin edhe obuset e para vetëlëvizëse të këtij lloji që do të ishin në përdorim operativ.

Sllavço Kuzmanoski

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „RCH“ 155 mm	
Ekuipazhi	2 (komandant dhe shofer/shërbyes)
Kalibri i tubit	155 mm
Gjatësia e tubit	52 kalibri (7,88m)
Mënyra e punës	Gjyseautomatike
Gjatësia e mjetit	10,4 m
Gjerësia e mjetit	2,99 m
Lartësia e mjetit	3,6 m
Vargu	40 km -54 km
Kapaciteti i transportit të predhave	54 km (me VLAP predha – Velocity-enhanced Long-range Artillery Projectile)
Armatimi shtesë	30 predha dhe 144 mbushje modulare
(i kupolës)	Egziston mundësia për armatim të komanduar nga telekomanda
Pesha e përgjithshme	<39 t
Pajisja antitërheqëse	hidropneumatike
Fusha horizontale e veprimit	360 gradë
Fusha vertikale e veprimit	- 2,5 deri + 65 gradë
Shpejtësia e qitjes	9 predha për 1 minutë
Vargu i temperaturës së punës të të gjitha nënsistemet e mjetit	nga -40°C deri +50°C
Lëvizje në rrugë të mira	nga 80 deri 100 km/h
Lëvizje në terren me dhe	deri 25 km/h
Lloji i automjetit	BOXER
Klirensi	0,5 m
Sistemi elektrik	24 V DC, up to 540 A
Autonomia e lëvizjes	700 km
Lloji i motorit	MTU V8 199TE20/21
Kapaciteti i motorit	600 kW/815 HP

Pantallonet kargo

Klasikë moderne me prejardhje ushtarake

Historia e pantallonave të ngarkesave përfshin luftëra botërore dhe përvoja të vazhdueshme luftarake në gjashtë kontinente. Këto janë pantallona të dizajnuara posaçërisht për përdorim ushtarak dhe janë pjesë e uniformës luftarake. Disa veçori i dallojnë pantallonat ushtarake nga pantallonat e zakonshme: ato kanë një qepje jashtëzakonisht të fortë, janë bërë nga materiale që pastrohen lehtë, mund të jenë të papërshkueshme nga uji dhe kanë një numër të madh xhepush. Ushtarët duhet të veshin pantallona ushtarake gjatë punës së tyre, por shpesh ushtarët i veshin ato kur janë jashtë detyrës, sepse janë të rehatshme dhe japin një ndjenjë të caktuar statusi. Pantallonat e ushtrisë vishen gjithashtu nga oficerët e policisë, si dhe reaguesit e urgjencës, si teknikët mjekësorë etj. Pantallonat e ushtrisë vishen nga civilët si një deklaratë stili dhe ndonjëherë në situata specifike ku këto pantallona janë të dobishme. Gjuetarët veshin pantallona ushtarake si pjesë e veshjeve të tyre

Nga pallto te xhaketa te syzet e diellit, ushtria shpesh ka një ndikim të papranuar në botën e modës. Por ka një shembull të veçantë, të cilin disa e kanë qeshur si antitezë e elegancës sartoriale, që ka origjinë ushtarake më shumë se çdo gjë tjetër, dhe këto janë pantallonat kargo. Ato janë një nga modelet më të përhapura të modës të frymëzuara nga pantallonat e ushtrisë. Në çdo rrugë, në çdo revistë dhe në çdo pistë ka pantallona kargo të stilit ushtarak

të kamuflazhit. Shumë shkencëtarë, si gjeologë, pylltarë, biologë, arkeologë etj., gjithashtu veshin pantallona ushtarake, veçanërisht në terren, duke përdorur xhepat për të ruajtur mjetet e tyre. Midis komuniteteve të caktuara, pantallonat ushtarake janë një zgjedhje stili, duke u dhënë atyre një pamje të caktuar të dëshirueshme. Pantallonat ushtarake janë bërë nga një shumëllojshmëri materialesh dhe nga një gamë ngjyrash. Njerëzit që zgjedhin të veshin pantallona të tilla për punë ose rekreacion kanë

një gamë të gjerë opsionesh për të zgjedhur, duke përfshirë pantallona të vërteta ushtarake nga dyqanet e shumta ushtarake dhe pantallona të frymëzuara nga dizajne ushtarake me disa karakteristika unike. Kargo pantallonat tradicionale janë pantallona kaki me shumë dedikime, të dalluara nga pantallonat e zakonshme nga xhepat e ngarkesës, të cilët janë detaji më i dallueshëm i tyre, të ngjitura në njërin ose të dyja anët e jashtme të këmbëve midis ijeve dhe gjurit.

Këto xhepa mbyllen me një zinxhir ose kapak të siguruar me butona, Velcro, apo edhe magnet të qepur në pëlthurë. Pantallonat kargo janë pantallona funksionale me një përshtatje të gjerë, të dizajnuara për të lejuar lirinë e lëvizjes, veçanërisht në gjunjë dhe ijë. Pëlthura për pantallonat kargo është tradicionalisht një përzierje pambuku ose leshi që mund të përballojë ndrydhjen. Të rehatshme, të qëndrueshme dhe plotësisht të gjithanshme, pantallonat kargo kanë qenë një shtyllë e garderobës së zakonshme që nga vitet 1990, duke u shfaqur shpesh në shfaqje elegante dhe në pasarela.

Në vitet e '30-ta, ushtria britanike u bë gjithnjë e më e vetëdijshme për nevojën për veshje të reja dhe më racionale luftarake, dhe nga viti 1937 dizajni ishte i plotë. Pantallonat kargo u veshën për herë të parë në vitin 1938 nga personeli ushtarak britanik si pjesë e uniformave të tyre luftarake. Ata ishin të pajisura me një xhep harte pak mbi gjurin e majtë dhe një xhep më të vogël xhingël ushtarak në ijën e djathtë. Fatkeqësisht, ushtarët nuk i pëlqyen menjëherë pantallonat e reja. Xhepi i hartës doli të ishte shumë i gjerë dhe i vendosur keq. Por stili më i relaksuar përfundimisht gjeti miratim. Megjithatë ndryshimi i uniformës fillimisht ishte zhgënjyes për ushtarët britanikë, uniforma e re e betejës u shërbeu mirë trupave për më shumë se 25 vjet. Stili i uniformës së rehatshme britanike u adoptua edhe nga ushtritë tjera. Në vitet e '40-ta, forcat ajrore të Armatës Amerikane vodhën këtë ide dhe krijuan një version të saj, M-1942, i ashtuquajtur version i "pantallonave me parashutë". Për parashutistët, të cilët duhej të hidheshin nga avioni dhe të ishin menjëherë gati për betejë, këto pantallona ishin të rehatshme dhe praktike. Në anën e secilës këmbë kishte një xhep të madh. Pantallonat janë bërë sipas një ekuacioni të thjeshtë: më shumë hapësirë xhepi do të thotë se mund të barten më shumë sende. Prandaj doli edhe pseudonimi "kargo" pantallona.

Nga fundi i Luftës së Dytë Botërore, ushtria amerikane kuptoi se e ardhmja e pantallonave të uniformave luftarake ishte në xhepat kargo. Xhepat e tilla u përfshinë gjithashtu në xhakatë me uniformën M-1943, por këto xhepa të pantallonave nuk do të shfaqeshin para Luftës së Koresë. Në Luftën Koreane u prezantuan pantallonat e uniformës M-1951, të cilat gjithashtu kishin xhepa ngarkesash dhe i jepeshin çdo ushtari. Një version më i lehtë i pantallonave M-1951 u zbatua gjatë Luftës së Vietnamit. Lufta e Vietnamit është vendi ku xhepat kargo me të vërtetë fituan reputacionin e tyre për të qenë të domosdoshme dhe praktike. Gjatë këtij

konflikti, ushtari amerikan mbante më shumë municion dhe pajisje se kurrë më parë, gjë që nuk do të ishte e aspak e mundur pa pantallonat kargo. Pas Luftës së Vietnamit, pati disa modifikime në pantallonat kargo ushtarake amerikane, më e rëndësishmja ishte futja e ngjyrave të kamuflazhit, por në pjesën më të madhe dizajni mbeti i njëjtë. Bazat ishin të njëjta, me dy xhepa të mëdhenj ngarkesë në anët e pantallonave të qëndrueshme prej pambuku me lidhëse këmbësh në fund të pantallonave për të ndihmuar në vendosjen e çizmeve. Pantallonat kargo filluan të hyjnë në modën civile në vitet e '90-ta si veshje rruge hip-hop. Ky stil shpejt u bë i kudondodhur në veshjet e rastësishme dhe shfaqjet e modës së nivelit të lartë. Xhepat ikonikë u bënë më shumë dekorativë sesa funksionalë dhe pëlthurat u zhvendosën nga ato ushtarake në pambuk më të lehta ose sintetikë që thahen shpejt për t'i bërë ato më praktike për veshjen e përditshme. Megjithatë, silueta bazë mbeti e njëjtë. Pantallonat kargo janë aq të rrënjosura në modën e përditshme, sa që ndoshta nuk mendoni dy herë për to. Ju ndoshta keni të paktën një palë prej tyre në dollapin tuaj tani dhe me siguri keni veshur një shumë pantallonash të ndryshme kargo në jetën tuaj. Por ka shumë lloje të ndryshme të pantallonave kargo që i japin një kthesë të veçantë këtij stili standard. Xhepat e mëdhenj të ngarkesave janë rrallë xhepat e vetëm në stilet e pantallonave kargo. Zakonisht, pantallonat kargo kanë të paktën gjashtë xhepa. Këto përfshijnë xhepat standarde të pasme dhe xhepat e ijeve që gjenden në shumë stile pantallonash. Modelet standarde të pantallonave kargo janë bërë për të qenë paksa të lirshme dhe

të rehatshme. Pantallonat tradicionale të ngarkesave janë bërë në modele kaki ose kamuflazhi, si një shenjë respekti për rrënjët e tyre ushtarake. Megjithatë, pantallonat kargo kanë evoluuar dhe ndryshuar shumë që nga ato ditët e hershme ushtarake. Për shkak se janë të shkëlqyera për ruajtje, ato përdoren ende në uniforma dhe ende përdoren gjerësisht nga profesionistë që duhet t'i mbajnë artikujt e tyre lehtësisht të aksesueshëm. Ato gjithashtu vishen nga studentë dhe profesionistë - punëtorë ndërtimi, hidraulikë, elektrikistë dhe të tjerë. Pantallonat kargo mund të vishen nga kushdo. Është një pamje popullore dhe praktike nëse jeni duke punuar ose thjesht duke kaluar një ditë pushimi. Në fund të fundit, të gjithë kanë disa gjëra

për të mbajtur në xhepat e tyre. Prandaj, ka shumë dizajne të ndryshme dhe lloje të ndryshme të pantallonave kargo. Pantallonat e urgjencës janë pantallona mallrash që janë të dizajnuara posaçërisht për personat që përgjigje të shpejtë. Këto pantallona zakonisht bëhen nga një përzierje e pëlhurave poliesteri dhe pambuku që krijojnë një material të qëndrueshëm që lahet lehtë në makinë. Shpesh, këto pantallona përfordohen në zonat me konsum të rëndë, siç janë gjunjët. Ata kanë xhepa shumë të mëdhenj që shpesh kanë ndarje për të lehtësuar ruajtjen e furnizimeve mjekësore dhe janë bërë me ngjyrë të kaltërt të errët, ngjyrë hiri dhe të zezë, si dhe në ngjyra të zakonshme uniforme. Pantallonat taktike kargo vishen nga anëtarë të ekipeve të ndryshme të policisë speciale dhe oficerë të tjerë të zbatimit të ligjit dhe janë jashtëzakonisht të qëndrueshme. Ka edhe xhepa më të vegjël që janë të fshehur në xhepat e mëdhenj kargo. Pantallonat taktike

zakonisht përfordohen dhe bëhen me teknika të qepjes së dyfishtë për t'i bërë ato rezistente ndaj ndrydhjes. Pantallonat taktike kargo shpesh bëhen në nuancat gri, të zeza, jeshile, kafe dhe blu. Pantallonat e ecjes me ngarkesë janë bërë për të qenë të qëndrueshme dhe për të ofruar shumë hapësirë xhepi. Të ndërhuara për të qenë të forta, rezistente ndaj ujit dhe me kapacitet magazinimi, pantallonat kargo hiking janë të dizajnuara për të apasionuarit pas natyrës të të gjitha llojeve. Këto pantallona janë perfekte për peshkim, kamping dhe çdo lloj argëtimi në natyrë. Shpesh mund të gjeni pantallona hiking me modele kamuflazhi dhe ngjyra të tjera natyrore të tokës si kafe dhe jeshile. Pantallonat kargo të ngushta janë një nga llojet më të reja të pantallonave kargo. Ky dizajn është i ndryshëm nga stilet tradicionale të pantallonave kargo, sepse janë bërë për t'iu përshtatur formës së këmbëve, jo për të qenë komode. Përndryshe, pantallonat e ngushta kargo janë si çdo lloj tjetër pantallonash mallrash, me hapësirë të bollshme xhepi dhe një pëlhurë të fortë. Pantallonat kargo jogger janë të dizajnuara si një veshje atletike që ka stilin tradicional të pantallonave kargo. Këto pantallona janë bërë zakonisht prej pëlhure të butë, me frymëmarrje me një kordon tërheqës ose brez elastik për rehati. Këto kargo pantallona kanë ende xhepa për këmbët, por ndryshe nga stilet tradicionale, ato janë bërë nga pëlhura të lehta. Pantallonat kargo janë diçka krejtësisht e re. Ato janë bërë nga një shumëllojshmëri materialeesh, nga mëndafshi tek lëkura, në stile moderne dhe ngjyra dhe modele të ndryshme. Dizajnerët e modës të nivelit të lartë kanë ofruar versionet e tyre të shtrenjta të pantallonave kargo të veshura nga persona të famshëm në industrinë e argëtimit. Xhinset kargo janë edhe një lloj relativisht i ri i pantolloneve kargo. Pantallonat kargo janë shumë të rregullueshme dhe dizajni mund të

bëhet në çdo pëlhurë. Pantallonat e ngarkesave taktike dhe kampe shpesh bëhen nga një material pambuku i quajtur ripstop, i cili është projektuar për të qenë të papërshkueshëm nga uji dhe mund të vishen në çdo stinë. Disa janë bërë për të qenë izolues për temperatura më të ftohta, ndërsa të tjerat janë bërë për të qenë të lehta dhe të frymëmarrjes për mot të ngrohtë. Pantallonat kargo mund të vishen si për raste të rastësishme ashtu edhe për raste me veshje elegante. Pantallonat klasike kargo për meshkuj janë ideale për veshje të rastësishme në zyrë, por stilet më të përshtatura në pëlhura të buta mund të kombinohen me një xhakëtë sportive dhe këpucë për një natë jashtë. Meshkujt mund t'i bashkojnë pantallonat kargo me një përshtatje të relaksuar me këmisha ose bluza me kopsa dhe atlete të kanavacës, dhe kapuçet komode dhe çizmet e veshura me pantallonat kargo krijojnë një pamje më të re dhe më të gjallë. Gratë gjithashtu mund të veshin pantallona të relaksuara të rastësishme në vendin e punës ose për të dalë me familjen ose miqtë. Pantallonat e modës të grave me veshje të holla me xhepa anësorë elegante dhe pranga elastike ose të ngushta, të veshura me taka ose çizme me taka të larta, krijojnë një pamje në modë në mbrëmje. Këto pantallona kanë hyrë në çdo aspekt të modës. Ato mund të vishen si veshje të thyera në natyrë, si pjesë e një uniforme pune, si një zgjedhje stili casual, apo edhe si diçka krejtësisht e shtrenjtë dhe e lartë. Pantallonat kargo mund të vishen nga kushdo, madje edhe të famshëm, dhe mund të duken të mira për këdo. Gjini llojin e pantallonave të ngarkesave që ju pëlqen më shumë dhe filloni të vendosni gjërat në ato xhepa super të dobishëm. Sepse në fund të fundit, ruajtja është ajo që kanë të bëjnë me pantallonat kargo. Praktikiteti i pantallonave të ngarkesave nuk do të zhduket së shpejti, veçanërisht për sa i përket vendit të tyre në botën e modës. Një nga tiparet më të njohura të modës së frymëzuar nga ushtria është qëndrueshmëria dhe praktika që gjenden në uniformat dhe pajisjet ushtarake, ndërsa trendi i modës ushtarake vazhdon, kështu do të vazhdojnë edhe pantallonat kargo. Ato janë të shkëlqyera për raste të përditshme, por mund të vishen edhe për një rast më të veçantë. Ata janë të popullarizuar në mesin e njerëzve sepse janë të rehatshëm, të rastësishëm, të lehtë për t'u larë dhe duken të shkëlqyera, duke i bërë ato një zgjedhje perfekte për t'u veshur. Nëse ju pëlqen komoditeti i të pasurit xhepa shtesë, atëherë pantallonat e ngarkesave janë ndoshta zgjidhja e duhur për ju.

Aleksandar Stojčevski

Realizim i suksesshëm i qitjes përgaditore

Përmbajtjet praktike në kuadër të Organizatës të Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (OORRMV), në vazhdimësi paraqesin aktivitete prioritare për të cilat ekziston interes i shtuar te anëtarësia e kësaj organizate. Duke u nisur nga kjo, për shkak të nevojës së vazhdueshme të avancimit dhe përsosjes së shpirtit ushtarak si që është përdorimi i armëve këmbësorike dhe në përputhje të Udhëzuesit të Qitjes me këtë lloj të armëve, në vendqitjen e Armatës "Orizare e Poshtme" në rajonin e Velesit, u realizua trajnim një ditor në qitje përgaditore me PM (M-72) 7,62 mm (qitje në njëanshme). Në kuadër të trajnimit praktik morrën pjesë 66 oficerë rezervë dhe nënoficerë nga dhjetë NJOK të OORRMV-së edhe atë nga (Velesi, Vinica, Manastiri, Shkupi, Tetova, Kumanova, Sveti Nikole, Shtipi, Negotia dhe Kavadar). Për realizimin e

suksesshëm të këtij trajnimi një ditor, i rëndësishëm është edhe kontributi i Komandës për Trajnim dhe Doktrina (KTD), komandë kjo e cila siguroi mbështetje të plotë logjistike. Këtë trajnim të qitjes e ndoqën kryetari i OORRMV-së Dr. Goce Georgiev, si dhe sekretarja e përgjithshme Nikica Bangieva. Të pranishmëve me fjalë rasti ju drejtua kryetari i OORRMV-së Dr. Goce Georgiev i cili me këtë rast tha foli për rëndësinë dhe bashkëpunimin e MM dhe SHP të ARMV në realizimin e përmbajtjes praktike të trajnimit. Para fillimit të qitjes të cilën e udhëhoqi kapetani Berat Bislimi, togeri Nikolla Spasov, pjesëmarrësit i njoftoi rreth karakteristikat taktiko-teknike të PM (M72) 7,62 mm. Është jashtëzakonisht e rëndësishme që në këtë trajnim u arritën rezultate shumë të mira., gjegjësisht nga numri i përgjithshëm i atyre që realizuan

trajnimin (66 anëtarë të OORRMV-së), 24 prej tyre u vlerësuan me "kalo", ndërsa 42 të tjerë me vlerësimin "tejkalo standardin". Shoqërimi njëditor i pjesëmarrësve në këtë trajnim të qitjes, përfundoi me një drekë të përbashkët- fasulen tradicionale në kazermën „Aleksio Demnievski – Bauman“ që e përgatiti komanda e KTD-së, me të cilën komandon koloneli Vasko Kokollanski.

Nderim dinjitoz

Më 7 prill, në kuadër të organizatës së Njësisë Organizative Bazike të Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (NJOK e OORRMV) të Ohrit, në f. Livoishtë të Ohrit, u shënua 24 vjetori nga vrasja e ushtarit Bllagojçe Krstanovski, emrin e të cilit e mban për nder të tij, edhe njësia organizative e Ohrit. Me këtë rast, delegacion i NJOK të OORRMV-së së Ohrit i udhëhequr nga kryetari Mitko Temellkovski si dhe përfaqësues i Kuventit të OORRMV-së së Ohrit dhe anëtar i Këshillit Ekzekutiv të OORRMV-së, Cvetko

Kuzeski, të shoqëruar edhe nga anëtarë të Këshillit Ekzekutiv, vizituan varrin e tij, ku OORRMV-ja ka vendosur shtizën

nëntë metërshë si dhe pllakë përkujtimore në afërsi të shkollës fillore, është vënë edhe çezma e fshatit, gjithashtu nga ana e OORRMV. Në këtë akt dinjitoz për t'u nderuar, para të pranishmëve, fjalë rasti për jetën dhe veprën e Bllagojçe Krstanovskit, mbajti kryetari i NJOK, Mitko Temellkovski, ndërsa më pas në shenjë respekti, kurorë me lule të freskëta para pllakës përkujtimore, përpos delegacionit të NJOK të OORRMV-së, vendosën lule edhe përfaqësues të Këshillit Komunal të Komunës Ohër, si dhe familjarë dhe miq të ndjerit.

Skautim terreni për marsh

Më iniciativë të anëtarit të Këshillit Ekzekutiv të NJOK të OORRMV-së së Tetovës, Bozhin Millosavlevski nga Vratnica, ish përfaqësues i Kuvendit të OORRMV-së, dhe përfaqësuesit aktual të Këshillit dhe anëtarit të Këshillit Ekzekutiv të OORRMV-së, Zoran Kirovski nga Tetova, u realizua një skautim terreni për marsh në drejtimin vijues: Vratnicë – Vuklevë – Senokos (Guri i Shqiponjës) – Sllabicë. Në kuadër të realizimit të aktivitetit, të pranishëm ishin kryetari i OORRMV-së Dr. Goce Georgiev, nënkryetari Zoran Kirovski dhe sekretarja e përgjithshme Nikica Bangieva, bashkëpunëtori profesional Toni Micevski si dhe aktivistë të Organizatës nga Vratnica dhe përfaqësues të bashkësisë lokale si Bozhin Millosavlevski, Miroslav Kirovski dhe Dragisha Jovovski të cilët si njohës të mirë të terrenit, udhëhoqën ekipin e përbërë prej shtatë personave. Qëllimi i këtij skautimi ishte rishikimi i kushteve dhe mundësive të nevojshme për realizimin e marshit nga Vratnica deri te vendi i quajtur

Sllabica, sepse kemi të bëjmë me vise malore që përkon me një angazhim shumë më të madh fizik për ekipin. Motiv kryesor për realizimin e këtij aktiviteti është ngjarja që ka ndodhur pasdite më 26 gusht 1944 kur në vendin e quajtur Sllabica, është rëzuar bombarduesi amerikan i quajtur "Dashuria Jonë" me 9 anëtarë të ekuipazhit. Tre nga anëtarët kanë arritur të mbijetojnë dhe janë shpëtuar nga ana e banorëve të Vratnicës, ndërsa të tjerët janë varrosur në varrezat e fshatit. Në shenjë respekti ndaj ushtarëve të rënë amerikanë, guximi dhe qëndrueshmëria e demonstruar, guximi dhe humaniteti i

banorëve të Vratnicës, që të kujtohet vepra e tyre, është pranuar që kjo ngjarje të ketë publicitet më të madh dhe kështu të bëhet pjesë e programeve vjetore të shënimeve dhe nderimeve të ngjarjeve historike nga LNÇM.

Toni Micevski

Fotografi nga koleksioni i Gjorgji Çaçkirov

Radari i harruar

Ashtu si të gjitha vendet në botë ndërtuan sistemet e tyre dhe imanente të mbrojtjes ushtarake, ashtu edhe vendi ynë synonte një sistem gjithëpërfshirës të mbrojtjes në territorin e tij. Një numër i madh ekspertësh nga fusha të ndryshme marrin pjesë në studimin dhe zbatimin praktik të sistemit të mbrojtjes, ndërsa një pjesë e taktikës aktuale të aplikuar të sistemit të mbrojtjes mbetet gjithmonë nën vallon e “sekretit ushtarak”. Por me kalimin e viteve, edhe sekretet më të mëdha hyjnë në sferën e zhvillimit të historisë ushtarake dhe dëshmi të së kaluarës. Aeroporti i Petrovecit afër Shkupit ka një histori të tillë. Është ndërtuar në vitet tridhjetë të shekullit të kaluar si aeroport ekskluzivisht ushtarak dhe strategjik i rëndësishëm për këtë zonë maqedonase, por edhe për ish-shtetin jugosllav RSFJ. Më vonë, në mesin e viteve gjashtëdhjetë, aeroporti shndërrohet në një aeroport me aktivitete të përziera aviacioni, pra në një aeroport ushtarako-civil.

Në këtë numër të “Mburojës” ju tregoj historinë e njëzet viteve të përdorimit të radarit të parë ushtarako-civil në aeroportin e Shkupit tashmë të harruar. Një tregim historik që nuk gjendet në arkivat dhe muzetë tanë, por është regjistruar në ditarin tim

Pista e vetme dhe kryesore e këtij aeroporti është e orientuar, në drejtimin veri-jug, me qasje parësore në drejtimin verior (drejtimi 160o - 340o). Në anën lindore të zonës së aeroportit u ndërtuan platforma të përshtatshme, ndërtesa akomoduese ushtarake, si dhe hangarë për akomodimin dhe mirëmbajtjen teknike të avionëve. Në anën tjetër, në anën perëndimore të zonës së aeroportit, u ndërtuan strehë të posaçme prej betoni-dheu (të ashtuquajturat caponiris). Prej tyre, përmes lidhjeve speciale të asfaltit - rrugëve lidhëse, aeroplanët i afroreshin drejtpërdrejt shtegut, gjegjësisht pistës. Nga periudha fillestare e

ekzistencës së tij e deri më sot, mbi të kanë “parakaluar” një numër i madh i varianteve dhe llojeve të ndryshme të avionëve dhe helikopterëve. Ndër to, gjurmë të veçantë lanë motorët reaktivë “Sabre” (F-86) dhe “MiG-21”, si dhe numri më i vogël i helikopterëve “Gazelle”. Në periudhën e mëvonshme, në të njëjtin aeroport, filluan të ulen edhe avionët e pasagjerëve. Me këtë, ky aeroport i Shkupit mori karakter zyrtar ushtarako-civil. Ndër aeroplanët e parë komercialë, pra me pasagjerë, ishin avionët me motorë me djegie të brendshme dhe helikë, të tipit “Conver” dhe “DC-3”, për t’u zëvendësuar më

vonë me të ashtuquajturat. avionë reaktivë të tipit "Caravella", "DC-9" dhe një sërë avionë të tjerë. Pavarësisht se për cilin avion bëhet fjalë, mbështetja e tyre bazë vjen nga Kontrolli i Trafikut Ajror. Për periudhën për të cilën po flas, një kontroll i tillë fluturimi në zonën e Maqedonisë dhe aeroplani i afrimit (qasjes) i aeroportit, atëherë i njohur si "Petrovec", është kryer veçmas nga dy subjekte të kontrollit të aviacionit, ushtarak dhe civil. Sigurisht, komunikimi i tyre i ndërsjellë dhe koordinimi i plotë i aktiviteteve të fluturimit ishte i domosdoshëm. Njëkohësisht, koordinimi i këtyre dy "kontrollimeve" të fluturimit kishte një rëndësi të veçantë kur planifikoheshin aktivitete stërvitore të armatosura me avionë ushtarakë. Aktivitete të tilla stërvitore të aviacionit u zhvilluan në terrenin dhe poligonin e njohur dhe të përdorshëm ushtarak "Krivollak". Edhe atje kishte forca ajrore vendore, pra një kullë kontrolli më vete, që menaxhonte ekskluzivisht operacionet ushtarake.

Në pjesën më të madhe të kësaj historie, pavarësisht nëse bëhej fjalë për aviacionin ushtarak apo civil, radari i aviacionit të Shkupit zinte një vend të rëndësishëm. Ajo, së bashku me dokumentacionin e lidhur me të, kishte kohë që kishte hyrë në kasafortat e thella të arkivave ushtarake, përtej vendndodhjes aktuale. Sot, si dhe gjatë periudhës së përdorimit të tij, rrallë mund të gjesh një numër të madh fotografish të sakta të tij dhe pamjes së tij, si dhe ndërtimin dhe vendosjen e saktë të tij në aeroportin e Petrovecit. Pavarësisht kësaj, ai mbeti i gjallë në kujtesën personale dhe kolektive të atyre që e ngritën dhe atyre që e përdorën: Kujtimet mbetën edhe me një numër të vogël pilotësh që patën mbështetjen e tij gjatë uljes në këtë aeroport. Në momentin e vendosjes së tij, ky radar paraqiste një arritje të lartë teknologjike, e me këtë edhe një pjesë serioze e sistemit të navigimit maqedonas, veçanërisht në kushte të pafavorshme meteorologjike. Është prodhuar si produkt i industrisë amerikane të aviacionit.

Tome Cvetanovski ishte një nga specialistët e paktë të arsimuar për montimin, instalimin dhe mirëmbajtjen e pajisjeve radionaviguese në terren, në vargun e obligimeve profesionale të të cilit ishte edhe mirëmbajtja e rregullt e këtij radari. Ai ende e kujton funksionimin e tij me "llambat" elektronike, të cilat gjeneronin më shumë nxehtësi brenda banesës strukturore bazë. Për shkak të kësaj,

mbi të u vendosën grila të mëdha akulli. Megjithatë, ndryshimi i këtyre "llambave" ishte një nevojë e shpeshtë. Nga ana tjetër, të njëjtat rrjeta krijonin hapësirë për depërtimin e grimcave të vogla dhe pluhurit në brendësinë e tij funksionale. Për këto arsye, sipas manualit të përdorimit, për këtë radar janë përshkruar hapje, kontrolle dhe pastrim të plotë dhe të kujdesshëm shumë të shpeshta.

Zoran Tasevski, një kontrollues i trafikut ajror, kujton të njëjtin radar, duke përshkruar aftësitë e tij të kufizuara. Gama (fushëveprimi) i mbulimit të tij ajror të avionëve, sipas manualit, ishte rreth 50 milje, por empirikisht, saktësia e tij ishte deri në rreth 20 milje. Sipas këtyre karakteristikave, radari është përdorur më së shumti në fazën përfundimtare të fluturimit të avionit, pra para uljes së tyre.

Në fakt, sipas kujtesës kolektive, radari në fjalë ishte vendosur në një

bazë konkrete mbështetëse në zonën e lëndinës së seksionit të aeroportit, midis rrugës lidhëse në platformën e parkimit dhe vetë pistës. Platforma e radarit është ndërtuar në një distancë prej rreth 800-900 m, e matur nga fillimi (pragu) i pistës së aeroportit, në drejtim të veriut. Pranë tij ishte vendosur një njësi elektrike që kishte rol vetëm në kushtet e ndërprerjes së furnizimit normal me energji elektrike. Ky radar original në aeroportin e Shkupit ishte në përdorim deri në gjysmën e parë të viteve shtatëdhjetë të shekullit të kaluar, kur u zëvendësua me një radar të ri dhe më modern, i cili u vendos në një vend të ri.

Kështu do të përfundonte historia e përdorimit njëzet vjeçar të radarit të parë ushtarako-civil, tashmë të harruar në aeroportin e Shkupit.

Gjorgji Çaçkirov

Muzeu i Trashëgimisë Amerikane

deja për të krijuar Muzeun e Trashëgimisë Amerikane lindi pasi fondacioni "Collings", i cili themeloi dhe drejton aktualisht muzeun në vitin 2013, u sfidua për të marrë sasinë e madhe të fondeve nga koleksioni privat i Jacques M. Littlefield. Pas 4 vitesh vështirësish dhe problemesh administrative, në korrik 2017 filloi ndërtimi i muzeut, i cili përfundoi në vitin 2018. Hapja zyrtare e muzeut u bë në maj të vitit 2019. Menjëherë pas hapjes pati kufizime lidhur me pandeminë globale COVID-19, gjë që ndikoi negativisht në frekuentimin e muzeut. Me lehtësimin e masave u rrit edhe numri i vizitave në muze. Ky muze sigurisht që ka një të ardhme të ndritur dhe do të rrisë numrin e vizitorëve në vitet në vijim duke pasur parasysh atë që ka për të ofrua. Rreth 100 ekspozita të ndryshme janë të shtrira në një sipërfaqe prej 6400 m². Shumica e ekspozitave janë automjete luftarake, por ka objekte të tjera si uniformat origjinale të përdorura në periudha të ndryshme kohore nga ushtri të ndryshme botërore. Gjendja në të cilën gjenden ekspozitat është veçanërisht magjepsëse. Jane të rinovuara dhe jane në gjendje perfekte, disa prej tyre jane

Muzeu i Trashëgimisë Amerikane është një nga muzetë më të rinj nëse e shikojmë sipas datës së krijimit, por sipas vlerës së ekspozitave që ekspozohen në muze, sigurisht që është një nga më të vlefshmit në botë. Muzeu përshkruan shkurtimisht pjesëmarrjen e ushtrisë amerikane në konflikte me kalimin e kohës, trashëgiminë - gjurmët që kanë mbetur, si dhe zhvillimin teknologjik të pajisjeve ushtarake ndër vite. Ndodhet në qytetin e Stow, 34 km në perëndim të qytetit të Bostonit në shtetin e Massachusetts.

edhe funksionale dmth. në gjendje drejtimi. Shumica e ekspozitave janë të kohës së Luftës së Dytë Botërore, por ka edhe të periudhave të tjera.

Muzeu, me të gjitha ekspozitat e tij, ndodhet në një ndërtesë njëkatëshe, e cila në thelb ndahet në dy pjesë që lidhen me një korridor. Në pjesën e parë të objektit janë vendosur njësitë tematike kushtuar Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore, ndërsa në pjesën e dytë janë njësitë tematike dhe automjetet e periudhës së Luftës së Koresë, Luftës së Ftohtë, Luftës së Vietnamit, Lufta e Gjirit, si dhe nga lufta pas 11 shtatorit të vitit 2001.

Eksperiencat në këtë muze fillojnë menjëherë pas hyrjes në muze ku vizitorët ndeshen menjëherë me një kopje të tankut të Da Vinçit. Më pas vijon një vizitë në një shfaqje kinemaje, në hyrje të sallës së kinemasë ka disa pushkë të periudhës së luftës civile në SHBA. Më pas vijon një vizitë në një ekspozitë kushtuar periudhës së Luftës së Parë Botërore, e cila prezantohet përmes një diorame të një kanali nga beteja e Saint-Mihiel në Francë, ku për herë të parë forcat amerikane kanë operacione sulmuese në përpara. Diorama është përmirësuar me efekte tingulli dhe dritë për një ndjesi më realiste. Në kuadër

të dioramës vendoset tanku i parë i lehtë amerikan i prodhimit në masë "M1917", mjeti mjekësor "Ford", model "T", si dhe mitralozi gjerman "Maschinengewehr 08". Skenari, kushtuar periudhës ndërmjet dy luftërave botërore, përshkruan ngritjen e Gjermanisë naziste dhe Japonisë imperialiste. Tanku i lehtë britanik «Vickers Mk. VI» (gjithashtu i vetmi i ekspozuar në SHBA), tanku i parë gjerman i panzerit «Panzer 1A», si dhe «Mercedes G4» d.m.th. Automjete e personelit gjerman. Pasi kaloni këto cilësime, hyni në pjesën e parë kryesore, e cila fillon me mjedisin e quajtur «Arsenali i Demokracisë», kushtuar periudhës para se Shtetet e Bashkuara të hyjnë në luftë, përkatësisht periudhës kur industria amerikane do të prodhojë armatim me intensitet në rritje dhe mbështesin aleatët e saj që tashmë janë në luftë. Një frëngji stërvitjeje Sherman dhe M4A1 Sherman (Grizzly I) janë ekspozita të ekspozuara në këtë seksion. Afrika e Veriut është seksioni që përshkruan betejat që u zhvilluan në kontinentin afrikan, në të cilat mori pjesë ushtria amerikane. "Leichter Panzerspähwagen SdKfz 222", i cili është i ekspozuar në muze dhe është një nga vetëm dy shembujt e plotë në botë. Përveç automjetit zbulues janë të ekspozuara edhe automjeti amerikan „M3 Lee“, ai britanik „Matilda MK.II“, dhe ai gjerman „Sd.Kfz 10 1-Ton“, „BMW R75 & Sidecar“. Fushata italiane është ekspozita vijuese tematike në të cilën janë të ekspozuara automjetet amerikane „M3A1 Scout Car“ dhe „M5A1 Stuart“, si dhe ato gjermane „VW Kübelwagen Type 82“, „Schwimmwagen Type 166“ dhe 2 cm „Flak 38“. Në pjesën e ekspozitës kushtuar "Frontit Lindor" janë ekspozuar: tanku rus „T-34/76“, i vetmi i këtij lloji i ekspozuar në Amerikën Veriore, gjermani „Sd.Kfz. 251/1 Ausf. D“ dhe „Borgward IV Ausf. B“, njëri ndër katër automjetet e mbetura në tërë botën, etj. Pas kësaj pjese vijojnë tërësitë tematike „Përballja e Titanëve“, Dita „D“, „Beteja e Bastionit“, „Kapërcimi i Rajnës“, „Beteja për Berlinin“, „Mbrojtja e Rajhut“, „Çlirimi“ dhe „Pacifiku“. Të gjitha këto janë në pjesën e parë të muzeut dhe aty strehohen disa ekspozita të shquara dhe shumë të rralla, si: Anija amerikane "LCVP Higgins", e cila mori pjesë dhe i mbijetoi zbarkimeve të

Ditës "D" në Normandi, tanku "Sherman M4A3E2 Jumbo", i cili mori pjesë në Betejën e Bastionit, tanku rus "IS-2", i cili është i ekspozuar dhe mori pjesë në Betejën e Berlinit, gjysmë pista gjermane „Sd.Kfz. 8 12 ton“, që është i ekspozuar dhe që u përdor në gjirimin e filmit (The Dirty Dozen) dhe është gjithashtu shembulli i vetëm i këtij lloji në Amerikën e Veriut, amerikani "P-40B Tomahawk" është fluturakja luftarake e fundit plotësisht e restauruar dhe fluturakja që i mbijetoi sulmit në Pearl Harbor, japonezi "Type 4 Ho-Ro" është shembulli i fundit në të gjithë botën.

Segmenti i dytë i ndërtesës së muzeut mbulon konfliktet në të cilat kanë marrë pjesë pjesëtarë të ushtrisë amerikane pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Ecja në këtë seksion fillon me seksionin kushtuar Luftës së Koresë. Në këtë pjesë të ekspozuara janë: „M7 Priest SPH“, „M26A1 Pershing, M24 Chaffee“ e të tjera. Në tërësinë tjetër tematike kushtuar Luftës së Ftohtë, janë ekspozuar, tanku rus „T-72“ si dhe një segment i Murit të Berlinit. Në pjesën e luftës së Vietnamit janë ekspozuar tanket ruse „ZPU-23“ dhe „PT-76“, si dhe ato amerikane „M41 Walker Bulldog“ dhe „M48 Patton“. Ekspozita e parafundit i kushtohet Luftës së Gjirit në të cilën njëri ndër raritetet është edhe „2S1 Gvozdika“, që u morr gjatë luftës, „SS-1C Scud-B“ (R-17/R-300 Elbrus) & MAZ-543, „ZSU-23-4 SHILKA“. Pavijoni i fundit muzeal

i kushtohet luftës kundër terrorizmit. Në këtë seksion është ekspozuar tanku amerikan «M1A1 Abrams», i cili gjatë luftës në provincën Anbar është goditur nga dy IEN dhe përveç tankut, një pjesë e konstruksionit metalik. Ekspozohet edhe Qendra Botërore e Tregtisë, e cila u sulmua në 11 shtator 2001.

Muzeu, përveç ofertës së pasur të ekspozitave dhe artefakteve të ekspozuara, ofron edhe mundësinë për të vozitur në «M4 Sherman» ose «M24 Chaffee» me një tarifë të përshtatshme. Muzeu përdoret shpesh si një vend për të organizuar ngjarje të ndryshme kulturore dhe historike dhe për të festuar përvjetorë. Muzeu nuk zotëron një dyqan brenda muzeut, por ka një faqe në internet ku mund të porositen artikujt dhe relikeve të ndryshme.

Orari i punës së muzeut është nga e mërkura deri të dielën nga ora 10.00 deri në orën 17.00. Biletat për këtë muze kushtojnë 20 dollarë për të rriturit, 10 dollarë për fëmijët nën 12 vjeç, ndërsa fëmijët nën 2 vjeç dhe veteranët janë falas. Muzeu nuk janë thjesht një koleksion artefaktesh dhe ekspozitash të ekspozuara në një kuti xhami ose në një dhomë të mbyllur, ata janë vende që ju rikthejnë të shkuarën dhe na mësojnë për të ardhmen, ato janë vende ku mund të udhëtoni nëpër kohë. Ky muze sigurisht që e bën të mundur me paraqitjen e tij të mirë.

Zllatko Bllazheski

Ndryshime në karrierë: Si t'a ndërroni punën që nuk e doni

Organizatat i marrin seriozisht këto dëshira dhe bëjnë çmos për të fituar zemrat e punonjësve. Ata nuk e tërheqin më talentin vetëm me premtimin e shpërblimit material. Agjentët e tyre të rekrutimit premtojnë se çdo punonjës do të vlerësohet në pozicionin që ofron, dhe gjithashtu do të ketë mundësinë të "rritet" brenda organizatës. Organizatat si pjesë e një komuniteti ofrojnë një mundësi për të ndihmuar dhe ndryshuar botën, dhe me pak fat, ndoshta edhe të paguhen mirë. Tani pyetja është "Çfarë nuk është për të dashur"? Për dekada, shkencëtarët kanë studiuar se çfarë i bën organizatat të fitojnë zemrat e punonjësve. Do të thotë se kjo quhet identifikim. Në fakt, ne të gjithë duam të punojmë në organizata që shpërblejnë përpjekjet tona jo vetëm me paketa të mira përfitimesh, por edhe me një version më të mirë të vetes. Kur ne jemi të "identifikuar", ne bëhemi ajo që bëjmë. Ne vijmë në situata për të menduar për veten në mënyra që përfshijnë vlerat e organizatës. Epo,

Sigmund Freud tha një shekull më parë, për të jetuar një jetë të mirë duhet të duam dhe të punojmë. Megjithatë, në ditët e sotme duket se është e detyrueshme të duash të punosh. Nuk duhet të presim më vetëm respekt, siguri apo para nga punët tona dhe nga vendet e punës. Duhet të presim pasion, përbushje dhe befasia. E përmbledhur me një fjalë, duhet të presim romancë. Por çfarë të bëni kur romanca ftohet? Ndoshta është një sinjal se është koha për të lënë punën që kemi dashur

nëse organizata jonë është e hapur, rigoroze dhe sipërmarrëse, atëherë duhet të jemi edhe ne. Kur organizata jonë "shkëlqen", ne ndihemi sikurse "shkëlqojmë" edhe ne. Ndërsa kur ajo lufton, ne gjithashtu luftojmë. Kjo është arsyeja pse vendet tona të punës duken si të gjitha romancat. Nuk është çudi që nuk mund të ndalemi së menduari për punët tona, edhe pse ato ndonjëherë na bëjnë "të çmendur". Në fund të fundit, kështu funksionon romanca. Ajo ka kërkesa

dhe mund të na "hajë". Por kur gjithçka është mirë, na bën të ndihemi të gjallë. Përndryshe, shumë shpesh takojmë njerëz që "shpërbëhen" nga puna apo janë pjesë e një organizate që (dikur) e kanë dashur. Ata janë të fokusuar shpesh në kurse ekzekutive që u vijmë si terapi në çift, përmes të cilave ata përpriqen të zgjidhin ndjenjat e tyre të përziera. Edhe kjo duhet kuptuar mirë sepse secili prej nesh të paktën disa herë gjatë muajit dhe madje edhe javës ndihet si

ky grup njerëzish. Domethënë, të gjithë i njohim ndjenjat e hezitimit, frikës dhe mendimeve si për shembull „A jemi të padurueshëm? A do të gjejmë diçka më mire, ose diçka shumë të ngjashme? Çfarë do të ndodhë me mua në rast se e lë organizatën?“ Ndonjëherë këto pyetje janë shenja se ne jemi të mbërthyer në një romancë jofunksionale me punën tonë, herë të tjera, ose se një romancë e zbehur me punën tonë po kthehet në një dashuri të pjekur për të. Shumicën e kohës përgjigja është pak nga të dyja, por është thelbësore të bëhet dallimi. Ne duhet të kuptojmë pse po largohemi përpara se të mendojmë se si të largohemi në një mënyrë të mirë dhe dinjitoze. Ja se si të dallojmë nëse jemi në një romancë jofunksionale. Ne japim shumë, nuk marrim atë që na duhet dhe jemi bërë të ndiejmë fjalë për fjalë se është faji ynë. Pra, a nuk është e ngjashme me ndarjen me një partner që na abuzon, ose na bën të ndihemi të bllokuar për arsye ekonomike dhe psikologjike?. Pra, nëse duam të largohemi, por ndiejmë se nuk mund ta përballojmë dhe, të jemi plotësisht të sigurtë me veten, as që mund ta realizojmë.

Kjo është një mënyrë për të kuptuar nëse romanca jonë po shndërrohet në dashuri të qëndrueshme. Domethënë, nëse konkludojmë se jemi në një romancë jofunksionale, ka vetëm një gjë që duhet të bëjmë për t'u larguar mirë, ajo është të largohemi sa më shpejt. Le të gjejmë atë që na nevojitet për të mbështetur veten dhe për të duruar – një punë tjetër, një grup të mirë miqsh – si dhe të përballemi me ndjenjat që do të shërohen më shpejt nga sa mund ta imagjinojmë. Edhe nëse vetëm pjesë të punës sonë janë të padëshirueshme, ne duhet të vendosim një vijë të qartë midis vetes dhe atyre pjesëve. Sapo të kuptojmë se jemi më mirë, do të shpëtojmë nga të gjitha ndjenjat e padëshiruara. Ndoshta do të mundohemi edhe të qëndrojmë në institucion por në kushte të ndryshme. Nëse tashmë kemi alternativa – një ofertë tërheqëse, mbështetje të mjaftueshme rreth nesh – dhe ne ende hezitojmë, megjithatë, duhet të ndërmarim veprime. Ne mund ta transferojmë dashurinë tonë nga puna jonë në punën tuaj, por sigurisht që do të duhet të respektojmë të parën dhe të pranojmë të dytën. Pra, para se të largohemi, duhet të mendo-

jmë dy herë. Një herë për atë që duhet të lëmë pas dhe një herë për atë që nuk mund të lëmë pas. Duke bërë këtë, ne duhet të sigurohemi që të vajtojmë të parën dhe të marrim të dytën me vete. Lënia e një pune nuk mund të jetë e shpejtë dhe e lehtë dhe nuk duhet të përpiqemi ta bëjmë atë, sepse do të ishte një fyerje dhe humbje e asaj që kemi mësuar dhe po mësojmë ende. Ne duhet të gjejmë kohë për t'u thënë lamtumirë njerëzve dhe vendeve, madje edhe gjërave. Le të mendojmë për herën e fundit kur bëjmë një detyrë, ishim në një takim plotësisht të angazhuar ose thjesht shikuam nga dritarja me mendime. Nëse organizojmë një festë, le të përpiqemi ta bëjmë atë “të mbushur me histori”. Kur njerëzit na urojnë, le ta dinë se është në rregull të simpatizojmë. Ndjenja e trishtimit mund të na bëjë të pyesim veten nëse po bëjmë një gabim. Kjo duhet të merret parasysh.

Më në fund, duhet t'i drejtohem organizatës. Mund të kemi zgjedhur ta lëmë atë, por kjo nuk do të thotë që nuk duhet të mbajmë zakonet dhe vlerat që kemi mësuar. Në fund të fundit, kjo është bukuria e identifikimit. Shumë njerëz u qëndrojnë besnikë organizatave të mëparshme ku kanë punuar, sepse ato vende i kanë ndihmuar të zbulojnë se kush janë, çfarë mund të bëjnë dhe ku mund të shkojnë më pas, në cilin drejtim të ndërtojnë karrierën e tyre. Talenti ndërveprues është diçka që ne e mbajmë me vete dhe është i lëvizshëm dhe si i tillë qëndron me ne shumë kohë pasi largohemi nga një institucion. Ndonjëherë na duhet të largohemi nga një punë ose një organizatë që ta duam më shumë punën tonë. Sepse ka një gjë që nuk mund ta mësojmë askund, dhe ajo është të qenurit vetëm. Pasi ta bëjmë këtë, nuk do të kemi më nevojë për dashuri, por do të kemi nevojë për gëzim. Në fakt, kur mund të jemi vetëm, bëhemi më pak të prekshëm ndaj shfrytëzimit dhe abuzimit. Edhe atëherë do të mund të bëjmë një angazhim real institucional, sepse thjesht nuk jemi të bllokuar.

Si përfundim, është interesante të thuhet se nuk ia vlen të duash një punë apo një organizatë. Por nëse një punë ose organizatë na ndihmon të gjejmë punë dhe njerëz që ia vlen t'i duam, atëherë do të ishte mirë dhe ia vlen t'i respektojmë si kur jemi atje, ashtu edhe pasi të jemi larguar.

Mr. Biljana Popovska,
(për më tepër shih në https://hbr.org/2018/11/how-to-leave-a-job-you-love?utm_medium=social&utm_campaign=hbr&utm_source=facebook&tpcc=orgsocial_edit&fbclid=IwAR0sdE9KnU2FleEuw_Bt3jGGE7mfmfOW2EM9uVKzRY-pBF2UaFuqQlhc)

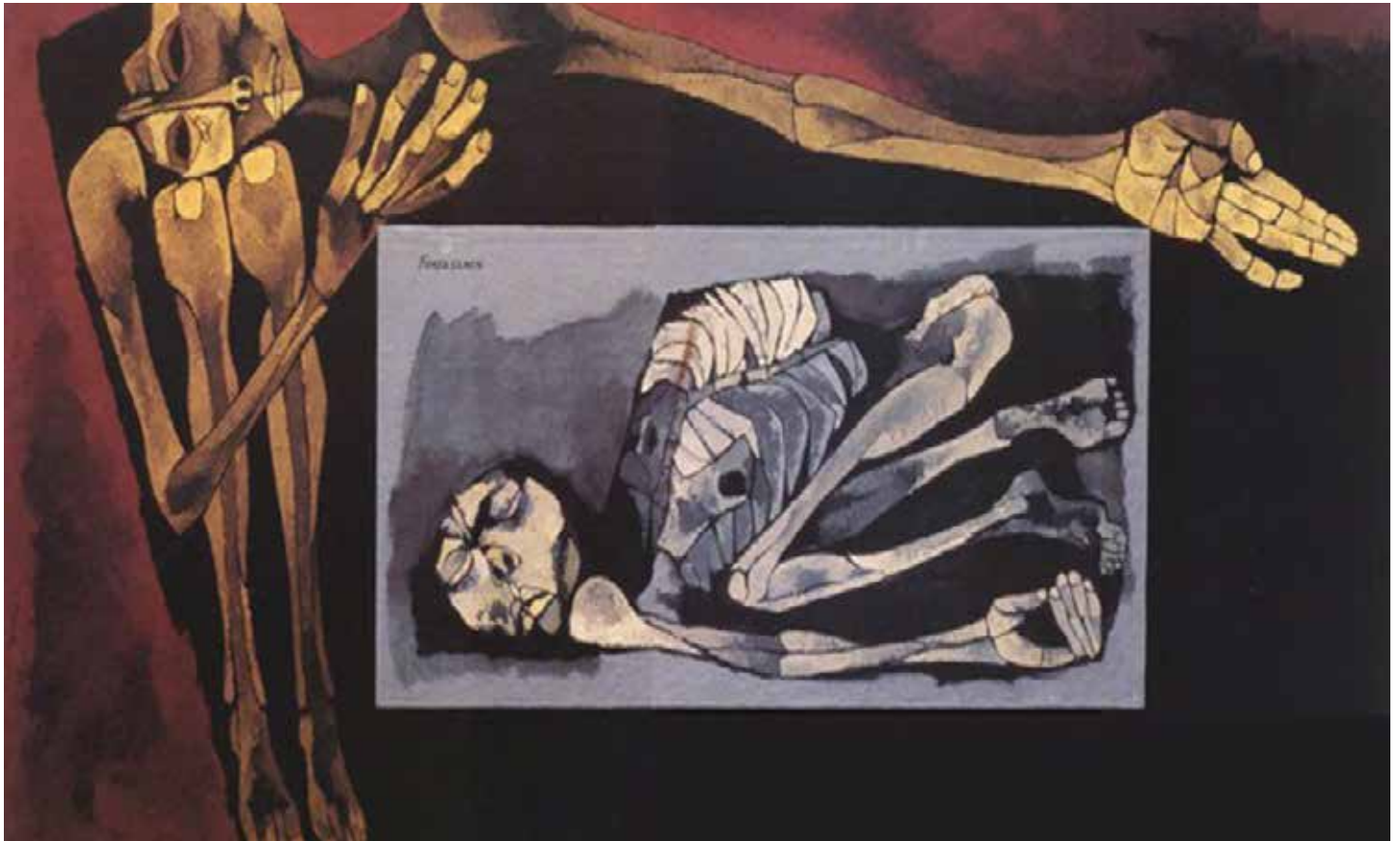
Oswaldo Guayasamin Mikelanxhelo panamerikan

Oswaldo Guayasamin lindi në Quito, Ekuador, më 6 korrik 1919, nga prindër të fisit Mestizo, të dy me prejardhje Quichwa. Familja e tij ishte e varfër dhe babai i tij punonte si marangoz. Oswaldo Guayasamin, përveç punës si marangoz, më vonë ka punuar edhe si shofer taksie dhe shofer kamioni. Ai ishte më i madhi nga dhjetë fëmijët e familjes së tij. Kur ishte i vogël, si student i pëlqente të vizatonte karikatura të mësuesve dhe fëmijëve me të cilët luante. Guayasamin filloi të pikturonte kur ishte vetëm gjashtë vjeç. Karriera e tij artistike fillon me vizatime dhe bojëra uji, por me kalimin e kohës ai transformohet dhe bëhet i njohur për veprat e tij humanitare, të cilat mund të interpretohen nga shumë aspekte. Kur ishte i ri, interesi i tij rrallë përqendrohej në detyrat e tij shkollore, madje edhe para se të mësonte të lexonte, ai tashmë shiste vizatimet dhe pikturat e tij në rrugë.

Oswaldo Guayasamin është një piktor dhe skulptor i famshëm ekuadorian, i njohur si krijuesi i një arti unik pan-amerikan që përshkruan pabarazitë njerëzore dhe sociale, duke krijuar vepra të jashtëzakonshme arti që kanë marrë mirënjohje ndërkombëtare

Oswaldo Guayasamin është një artist që krijon një art pan-amerikan të pabarazive njerëzore dhe sociale, për të cilën ai merr njohje ndërkombëtare. Ai u diplomua në Shkollën e Arteve të Bukura në Quito si piktor dhe skulptor. Aty studioi edhe arkitekturën. Ekspozitën e parë e pati kur ishte 23 vjeç, në vitin 1942. Ndërsa ndoqi kolegji, shoku i tij më i mirë vdiq gjatë një demonstrate në Quito. Ky incident më vonë do të ishte frymëzimi për një nga pikturat e tij më të famshme, Los Niños Muertos (Fëmijët e vdekur). Kjo ngjarje ndikoi që ai të formonte vizionin e tij për njerëzit dhe shoqërinë në të cilën jetonte.

Pas studimeve në Shkollën e Arteve të Bukura në Quito, karriera e tij mori hov. La Galería Caspicara, një galeri arti e hapur nga Eduardo Kingman në vitin 1940, është një nga vendet e para ku Oswaldo Guayasamin u prezantua. Temat e tij për njëllosjet dhe shtypjet që ndodhin në shtresat e ulëta shoqërore e lejuan atë të dallohej dhe të fitonte më shumë mirënjohje. Veçanërisht "El Silencio" ishte piktura që ra menjëherë në sy në ekspozitën e tij të parë dhe që u bë objekt analizash dhe vlerësimesh nga kritikët e artit. Nga ajo kohë daton edhe ndryshimi në mënyrën e shprehjes artistike të

Oswaldo Guayasamin. Nga ajo periudhë, Eduardo kaloi nga përshkrimi i skenave individuale dhe historive individuale njerëzore për t'u fokusuar në tema që simbolizojnë të gjitha vuajtjet njerëzore. Guayasamin u takua me piktorin meksikan José Clemente Orozco ndërsa udhëtonte në Shtetet e Bashkuara dhe Meksikë nga viti 1942 deri në vitin 1943. Më pas, dy artistët vazhdojnë rrugëtimin e tyre së bashku dhe vizitojnë shumë vende të ndryshme në Amerikën e Jugut. Ata jetuan dhe punuan në Peru, Brazil, Kili, Argjentinë, Uruguai dhe vende të tjera. Në këto udhëtime, Oswaldo u përqendrua gjithnjë e më shumë në vëzhgimin e mënyrës indigjene të jetesës dhe varfërisë, gjë që pasqyrohet edhe në pikturat e tij. Oswaldo Guayasamin fitoi çmimin e parë në Sallonin Kombëtar Ekuadorian de Acuarelistas y Dibujantes në vitin 1948. Ai gjithashtu fitoi çmimin

e parë në Bienalen e Tretë të Artit Hispano-Amerikan në Barcelonë në vitin 1955 dhe u shpall piktori më i mirë i Amerikës së Jugut. Në vitin 1988, Guayasamin iu kërkua nga Kongresi Ekuadorian të pikturonte një mural që përshkruante historinë e Ekuadorit. Për shkak të natyrës së saj të diskutueshme, qeveria e Shteteve të Bashkuara e ka kritikuar atë sepse një nga figurat në pikturë tregon një burrë që mban një helm të nazistëve me fjalët "CIA" të shkruara në të. Ekspozitat e fundit të artistit u ekspozuan nga ai personalisht në Pallatin e Luksemburgut në Paris dhe në Pallatin e Qelqit në Buenos Aires në 1995. Në qytetin e tij të lindjes, Quito, Guayasamin merr një muze në të cilin janë ekspozuar shumica e veprave të tij. Pikturat e tij kapin shtypjen politike, racizmin, varfërinë, mënyrën e jetesës

së Amerikës Latine dhe ndarjen klasore që ai hasi në pjesën më të madhe të Amerikës së Jugut. Oswaldo Guayasamin ia kushtoi jetën e tij pikturës, skulpturës dhe koleksionit. Ai ishte një mbështetës i flaktë i Revolucionit Komunist Kuban dhe u frymëzua veçanërisht nga personazhi dhe vepra e Fidel Kastros.

Oswaldo Guayasamin është vlerësuar me çmimin "punë e përjetshme për paqen" nga UNESCO. Oswaldo Guayasamin vdiq më 10 mars 1999 dhe vdekja e tij u konsiderua një humbje e madhe për Ekuadorin. Një fakt interesant është se pikërisht dita e vdekjes së tij, e cila ndodh në mes të një krize politike dhe socio-ekonomike, ishte një ditë e shënuar nga greva masive nga indigenët (të cilët ai kishte kaluar gjithë jetën e tij duke i mbështetur).

Puna e Oswaldo Guayasamin konsiderohet një thesar kombëtar i Ekuadorit, duke i dhënë atij pseudonimin Michelangelo i Amerikës Latine, siç u prezantua nga historiani spanjoll i artit José Camón Aznar. Në vitin 2002, tre vjet pas vdekjes së tij, një ndërtesë e bashkë-projektuar nga Guayasamin, La Capilla del Hombre ("Kapela e Njeriut"), u përfundua dhe u hap për publikun. Kapela dokumenton jo vetëm mizorinë e njeriut ndaj njeriut, por edhe potencialin e madhështisë së njerëzimit. Kapela ndodhet në kodra, pranë shtëpisë së Oswaldo Guayasamin, me një pamje të mrekullueshme të qytetit të Quito.

Mr. Trajçe Çatmov

„Së pari më vranë babain“

Kujtim për gjenocidin e Kmarëve të Kuq në Kamboxha

“Së pari më vranë babain”, me regji të Angelina Jolie, është një film që portretizon jetën e shkrimtarit dhe aktivistit të të drejtave të njeriut Lung Ung gjatë sundimit dhe regjimit të Khmerëve të Kuq nga viti 1975 deri në 1978. Filmi është një adaptim i kujtimeve të Lung Ung me të njëjtin emër dhe fokusohet në aspektin e mbijetesës së regjimit të tmerrshëm, gjatë të cilit Khmerët e Kuq ishin përgjegjës për vdekjen e rreth dy milionë njerëzve, gati një e katërta e popullsisë së përgjithshme të Kamboxhias. Historia tregohet përmes syve të një vajze, Lung, duke filluar nga viti i pestë, kur Kmerët e Kuq vijnë në pushtet, deri në vitin e nëntë. Është e vështirë të shikosh filmin, se si një vajzë e vogël sillet në pozitën e humbjes së gjithçkaje: shtëpinë, familjen, fëmijërinë... Përmes prizmit të syve të saj, ne dëshmojmë se çfarë do

të thotë tmerri - lufta. Para më pak se dyzet vjet, Kmerët e Kuq të tmerrshëm dhe brutal pushtuan Kamboxhian. Përshkrimi i vajzës pesëvjeçare për periudhën, krimet e luftës dhe dëshpërimin që mbretëron në Kamboxhia është fiksuar aq hollësisht sa na bën të ndihemi sikur jemi të përfshirë drejtpërdrejt në tmerret, për të cilat nuk flitet sa duhet dhe pak dinë për këtë. Ky film konsiderohet si filmi më i mirë i Angelina Jolie, e cila ngadalë por me siguri po e provon veten jo vetëm si një aktore e talentuar, por edhe si një regjisore e denjë për respekt. Filmi hapet me Kmerët e Kuq që pushtojnë Phnom Penh-in në një ditë të nxehtë prilli, duke detyruar familjen Ung dhe familjet e tjera të emigrojnë nga frika se mos vriten. Lung, së bashku me prindërit dhe gjashtë vëllezërit e motrat, marrin gjithçka që mundën nga shtëpia e tyre dhe largohen nga qyteti me

kamionin e tyre. Fatkeqësisht, karburanti mbaron, duke e detyruar familjen të ecë për shtatë ditë në këmbë për të arritur në shtëpinë e xhaxhait të tyre në fshatin Krang Trup, i cili drejtohet nga regjimi i Kmerëve të Kuq. Për shkak të rrezikut të jetesës në këtë fshat, familja Ung shkon në një fshat tjetër, por as atje nuk janë të mirëpritur. Më në fund, në nëntor 1975, familja u vendos në një kamp pune të detyruar në fshatin Ro Lep, ku jetuan për tetëmbëdhjetë muaj. Anëtarë i parë që vdiq në duart e regjimit është motra më e madhe e Lung, Keaw. Shkaku i vdekjes së saj ishte helmimi nga ushqimi në një spital johigjienik. Babai i Lung-ut, i njohur si Pa, është i pari që do të vdesë. Përkatesisht, në dhjetor 1976, Khmer Rouge i kërkon babait të Lungut ndihmë për kamionin e tyre. Ai shkon për t'i ndihmuar dhe në vend që të kthehet të nesërmen nuk kthehet më, domethënë vritet. Pas ca

kohësh, Lung u transferua në një kamp tjetër të punës së detyruar. Ndërsa ndodhet në atë kamp, ajo ëndërron se diçka e keqe i ka ndodhur nënës së saj dhe kthehet menjëherë në Ro Lep, ku mëson se i kanë vranë nënën dhe motrën e vogël. Pas këtij informacioni të tmerrshëm, Lung humbet plotësisht vetëdijen për tre ditë. Kur ajo kthehet në kamp, ndëshkohet rëndë. Kmerët e Kuq sulmojnë edhe këtë kamp dhe Lung përfundon në spital ku rastësisht takohet me anëtarët e mbijetuar të familjes së saj. Ashtu si që historia vazhdon dhe familja ribashkohet, qëllimi i tyre është të largohen sa më shumë nga Kmerët e Kuq, kështu që pasi më në fund gjejnë siguri mes vietnamezëve dhe disa miqve kamboxhianë, ata gjejnë një mënyrë për të dërguar Lung dhe vëllain e saj të madh në Amerikë. Pas shumë vitesh jetese të suksesshme në Amerikë, Lung kthehet në Kamboxhia te familja e saj. Filmi “Së pari më vranë babain” është xhiruar në Kamboxhia, në gjuhën kamboxhiane – kmere, me aktorë kamboxhianë, shumica të panjohur. Filmi nuk përdor shumë fjalë, por fokusohet në shprehjet vizuale të fëmijëve gjatë luftës. Shumica e anëtarëve të ekipit të filmit përjetuan personalisht tmerret e luftës dhe humbën të dashurit dhe anëtarët e familjes. Për të realizuar këtë film, Angelina Jolie u nxit që t’u jepte zë të pazëshmive dhe të hidhte dritë mbi vuajtjet e tyre të pamerituara. Që filmi të jetë edhe më i besueshëm dhe më i suksesshëm, meritore është miqësia e gjatë mes Lung Ung dhe Angelina Jolie, të cilat u takuan për herë të parë gjatë xhirimeve të “Tomb Raider” në vitin 2001 në Kamboxhia dhe nga ajo

kohë ato afrohen dhe miqësia e tyre vazhdon pothuajse për dy dekada me rradhë, miqësi e cila në fund rezultoi me realizimin e këtij filmi të suksesshëm. Miqësia fillon kur Jolie blen librin nga një shitës ambulante në Kamboxhia dhe pasi e lexon i lë një përshtypje aq të fortë sa që menjëherë dëshiron të takojë autorin Loung Ung dhe vite më vonë realizon filmin bazuar në librin e saj. Nuk është vetëm miqësia e fortë e Angelina Jolie me Lung Ung që e motivon atë të realizojë filmin “Së pari më vranë babain” - i cili do të shkojë mirë me kritikët e filmit, por edhe dëshira e saj për ta afruar atë me ekzistencën e këtij filmi luan një rol të madh djali i saj i parë i birësuar Maddox në vendin e tij të

adoptuar të Kamboxhias dhe gjitha kjo për t’i mundësuar atij të forcojë lidhjen e tij me rrënjët e tij. Angelina Jolie për filmin „Së pari më vranë babain“ thotë se i njejtë paraqet një letër dashurie për të ndaj Kamboxhias. Ky film është jashtëzakonisht i rëndësishëm për një gjeneratë të re të Europës Perëndimore por edhe për pjesët tjera të botës, që është e diskonektuar nga tmerret e komunizmit, ndërsa përmes filmit në fjalë mund të edukojë dhe informojë për atë që ka ndodhur gjatë jetës së gjeneratës së kaluar, e kjo kohë nuk është aq e lashtë. Filmi dëshmon rrezikun kur totalitarizmi fiton, ndërsa demokracia rrënohet.

Kristina Trajanovska

Regjia: Angelina Jolie

Rolet: Sareum Srei Moh, Komphek Pheung, Sweng Socheata, Dara Heng, Moon Kimhak

Zhanri: triler biografik ushtarakohistorik

Skenari: Lung Ung, Angelina Jolie

Producanti: Angelina Jolie, Theodore Anthony Sarandos, Rita Pan, Michael Viera

Kinematografia: Anthony Dot Mantle

Muzika: Marco Baltrimi

Montazhi: Patricia Romel

Viti: 2017

Gjuha: kmere, anglisht, frëngjisht, vietnamisht

Vendi: Kamboxhia, Shtetet e Bashkuara të Amerikës

Kohëzgjatja: 136 minuta

Buxheti: 22 milionë dollarë

Ujëvara e Korabit – ujëv

Korabi është mal në pjesën perëndimore të Republikës së Maqedonisë së Veriut, në kufi me Republikën e Shqipërisë. Është një mal me relievin më të bukur. Në të ndodhet maja më e lartë në vendin tonë, maja e Korabit të Madh, me lartësi 2764 metra mbi nivelin e detit. Ngjitja në të është një aventurë unike. Një tipar i përgjithshëm i masivit të Korabit është pasuria e rrjedhave ujore sipërfaqësore – lumenj dhe përrenj që derdhen në Radikë dhe në Drinin e Zi. Kanë prurje të shpejta, të alternuara nëpër gryka dhe lugina, duke formuar shpesh herë pragje dhe ujëvara. Lumi i Thellë ka pjesën më të lartë burimore dhe përroin më tërheqës me tre gryka. Me 130 metrat e saj, ujëvara e këtij lumi,

Ujëvara e Korabit është më e larta në Ballkan. Në varësi të stinës dhe nivelit të ujit të burimit, ujëvara ndryshon në lartësi dhe intensitet. Shifrat variojnë nga 70 deri në 138 metra. Është karakteristike se ujëvara shihet qartë nga larg vetëm në muajt e pranverës dhe në fillim të verës, ndërsa në dimër është e ngrirë. Ujëvara e Korabit e ka intensitetin më të madh në fund të muajt maj dhe fillim të qershorit, e më tej gjatë verës humbet forcën e saj. Në fund të verës dhe në fillim të vjeshtës, uji thjesht rrëshqet mbi shkëmbinj dhe në vitet kur mbretëron thatësia ajo thahet plotësisht. Qasja më e mirë në Ujëvarat e Korabit është përmes luginës së Lumit të Thellë apo Dlaboka Reka. Mund të arrihet nga ana e majtë e

lumit përmes fshatrave Nistrovë dhe Zhuzhnjë, ose nga ana e djathtë përmes Bibanjes, pas majës së Kabashit. Shtigjet janë të ngushta dhe të shënuara dobët, dhe në disa vende ju duhet të kaloni lumin përmes vendkalimeve të pasigurta. Liqenet akullnajore kanë bukuri plotësuese. Korabi është i zbukuruar me tetë liqene të përhershme dhe më i madhi prej tyre është liqeni i Korabit, i cili ndodhet në 2470 metra mbi nivelin e detit dhe është perla më e madhe malore në Maqedoni. Në malin Korab ka gjithsej 52 maje që ngriten në mbi 2000 metra. Për një përjetim të jashtëzakonshëm, preferohet që ky vend të vizitohet gjatë muajve maj dhe qershor.

Kristina Ilievska

ara më e lartë në Ballkan

DITA E HAPUR PËR QYTETARËT NË KAZERMAT E ARMATËS SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

